

Førord

En arbeidsom og spennende prosess er ved å avrundes. Det er mange som skal takkes for å ha støttet og bidratt til at jeg kan ferdigstille oppgaven. Først vil jeg takke alle de barna jeg har møtt som til sammen har gitt meg ideen og interessen for både mitt arbeidsområde og ikke minst tema for denne oppgaven. Takk til mine informanter som velvillig stilte opp og ga meg et veldig viktig bidrag til studien.

Deretter er det mange som har bidratt på ulike vis. Takk til arbeidsgiver som både har gitt meg mulighet til å bruke egen arbeidsplass som studieobjekt, tilrettelagt for undersøkelsen, samt gitt meg rom for å fullføre. Her må jeg rette en spesiell takk til Per Kvam, Beate Hygen-Pilodden, Ketil Arntzen, Hanne Sørli og Torbjørn Ertzaas som har bistått både teknisk og faglig. Takk til veileder Edgar Marthinsen for viktige innspill og retningsanvisninger. Takk for nyttige innspill fra Ragnhild Collin-Hansen. Takk til mine gode venner Anne Grytbakk, May Britt Drugli og Margrethe Aune med veiledning, kreative diskusjoner og superstøtte. Uten dere hadde dette ikke vært like morsomt. Takk til mann og barn som har gitt rom for at jeg kunne være i min egen verden til tider.

Forord	2
SAMMENDRAG	6
SUMMARY	8
1. PRESENTASJON AV TEMA OG PROBLEMSTILLING	10
1.1. Bakgrunn for valg av tema	10
1.2. Problemområder, avgrensinger og problemstilling	11
1.3. Valg av metode	13
1.4. Studiens relevans for sosialt arbeid	14
1.5. Oversikt over oppgaven	14
2. TEORETISKE PERSPEKTIV OG RELEVANT FORSKNING	16
2.1. Perspektiver på barn og barndom	16
2.2. Ulikheter i synet på barn	16
2.3. Barns rettigheter – sentrale føringer fra barnekonvensjonen og barnevernloven	19
2.3.1. Barns medvirkning – perspektiver på medvirkning, deltakelse og ansvar	21
2.3.2. Barneperspektiv og barnets perspektiv- kulturelle idealer eller praksis?	23
2.4. Barnevernets praksis i samspill med samfunn, organisasjon og teori	25
2.4.1. Barnevernets mandat: beskyttelse i risiko ”barnevernet” og deltakelse i ”velferdsbarnevernet”?	26
2.4.2. Nye organisasjoner og ledelsesstrukturer i barnevernet	27
2.4.3. Fagutvikling og barnevernarbeidernes behov for arbeidsverktøy	29
2.5. Undersøkelseskommunen – omorganisering og innføring av fagdataverktøy	31
2.5.1. Omorganisering – samkjøring av tjenester og samhandling med ”brukerne”	31
2.5.2. ”Fagtekst”- forbedring av fagdataverktøy i barnevernet	32
2.6. Barnevernets samtaler med barn	32
2.6.1. Barns kompetanse	34
2.6.2. Barnevernarbeiderens kompetanse	32
2.7. Kommunikasjon i barnevernet	35
2.7.1. Barn som informanter - ulike barnesamtaler	35
2.7.2. Journalføring i barnevernssaker	36
2.7.3. Struktur og språk i barnevernets dokumenter	37
2.7.4. Skjønnets i barnevernet; fag, moral, verdier og vitenskap	37
2.8. Oppsummering	38
3. METODE OG FREMGANGSMÅTE	39

3.1. Min framgangsmåte	39
3.1.1. Presentasjon av metode	39
3.2. Utvalg i kvantitativ datainnsamling	42
3.3. Utvalg for fokusintervju	43
3.4. Gjennomføring av undersøkelsen	44
3.4.1. Gjennomføring av innsyn i barnevernmappene	44
3.4.2. Fremgangsmåte under datainnsamling	45
3.4.3. Spørsmålsguide til kvantitativ datainnsamling	46
3.4.4. Begrep	48
3.4.5. Gjennomføring av fokusintervju	48
3.4.6. Bearbeiding av data	49
3.5. Forskningsetiske betraktninger	51
3.5.1. Konsekvenser	51
3.5.2. Konfidensialitet og anonymisering	52
3.5.3. Samtykke	52
3.5.4. Jeg forskeren	52
3.5.5. Reliabilitet, validitet og generaliserbarhet	54
4. INFORMERT, HØRT OG TILLAGT BEHØRIG VEKT?	55
4.1. Presentasjon av resultater	53
4.2. Barnevernets barneperspektiv	56
4.2.1. I hvilken grad er barnet, dets behov og situasjon fokus for barnevernets dokumenter?	56
4.3. Snakker barnevernarbeidere mer med barn etter lovendringer, endringer i organisasjon og fagdataverktøy?	59
4.3.1. I hvilken grad blir barnet informert?	59
4.3.2. Hvor ofte blir barna hørt? - Blir barnas synspunkt gjengitt av andre eller henvist til?	61
4.3.3. Blir barna hørt? – hvor ofte henvises det til at barna er snakket med eller at barnet har uttalt seg?	62
4.3.4. I hvilken grad blir barnas meninger tillagt behørig vekt?	63
4.4. Hva snakkes det med barna om?	65
4.5. I hvor stor grad finnes det spor etter samtaler med barnet?	67
4.5.1. Tvil - Hvem er beskrivelser og utsagn i dokumentene hentet fra?	68
4.6. Forhold som kan ha påvirket funn.	69
4.6.1. Alder	69
4.6.2. Har det betydning for barns deltakelse om saken er under utredning, tiltak eller under omsorg?	69
4.6.3. Kan barnevernets fokus for innsats ha innvirkning på i hvilken grad barnet sine meninger fremkommer i barnevernets dokumenter?	70

5.	”TIDKREVENDE, KOMPLISERT OG I FEIL RETNING”?	72
5.1.	Barnevernevernarbeiderne sin opplevelse av hvordan de snakker med barn i dag, i forhold til før lovendring, omorganisering og nytt fagdataverktøy ble innført	72
5.1.1.	<i>”De er flinkere i utredning til å snakke med barna”</i>	72
5.1.2.	<i>”Vi snakker med barna, men det skrives ikke”</i>	73
5.2.	Hindringer som begrenser barnesamtaler i barnevernet - <i>”Det er ulik bruk av fagtekst fra sak til sak”</i>	75
5.3.	Kan syn på barn og barndom hindre at barnas perspektiver inkluderes i barnevernets prosesser?	77
5.3.1.	<i>”Tar inn det de sier og tar det med oss, men skriver ikke ned”</i>	77
5.3.2.	Dilemma mellom beskyttelse og deltakelse som bakgrunn for å utelate barneperspektiver?	78
5.3.3.	<i>”Skulle barnets stemme kommet inn hadde det blitt ytterligere... merarbeid”?</i>	80
5.4.	Organisasjonens prosedyrekrav og nye fagdataverktøy som utfordrer til barnets stemme	80
6.	TALL OG TALE? - En drøfting av sentrale funn fra dokumentgjennomgang og fokusintervju sett i sammenheng	86
6.1.	Barnevernets barneperspektiv inkluderer det barnets perspektiv?	86
6.1.1.	Språk og fokus i journalene hva kan det fortelle om barnevernets praksis?	86
6.1.2.	Barns medvirkning ut fra juridiske og faglige forventinger	88
6.1.3.	I hvilken grad synes barn å bli informert	88
6.1.4.	I hvilken grad blir barna hørt og får sagt sin mening	90
6.1.5.	Barnets mening tillegges behørig vekt?	90
6.1.6.	Barneperspektiv – men uten barnets perspektiv?	91
6.2.	Endringer i organisering og fagverktøy- konsekvenser for praksis?	93
6.2.1.	Velferdsbarnevernet møter risikobarnevernet	94
6.2.2.	Nye ledelsesstrukturer og fagverktøy- et barnevern med symbolsk medvirkning?	95
6.2.3.	Skjønn i spenningsforholdet mellom standardisering og det unike	96
6.3.	Konklusjon	97
7.	AVSLUTNING- Barns medvirkning i barnevernet - honnørord eller rettesnor?	99
7.1.	Sentrale funn	99
7.2.	Implikasjoner for videre forskning og praksis	100
	LITTERATURLISTE	102
	VEDLEGG	110

SAMMENDRAG

Endringer i barnvernloven, omorganisering og innføring av nye fagdataverktøy, med uttalte målsettinger om at flere og yngre skal involveres i sine barnevernssaker - i hvilken grad medfører dette at barnas stemme i større grad fremkommer i barnevernets vurdering og beslutningsgrunnlag? Endringer i forekomst av barns deltakelse i egne barnevernssaker, er tema for denne studien. Intensjoner og målsetting for barnevernets organisasjoner og fagfelt om aktivt deltakende barn- virker det i praksis? Nyere syn på barn og barndom utfordrer et barnevern som kanskje ikke snakker nok med barn og som samtidig har krav på seg til å gjøre barn mer synlig som deltakere.

Studien har både kvalitativ og en kvantitativ tilnærming. Gjennom å lese fra barnevernets internt produserte dokumenter har jeg søkt å få innblikk i hvor fremtredende barneperspektivet, inkludert barnas eget perspektiv, er i dag sammenlignet for 10 år siden. Barnevernets beskrivelser om barn og deres behov, henvisning til barns utsagn og samtaler med barn, ble registrert fra to tidspunkt 2000 og 2009, før og etter endringer i barnvernloven, omorganisering og fagverktøy. Dette tallmaterialet ble behandlet i SPSS og presenteres i oppgaven med frekvens og krysstabeller. Studiens hovedfunn fra den kvantitative analysen ble presentert for barnevernarbeiderne i samme kommune i et fokusintervju med seks barnevernarbeidere. Resultatene fra fokusintervju presenteres i oppgaven som tekst og sentrale funn fra begge analyser drøftes og ses i sammenheng.

Det mest overraskende og oppsiktsvekkende funn er at barnas egen stemme synes mindre fremtredende i 2009 enn i 2000. Undersøkelsen har fokusert på aldersgruppen 7-12 år ut fra forventinger om størst endring i denne aldersgruppen da lovendringer fra 2003 initierer at barnevernet i større grad skal snakke med yngre barn i utredninger og tiltaksarbeidet. Mens antallet barn der det ikke var spor etter at de hadde snakket med saksbehandler i 2000 var 41.3 %, steg dette til 70 % for barna i 2009. Barna og deres behov omtales mer i 2009 enn i 2000, men synes i mindre grad å være inkludert i barnevernets prosesser.

Funn fra fokusintervju med medarbeidere i barnevernet peker i retning av at barnevernarbeiderne opplever et økt barneperspektiv med tanke på et uttalt fokus og bevissthet på betydningen av barnet som deltaker. Samtidig peker andre funn fra undersøkelsen i retning av at det i praksis ikke gjennomføres samtaler som ivaretar barnas krav på medvirkning i tråd med barnekonvensjon og barnvernloven.

Et barneperspektiv som inkluderer barnet forutsetter en praksis som involverer barnets perspektiv på den informasjon barnevernet gir, at barna ikke bare blir lyttet til, men hørt og at det de formidler, blir tillagt behørig vekt. Funn i studien peker på at holdninger til hva barn bør og kan delta i, tradisjonelle forståelser for barns behov for beskyttelse påvirker barnevernet begrensninger i å inkludere barna. I stedet for at politiske, organisatoriske og faglige endringer skulle bidra til økt brukermedvirkning og mer inkluderende tjenester, har vi i denne perioden hatt en nedgang i barns deltakelse i sine egne barnvernprosesser.

Jeg antar at forklaringen på diskrepansen mellom ord og lære når det gjelder barns medvirkning i barnevernet er sammensatt. Både ressurstilgang, holdninger til barn i organisasjonen, saksbehandlere og folk flest vil ha innvirkning. Sammen med manglende kunnskap om barn og hvordan de kan inkluderes, dilemma knyttet til motsetningsforholdet mellom barns behov for deltakelse og beskyttelse og maktforholdet voksne - barn, påvirker det barns mulighet til deltakelse.

Barnevernets har de siste årene hatt en uttalt dreining mot tilnærminger som fokuserer forebygging og forhandling. Et av spørsmålene denne undersøkelsen peker på, er om organisasjonsstrukturer og tilnærminger som følger fra statlig og kommunal satsing, følger samme lesten.

SUMMARY

Changes to the Child Welfare Act, reorganization of the child welfare and introduction of new subject tools concerning computer programs, all with stated goals of more and younger children to participate in their own child welfare case; In the extent to which this results in the child's voice increasingly emerges in the child welfare assessment and decision making? The changes in the incidence of children's participation in their own child welfare cases is the subject of this study. Intentions and objectives for child welfare organizations and disciplines to actively participating children; Does this work in practice? Recent views on children and childhood challenges a child welfare system who might not talk enough with children and who also has a claim to make children more visible as participants.

The study has both a quantitative and a qualitative approach. By studying the child welfare office's internal produced documents, I have attempted to get an insight in how prominent the child perspective, including the child's perspective, is today compare to how it was ten years ago. The child welfare office's description of the child and the child's needs, referring to the child's statements and conversations with the child, was registered at two point of times, 2000 and 2009. These points of times were before and after the changes in the Child Welfare Act, the reorganizing and the change of computer program. This material was treated in SPSS and is presented in this assignment with frequency- and cross tabs. The main findings from the quantitative analyses were presented for six child welfare workers in a focus interview. The child welfare workers work in the same commune where the data was collected. The results of the focus interview is presented in the assignment as text, and findings from each analyses are discussed and sees in context.

The most surprising and startling find is that the child's own voice seems less prominent in 2009 than in 2000. The investigation has focused on the age group seven to twelve years, based on expectations about the greatest change in this age group, since the 2003 legislative initiates that the child welfare to a greater extent has to talk to younger children in the investigation and initiatives. While the number of children where there were no traces that they had talked with the executive officer in 2000 was 41.3%, this rose to 70% for children in 2009. The children and their needs are addressed more in 2009 than in 2000, but seem less inclined to be included in the child welfare processes.

Findings from the focus interview with child welfare workers suggests that child welfare workers experience an increase in child perspective in terms of an explicit focus and awareness on the importance of the child as a participant. At the same time points other findings in the survey in the direction of a practice were conversations with children that safeguard children's right to participation in line with the Children Convention and the Child Welfare Act don't get conducted.

A child perspective that includes the child requires a practice that involves the child's perspective on the information given by the child welfare, that the child is not just being listened to but heard, and that its conveys are given due weight. Findings of the study indicate that attitudes to what children can and should participate in, traditional understandings of children's protection needs affect the child welfare's restrictions to include the children. Instead of the political, organizational and professional technical changes would contribute to increased user participation and more inclusive services, we have in this period seen a decline in children's participation in their own child welfare processes.

I guess the explanation for the discrepancy between words and learning when it comes to children's participation in child welfare is complex. Both the access of resources, the attitudes the organizations, caseworkers and the public's has to children, lack of knowledge about children and how they can be included, and dilemmas related to the antagonism between the child's need for participation and protection, and power structure between adults and children, affects children's opportunities for participation .

The child Welfare has in recent years had a pronounced shift towards approaches that focus on prevention and negotiation. One of the questions this study points out is whether the organizational structure and approaches that follow from the efforts of the state and commune, follow the last one.

1. PRESENTASJON AV TEMA OG PROBLEMSTILLING

1.1. Bakgrunn for valg av tema

Siden jeg startet min praksis i 1986, har jeg hørt barnevernarbeidere si at vi må bli bedre til å snakke med barn og vi må snakke mer med barn.

Antall barnevernssaker har økt sterkt i løpet av 90-tallet, og gjør det enda. Siden innføring av barnevernloven av 1992, har det vært nesten en tredobling av barn med hjelpetiltak i barnevernet. Økningen gjelder primært hjelpetiltak, som i perioden fra 1990 til 2009, har økt med 130 %. I de senere årene synes veksten i hovedsak å være forårsaket av at flere ungdommer kommer i kontakt med barnevernet. Antall barn under omsorg (plassert med tvang) har ikke hatt tilsvarende utvikling. Her har tallene svært stabile. Ved utgangen av 2009 var det 46 500 barn med barneverntiltak, 46 % økning fra 2000. Antall utredninger som ble startet i 2009 var 30 100, en økning på 72 % de siste ti årene (SSB, 06.09.10). Den omfattende bruken av hjelpetiltak betyr at den kommunale barneverntjenesten kommer i kontakt med langt flere familier, og langt flere barn skal få vurdert om det foreligger omsorgssvikt, problemadferd eller behov for barnevernfaglige tiltak (Saasen og Løkholm 2004). Dette innebærer et stort ansvar for barnevernarbeidere som skal foreta undersøkelser, samtale med barn og foreldre, og på grunnlag av det, få frem opplysninger om barna sin situasjon, tolke og ta beslutninger om barna og familien sin fremtid.

Det er en overordnet politisk målsetting å gi barn og ungdom større innflytelse i dagens samfunn. FN's barnekonvensjon slår fast at barn har rett til å bli hørt. En generell endring av barnets stilling i samfunnet, har gitt barna en sterkere posisjon både i familien og i samfunnet.

Inkorporering av barnekonvensjonen i det nasjonale lovverk førte til at barnevernloven ble endret i 2003 og ga barn større rett til å bli hørt. Barnevernloven § 6-3 vektlegger at barn skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelser fra de er 7 år mot tidligere aldersgrense på 12 år. Denne endringen innebærer at barnevernsarbeidere må snakke med flere og yngre barn. Det har vært sterke politiske føringer på at brukere av offentlige tjenester skal ha innflytelse på de prosesser de er en del av.

Faglitteraturen gir motstridende bilder av i hvilken grad barnevernet samtaler med barn. Det er store lokale variasjoner og vi har lite systematisk kunnskap (NOU, 2000:12, Mathisen, 2004). Journalstudier har vist at barns meninger i liten grad kommer fram (Juul, 2004, Egelund 1997, Vis 2004 og 2008, Strandbu 2007). Barnevernarbeidere synes det er viktig å

snakke med barn, samtidig som det oppleves som vanskelig. Det etterspørres derfor redskap som kvalitetssikrer den informasjonen som kommer fra barn, både med tanke på å sikre troverdigheten av det barn formidler, og i forhold til å få fram barnets egen stemme. I kontakten med barnevernet skal barna få anledning til å formidle noe direkte om sin situasjon. Hvordan vi tenker om barn som kompetente og troverdige vitner om egne opplevelser har sammenheng med utvikling innen fagmiljøer og samfunnets syn på barn.

Gamst, Langballe og Jacobsen (2010) sitt prosjekt "Den vanskelige samtalen" har fokusert på å fremskaffe mer kunnskap om barnesamtalen i barnevernet og implementering av en dialogisk samtale metode for barn i barnevernet. Målsetting har vært å heve kommunikasjonskompetansen i barnevernet i forhold til å snakke med barn. I Nord Norge har prosjektet "Samtale med barn i barnevernet" vært gjennomført i perioden 2003-2007 (Vis, 2006). Hovedformålet var å utvikle og implementere kunnskapsbaserte metoder for barns medvirkning i barnevernet.

Barnevernarbeidere samtaler med barn og familier med målsetting om å kartlegge barnas omsorgssituasjon, fungering i skole og fritid, og eventuelle hjelpebehov. Utredninger, beslutninger og evalueringer av tiltak foretas på bakgrunn av informasjon fra barn, foreldre og samarbeidsparter. Formålet med samtalen med barnet er både å innhente informasjon om barnets hverdagsliv, samt å få kjennskap til barnets egen opplevelse av sin livssituasjon som grunnlag for de beslutninger som barneverntjenesten foretar.

I noen tilfeller kan det være vanskelig å tolke hva som er barnets beskrivelser som gis ut fra lojalitet til foreldre, eller usikkerhet på hva som er "riktig" å svare, og hva de faktisk formidler om egen virkelighet. Å få tak i beskrivelser av faktiske hendelser og barnets følelser, tanker og meninger, er krevende. Barnevernarbeiderens utfordringer i samtaler med barn er både å få fram et barneperspektiv, ta beslutninger til beste for barnet, og samtidig få tak i barnets perspektiv, barnets egen opplevelse av sin situasjon.

Gjennom studie av barnevernets dokumenter håper jeg å kunne dokumentere at barnevernets praksis gjenspeiler dagens faglige, politiske og moralske forståelse av barn som subjekter og aktører i eget liv.

1.2. Problemområder, avgrensinger og problemstilling

Barnekonvensjonen skiller mellom barnets rett til informasjon, til å bli hørt og til at barnets mening skal legges vekt på. Denne nyanseringen går igjen i det nasjonale lovverkets

formuleringer og mange fagfolks tolkninger (Strandbu, 2007, Backe-Hansen, 2004). Barnevernet har kontakt med barn gjennom ulike faser i hjelpeprosessen, fra kontaktetablering, utredning og vurdering av behov, til beslutninger og iverksetting og evaluering av hjelpetiltak. I alle barnevernets arbeidsfaser er det behov for informasjon om barnets behov og hva som vil være virksomt for å avhjelpe barnets situasjon. Barnevernets oppgaver om å gi rett hjelp til rett tid, retter fokus mot i hvilken grad tiltakene treffer barnets behov, ivaretar barnets beste og hvordan tiltak innvirker på barnets situasjon.

Barns rettigheter etter endringer i Lov om barneverntjenester fra 1992 uttrykker eksplisitt at barn har rett til å bli hørt og det gis adgang til at de kan snakkes med i enerom. Det gir mulighet til at barnevernet gjennomfører sin plikt til å sørge for at barnet er tilstrekkelig informert og at det selv får anledning til å uttale seg. Barnevernet benytter seg av informasjon fra andre som kjenner og har snakket med barnet, som skole, barnehage, helsestasjon og sakkyndige. Disse er viktige informanter om hvordan de voksne oppfatter barnet og dets behov, de voksnes barneperspektiv. Barnets stemme kan fremmes av flere voksne overfor barnevernet. En del av rapporter og samtaler kan inneholde referat fra utsagn fra barnet, selv om barnet selv ikke deltar i møtet. Dette blir likevel barnas utsagn og atferd tolket til et voksent barneperspektiv, som er viktig, men er ikke det samme som barnets eget perspektiv (Husby, 2000, Drugli og Engen, 2004).

Spørsmålet blir da i hvilken grad barnevernet har fokus på å gi barnet innflytelse på de vurderinger og beslutninger som fattes? Hvor nødvendig er innsikt i barnets livsverden, deres tanker om barnevernets involvering i deres familie- og hverdagsliv for å treffe riktige beslutninger til beste for barnet? Og i hvilken grad kommer disse inn som del av vurderingen og beslutningen som fattes?

I denne studien har jeg valgt å fokusere på i hvilken grad barnets stemme fremtrer i barnevernets dokumenter, og om dette har endret seg i retning av større deltakelse fra barna. Undersøkelsen vil søke å fange opp om barnevernarbeideren selv snakker med barna og om det gjennom andre, familie og samarbeidsparter, fremkommer at barnets synspunkter vektlegges i beslutningsprosessene. I hvilken grad er barna informert om barnevernets arbeid og om de tema som er fokus for barnevernets engasjement? En utvikling mot en praksis som ivaretar barnet som deltaker og medvirkende kan en derfor forvente gjenspeiles i barnets dokumenter og at barnevernarbeideren snakker oftere med barn, oftere med hvert barn og at de tar med barnets synspunkter i større grad i analyse og beslutningsarbeidet.

3 viktige endringer har vært gjennomført de siste årene i barnevernet i Trondheim kommune som kan knyttes til barnevernarbeidernes faglige dokumentasjon og fokus på direkte kontakt med barnet; Et nytt fagdataverktøy, ble innført i perioden 2000-2001, barneverntjenesten ble omorganisert 01.01.04 og vi fikk nevnte lovendring vedrørende samtaler med barn i 2003. Disse endringene fremhever alle som målsetting at barnet skal høres mer. Spørsmålet er om teorier nedfelles i praksis? Jeg er interessert i å finne ut om gode intensjoner om å snakke mer med barn faktisk kommer fram med de virkemidler som er benyttet. Spørsmålene som knyttes til endringen er om politiske endringer, og syn på barnets stilling i samfunnet har ført til at barnevernarbeideren i dag snakker med flere barn enn tidligere? Har det ført til at barnets stemme i større grad er mer fremtredende i de beslutninger som tas på vegne av barnet?

Denne økning skal vi kunne forvente gjenspeiles i alle faser av barnevernets arbeid, utredning, iverksetting og evaluering av tiltak i hjemmet samt i oppfølgingen av barn plassert i fosterhjem og institusjon. Studiens problemstilling blir som følger:

Har endring i lovverk, organisering av kommunale tjenester og innføring av nytt fagdataverktøy, der fokus har vært økt brukermedvirkning og deltakelse fra barnet, medført endringer i praksis? Blir barnets stemme mer fremtredende? Hvor nødvendig er barneklienter sin medvirkning, for barnevernsaken?

Den nye loven har vært praktisert i 7 år, Trondheim kommunes omorganisering med vekt på større grad av brukermedvirkning og innføring av nytt fagdataverktøy som også har fokus på det å fremme brukeren, har vært etablert i mer enn 5 år. Det er da rimelig å forvente å se endringer innen praksisfeltet. Denne studien vil søke å finne indikasjoner på om barnet er mer fremtredende og deltakende ved journalgjennomgang.

1.3. Valg av metode

Kunnskap om barnas aktørstatus, i hvilken grad de er involvert i egen sak og om nevnte endringer har medført en endring i praksis, kan undersøkes ved ulike metoder og perspektiver. Tenkningen om hvilken fremgangsmåte en skal ha fra begynnelse til slutt, undersøkelsens valg av design, er en akseptering av en ”pakkeløsning” som i stor grad omfatter både teknikk for datainnsamling og for analyse. Oppleggene trenger ikke være ”rene”, eller gjensidig utelukkende. Konkrete forskningsopplegg kan være hybrider basert på trekk fra flere design (Ringdal, 2001).

I mitt forskningsprosjekt har jeg benyttet en komparativ tilnærming der jeg har innhentet data fra to tidspunkt med fokus på å måle i hvilken grad barnevernets dokumenter kan vise endring i barns deltakelse i egen barnevernssak. Gjennom en innholdsanalyse av 50 elektroniske barnevernmapper fra hvert av årene 2000 (T1) og 2009 (T2), vil jeg forsøke å få fram om endringer i politiske beslutninger, holdninger til barn og deres kompetanse, organisering av tjenester og utvikling av fagverktøy med fokus på økt brukermedvirkning, nedfelles som endringer i praksis. Har barnas innflytelse i egen sak økt? En retrospektiv tidsdesign gir mulighet til å fange opp endring og gir mulighet til å fange opp årsaksretninger (Ringdal, 2001). Med bakgrunn i resultater fra undersøkelsen ble det gjennomført et fokusintervju med seks barnevernarbeidere i samme kommune. Undersøkelsen har kvaliteter både fra kvantitativ og kvalitativ forskningsmetoder. På bakgrunn av min tolkning av tekstenes innhold av barnas stemmer ble forekomsten registrert etter kategorier som er ment å skulle synliggjøre grad av medvirkning. Dette tallmaterialet presenteres i tabeller. De viktigste funn herfra behandles grundigere sammen med den innsikt som fokusintervjuet ga.

1.4. Studiens relevans for sosialt arbeid

Som nevnt her har flere (Vis, 2006, Gamst, Langballe, og Jacobsen, 2010) pekt på at barnevernet har behov for økt kompetanse for å kunne snakke mer med barn og snakke med de på en hensiktsmessig og god måte for barna. I Norges offentlige utredning om *kompetansebehov i barnevernet* (2009:8), peker på at barnevernarbeidere har behov for personlig kompetanse, kommunikativ kompetanse, faglig kompetanse, forvaltningskompetanse og etisk kompetanse i utøvelsen av praksis. I Norges offentlige utredninger, *Barnevernet i Norge* (NOU 2000:12) ble det hevdet at de to minst avklarte spørsmålene i faglitteraturen var følgende: ”Hvilke forhold påvirker barnevernet til å ta direkte kontakt med barna? Under hvilke omstendigheter blir barna premissleverandør i egne saker (NOU:12 s.117)”? Jeg tenker at denne studien kan bidra med kunnskap knyttet til disse tema som kan gi grunnlag for videre utforskning.

1.5. Oversikt over oppgaven

Oppgaven består av sju kapitler. I kapittel to presenteres de teorier jeg mener best kan belyse min problemstilling. Både syn på barn og barndom, blant annet ulike barneperspektiv vil være relevant i forståelse av i hvilken grad barna inkluderes i barnevernets arbeid. Siden jeg tolker og analyserer mine funn i lys av endringer i lovverk, organisasjonsstruktur og fagverktøy, vil det knyttet til juridiske problemstillinger, være relevant å presentere perspektiver på barns

medvirkning, samt forståelser for hvordan endringer innen politiske, organisatoriske og faglige føringer påvirker praksis. I kapittel tre gjennomgår jeg og begrunner den metodiske framgangsmåten i studien. Kapittel fire presenterer de statistiske resultater fra dokumentgjennomgangen. I kapittel fem vil tema fra fokusintervju analyseres og ses i sammenheng med sentrale funn fra de statistiske analyser. Deretter vil jeg i kapittel 6 drøfte sentrale funn fra den kvantitative analysen grundigere sammen med den innsikt som fokusintervjuet med barnevernarbeiderne ga. Til slutt vil jeg i kapittel sju foreta en oppsummering av de viktigste funn og peker på implikasjoner disse funn kan ha for videre forskning og praksis.

2. TEORETISKE PERSPEKTIV OG RELEVANT FORSKNING

2.1. Perspektiver på barn og barndom

Økt fokus på barns deltakelse i profesjonell praksis har sammenheng med nytt syn på barn og barndom, hvor barn betraktes som subjekter som skal delta i utforming av sitt eget liv. Endringen i synet på barn beskrives som et paradigmeskifte i sosiologi, i lovgivning og i internasjonal og norsk forskningslitteratur (Christensen og James, 2000). Fra såkalt tradisjonell forståelse av barndom som upåvirket av den sosiale kontekst barn lever i, der de ble betraktet som uferdige utgaver av voksne, bidro ikke minst historikeren Aries til nye perspektiver på barn og barndom. Forståelser av barn og barndom sin innvirkning på barndommen og familiens historiske og kulturelle utvikling, førte til en interesse for barnet som subjekt og deltaker (Christensen og James, 2000).

Fra ca 1960-70 tallet kom blant annet sosiologi og sosialantropologi som utfordrere til det utviklingspsykologiske perspektivet, med et makroblick på barndom og barns verden. Fra utviklingspsykologisk forskning sine bidrag til barn og ungdom som interessante objekter man ønsket å forstå, predikere og kontrollere, ble man mer opptatt av at vårt syn på barn og måten vi forholder oss til dem, former barns erfaringer om hvordan det er å være barn, samt deres respons på og deltakelse med den voksne verden (James og James, 2001). Som Corsaro fremhever, kommer ikke barn bare inn i den eksisterende kulturen, også de starter, kollektivt, å reprodusere den (Alanen, 2000).

Utover nittitallet har vi sett en ny barndomssosiologi utvikle seg mot at barndom må sees som en sosial konstruksjon, en ideologisk endring som i større grad vektlegger barn og unges subjektive virkelighet (Prout and James 1990). Samtidig har man også innenfor psykologien flere retninger, som kulturpsykologien, som beveger seg bort fra oppfatningen av barns utvikling som studieobjekter med en forventet progressiv og standard utvikling (Sandbæk, 2004). Barn har i dag status som menings skapende subjekter og viktige bidragsytere til kulturell reproduksjon og endring (Alanen, 2000).

Sosiologien bidrar med både et strukturperspektiv og et aktørperspektiv. Barndom kan referere både til noe universelt og felles, og samtidig som det også har noe lokalt og individuelt ved seg. Aktørperspektivet er en forståelse med fokus på barnets eget perspektiv som fokuseres barns annerledeshet, deres livsverdener og hvordan de konstruerer sin verden.

Forståelsen belyser hvordan barn utøver agentskap innen sin lokale kontekst og i respons til lokale særegenheter og hvordan dette produserer ulikhet. Barn har som voksne, sine ulike verdensanskuelser påvirket av kultur, tid og ressurstilgang (James, Jenks, Prout, 1999).

Strukturperspektivet retter fokus på hva som er felles, hvordan barndom er strukturert som en sosial arena for barn og hvordan den sosiale arenaen for barn fremtrer i samfunnet og ser på barn som kategorier i forhold til andre grupper (James, Jenks, Prout, 1999). Forståelsen ser barn som formet av politiske, historiske og moralske kontekster. Barn har ingen grunnleggende former eller begrensninger og barndommen oppfattes som flersidig, eller sammensatte virkeligheter som vektlegger likhet og har fokus på forholdet til andre og særlig maktforholdet mellom voksne og barn (James, Jenks, Prout, 1999).

Endrede holdninger til barndom har gitt ny kunnskap om barns kompetanse og har hatt innvirkning på hvordan forskere har forholdt seg til barn. Innen samfunnsvitenskapelig forskning har et nytt paradigme i synet på barn og barndom bidratt til at forskere erkjenner at barn har posisjoner, kunnskaper, synspunkter, behov og refleksjoner som er viktige og interessante (Strandbu, 2007, Christensen og James, 2000). Rådende holdninger i forskning er i dag at om man skal kunne si noe om effekter av sosiale strukturer og endring i barns erfaringer, må man høre på hva barna selv sier, de må ikke bare bli lyttet til, de skal høres (Alanen, 2000, Christensen og James, 2000). Et av spørsmålene som reises her handler om i hvilken grad vi finner at barnevernet ser på barn som aktivt deltagende aktører?

2.2. Ulikheter i synet på barn

Historiske, kulturelle og politiske forhold påvirker vårt syn på barn og hvordan barn og voksnes roller utvikles, endres og de praksiser som skapes. Barndom er et flertydig fenomen som kan forstås ut i fra forskjellige sosiale, politiske og moralske posisjoner (James og James, 2001). Ulikhet i maktforhold, organisatoriske strukturer og sosial ulikhet former barnas hverdagsliv og er derfor interessante fokus for å forstå barndom og ulike praksiser (Christensen og James, 2000).

Samtidig som barns behov og ønsker skal frem, peker andre nåtidige praksiser i den motsatte retning og legger vekt på barn som utskilte og avvikende, der selvstendighet og rettigheter følges av overvåkning og sosial kontroll. Det er også et spørsmål om denne tvetydighet er uttrykk for å se barna som utestengt for adgang til visse rettigheter, eller beskytter vi en sårbar

sosial gruppe (Qvortrup, 1994). De siste årene synes utviklingen når det gjelder å forebygge risiko å ha gått mot større grad av sosial kontroll av hensyn til å beskytte barnet mot farer og skade. Er det som King (2007) beskriver, samfunnets behov for å beskytte det uskyldige, maktesløse barn mot den uperfekte, farlige verden som voksne har skapt? Barns posisjon i samfunnet har endret seg fra sterk sosial deltakelse med minimal beskyttelse på 1700- og 1800- tallet, til sterk beskyttelse av barn med minimal deltakelse på nittenhundretallet, der beskyttelse også har medført at de ikke lenger ble en del av samfunnets arbeidskraft og deltakere på lik linje med de voksne (Strandbu, 2007). Synet på barns behov for beskyttelse innvirker på vårt forhold til barn som aktører, og gjenspeiles i handlinger, holdninger og praksiser (Strandbu, 2007).

Fordi barn trenger beskyttelse og ikke har makt til å ta beslutninger og delta fullt ut, er de avhengig av de voksnes autoritet. Beskyttelse, avhengighet, makt og autoritet er en del av det som definerer barndom og grenser mellom voksne og barndommens posisjon, der et asymmetrisk maktforhold gjør barn avhengig av voksne. I vår kulturelle forestilling om barns behov for beskyttelse, er barn avhengige, samtidig som de også har krav på rettferdighet, noe som kan representere en utfordring for voksen autoritet (Qvortrup, 1994). Manglende deltakelse og inkludering av barn kan ha sammenheng med at de utfordrer de voksnes perspektiver. Muligens er det en slik holdning som kommer til syne i undersøkelser som viser at barnevernarbeidere lar være å spørre fordi de er trygge på sin egen vurdering og mindre trygge på at barnet er av samme oppfatning (Haarberg Aas, 2009 og Vis, 2004).

I barnekonvensjonen er det ikke gjort noen hierarkisk rangering eller prioriteringer mellom de ulike artikler og kan dermed være en faktor som bidrar til at det oppstår spenninger og motsetninger. Særlig fremtredende er spenningsforholdet mellom de to ulike syn på barn som fremkommer i retten til beskyttelse i artikkel 3 og retten til deltakelse i artikkel 12. Barnevernet står overfor store utfordringer når det gjelder å innrømme barnet rett til innflytelse over eget liv (Strandbu2007). Noen vil hevde at barnevernarbeidere lar være å spørre barn fordi de opplever at barns medvirkning kan pålegge barna for mye ansvar og kollidere med retten til beskyttelse (Husby, 2000 og Vis, 2004). Barn må beskyttes mot å ta beslutninger eller føle press om å uttrykke meninger i vonde eller kontroversielle forhold. Forståelse av at for mye ansvar og involvering kan være skadelig skaper spenning mellom deltakelse og beskyttelse.

Lurie (2001) hevder at barns deltakelse er mer kontroversielt og vanskeligere å implementere enn beskyttelse av flere grunner. Det ene er at disse rettighetene utfordrer den spenningen som ligger mellom beskyttelse og medbestemmelse. For det andre påvirkes den av skepsis til barns pålitelighet som informanter, og til slutt stiller han spørsmål om økt fokus på samarbeid med foreldre som begrensning på barns rett til medvirkning.

Andre hevder at når vår tids vestlige barndom både fremhever beskyttelse av barn og deres rett til deltakelse kan, dette også tilskrives en ambivalens i forståelse av barndommen (Strandbu, 2007, Archard, 2009). Tvetydigheten fremkommer i synet på barn som umodne, de oppfattes som sårbare og i behov for omgivelsenes omsorg. Samtidig har barn fått status som deltakere og skal innvies i forhold som før var forbeholdt de voksne (Strandbu, 2007). Når dette spenningsforholdet mellom barnets rett til deltakelse og barnets rett til beskyttelse tilspisses, kreves både balansekunst og orienteringsevne. Likevel bør det ikke motarbeides, sier Archard (2009), man bør heller se det som en kreativ og produktiv spenningsforhold, som samfunnet må anerkjenne i stedet for å benekte eller forsøke å eliminere dem (Archard, 2009).

2.3. Barns rettigheter – sentrale føringer fra barnekonvensjonen og barnevernloven

FN Barnekonvensjon av 1989 er opprinnelig motivert for å beskytte barn. Fire av artiklene i barnekonvensjonen regnes som generelle prinsipper for hele konvensjonen. Disse er artikkel 2 om ikke – diskriminering, samt artikkel 3, 6 og 12. Sentralt for tolkningen av barnas rettigheter er barnekonvensjonens kontrollorgan sin utdyping av artikkel 12(CRC/C/GC/12:2009). Artiklene kan deles i tre typer rettigheter *Provision* - som skal sikre barnet nødvendige ressurser, som i artikkel 6 om barnets rett til liv og utvikling. *Protection* som går på rett til beskyttelse og *Participation* som gjelder barns rett til deltakelse (Sandberg, 2008, Lurie, 2003). Artikkel 3 nr. 1 omhandler prinsippet om barnets beste og er av sentral betydning for tolkning av hele konvensjonen, og er førende for vektleggingen av barnets beste for barnevernloven av 1992. De øvrige artiklene er en utmynting av hva det innebærer å ivareta barnets beste (Oppedal, 2002, her i Strandbu, 2007). Den mest sentrale her er artikkel 12 om barnets rett til å bli hørt. Barnekonvensjonens artikkel nr. 12 nr. 1 omhandler barns rett til fritt å gi uttrykk for sin mening i alle forhold som angår dem selv, og at disse meningene tillegges vekt i samsvar med deres alder og modenhet.

1. Partene skal garantere et barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunktene i alle forhold som vedrører barnet, og gi barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modning.

2. For disse formål skal barnet særlig gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet, enten direkte eller ved en representant eller et egnet myndighetsorgan og på en måte som samsvarer med vedkommende lands saksbehandlingsregler.

Artikkel 12 nr. 2 omhandler mer spesifikt barns rett til å bli hørt av myndighetene i alle offentlige beslutninger og rettslige og administrative prosesser som angår dem selv. Foruten å anerkjenne barn som selvstendige individer med egne rettigheter gir barnekonvensjonen, barna rett til å delta i beslutninger som er viktige for dem både på privat og offentlig arena.

Barnekonvensjonen trådte i kraft i Norge i 1991 og i 2003 ble den inkorporert i norsk lov gjennom menneskerettighetslovens § 2, nr. 4. Samtidig ble det foretatt endringer i flere nasjonale lover, blant annet barnevernloven og barneloven med en styrking av barnets rett til å uttale seg (Strandbu, 2007 og Wettrhus, 2009). I begge lovene ble aldersgrensene senket fra 12 til 7 år når barn skal høres i saker som angår dem. Barnevernlovens lyder nå slik:

”Et barn som er fylt 7 år, og yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal informeres og gis anledning til å uttale seg før det tas avgjørelse i sak som berører ham eller henne. Barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet, jamfør barnelovens § 6-3, 1.ledd.”

I anbefalingen fra FNs internasjonale barnekomité (barnekommisjonens kontrollorgan) om innholdet i barns rett til å bli hørt, legges det vekt på at det å høre barn ikke må bli et mål i seg selv, barn skal ikke bli spurt om sin mening kun for syns skyld. Det blir sett som en selvstendig verdi å få uttale seg, men er likevel ikke tilstrekkelig for å få oppfylt pålegget i barnekonvensjonens artikkel 12. Barns uttalelser blir i tillegg ansett å ha interesse i opplysningen av en sak. Ved hjelp av et rapporteringssystem fører FNs internasjonale barnekomité kontinuerlig kontroll av status for barns rettigheter i Norge og tilsyn med statens innsats for å løse oppgavene i henhold til barnekonvensjonen. Norge har vært kritisert av FN's internasjonale barnekomité for ikke i tilstrekkelig grad å legge til rette for barn deltakelse. I 2003 ble Norge også kritisert for manglende informasjon til barn om denne retten (Strandbu, 2007).

I den siste kommentaren (CRC/C/GC/ 12:2009) gjennomgås artikkel 12 og barnets rett til å bli hørt. Komiteen påpeker at artikkel 12 garanterer ethvert barn fritt å gi uttrykk for sine synspunkter og at disse tillegges behørig vekt, fortsatt hindres av tradisjonell praksis og tradisjonelle holdninger, og av politiske og økonomiske barrierer. Barn ikke har den samme selvstendige rettslige og sosiale status som voksne, men de er like fullt innehavere av rettigheter.

Barnas synspunkt bør tas med i vurderingen når beslutninger treffes. Rapporten markerer at barns deltakelse betyr at å inkludere barn i en prosess ikke skal være noe forbigående, men et utgangspunkt for en aktiv utveksling av synspunkter mellom barn og voksne.

2.3.1. Barns medvirkning – perspektiver på medvirkning, deltakelse og ansvar

Barnekonvensjonen og barnevernloven legger føringer for at barn skal gis deltakelse og medvirkning i egne prosesser, og medbestemmelse i saker som angår dem. Begrepene gir mulighet for ulike forståelser. Barns rett til aktiv medvirkning i henhold til barnekonvensjonen er knyttet til ”alder og modenhet” og kan forstås som at de ikke automatisk skal få avgjørende vekt. Backe Hansen (2004) mener at det i norsk lovgiving kan argumenteres for at hovedvekten legges på å konsultere eller informere barn, mens det å høre på dem og følge deres ønsker gjøres avhengig av voksnes vurdering av deres alder og modenhet (Backe-Hansen, 2004).

Strandbu (2007) mener konvensjonen innrømmer barna retten til innflytelse og medbestemmelse over viktige forhold i eget liv som i praksis kan bety at de i noen sammenhenger kan få bestemme selv. Selvbestemmelse i spesielle spørsmål ved en viss oppnådd alder, er ikke hjemlet i konvensjonen. Det innebærer at voksne ikke kan overlate ansvaret til barna med begrunnelse om at de bestemmer selv. Barn og voksne tar i praksis beslutninger i felleskap med andre på grunnlag av det beste argumentet og det vil dermed dreie seg mer om medbestemmelse enn selvbestemmelse, også for barn (Strandbu, 2007).

Slettebø og Seim (2001) synes å være opptatt av at medvirkning skal gi synlige resultater for den det gjelder. De tar utgangspunkt i en generell definisjon på hva det vil si å ha bruker- eller klientmedvirkning kan være

”De som berøres av en beslutning, eller er brukere av tjenester, får innflytelse på beslutningsprosesser og utforming av tjenestetilbudet” (Stortingsmelding 34, 1996.97, her i Slettebø og Seim 2001: 29).

Brukermedvirkning i barnevernet vil ut fra dette bety at barn, ungdom og foreldre i kontakt med barnevernet er deltakende, og at deltakelsen skal ha en virkning, det vil si at de som er brukere av barneverntjenesten får innflytelse (Slettebø og Seim 2001: 29).

Barnekonvensjonen skiller mellom barns rett til informasjon, til å bli hørt og at deres mening skal tillegges behørig vekt i beslutningsprosesser som angår dem. En slik deling i tre nivåer; å konsultere eller informere barn, å høre på dem, og å følge deres ønsker, samsvarer med Shier

sin distinksjon, hevder Backe-Hansen (2004). Å skille mellom å konsultere og informere, å høre på dem og følge deres ønsker, kan ses som en konkretisering av forholdet mellom medvirkning og medbestemmelse, der sistnevnte innebærer større grad av deltakelse fra barnets side. Reell medbestemmelse vil i tillegg bety at barn involveres i beslutningsprosessen og deler makt og ansvar for de beslutningene som tas (Backe Hansen, 2004).

”Forandringsfabrikken” som har et prosjekt med tidligere barnevernbarn, knytter sin målsetting for prosjektet opp mot barnevernkonvensjonens artikkel 12, og har fokus deltakernes egne styrker og muligheter til å påvirke barnevernet. Bente Sanner (Winswold og Solberg, 2010) uttaler seg kritisk til Shier sin hierarkiske stige, hvor det ultimate mål er å dele makt og ansvar. Sanner ser det som viktigst at barn blir tatt med på råd og at deres meninger blir tatt på alvor.

Å bli tatt på alvor innebærer å få delta. Forskning viser at barn i liten grad deltar i barnevernets saksbehandling og beslutningsprosesser (Clausen og Tiller, 1997, Christiansen, Havnen og Havik, 1998, Oppedal 1997, her referert i NOU 2000:12). Å delta handler ikke bare om å være tilstede, men også å få og gi informasjon i hele prosessen. *”Barn skal ha all den informasjon og den veiledning de trenger for å ta en avgjørelse som er til hans eller hennes beste.”*(CGC/C/GC/12:2009).

Myndiggjøring og ansvarliggjøring er to perspektiver som i praksis kan oppleves som dilemma. Å gi barna rett til å uttale seg i saker som angår dem, som å vurdere sitt eget behov for besøkshjem eller plassering i fosterhjem, bidrar kanskje til at barna blir sett som aktør på denne måten, men det kan hende vi samtidig belaster barnet med mer ansvar enn det barnet kan tåle (Backe-Hansen, 2004). Å se barn som aktivt deltakende aktører betyr ikke at de ikke samtidig kan være ofre. Barns rolle som aktører kan ikke løsrides fra de materielle, sosiale og kulturelle betingelsene, og de maktforholdene den ofte utspilles innenfor (Backe-Hansen, 2004). Også barnekonvensjonen fremhever det ansvaret som pålegges myndigheter i forhold til å sikre at retten til å bli hørt blir praktisert på en måte som sikrer full beskyttelse for barnet. Barn skal kunne utrykke seg fritt fra press og selv velge om de vil benytte seg av retten til å bli hørt. ”Fritt” er videre i sin natur knyttet til barnets ”eget” perspektiv. Barnet har rett til å gi uttrykk for sine egne synspunkt, og ikke synspunktene til andre (CGC/C/GC/12:2009).

I tråd med økt brukermedvirkning i samfunnet også for barn, har myndighetene intensivert oppmerksomheten på barns medvirkning, rettsikkerhet og lagt føringer på forvaltningen og

etablert ordninger for barns deltakelse og medvirkning (Strandbu, 2007). Dette tyder på at et nytt syn på barn er i ferd med å få fotfeste, i alle fall på det ideologiske, rettslige og retoriske plan. Problemet, som Strandbu, sier, er at det ofte ikke fungerer i praksis.

Jeg har her formidlet den rett til medvirkning barnekonvensjonens og barnevernlovens gir barna, og deretter presentert ulike forståelser av medvirkning. Ulike forståelser av barns medvirkning gir også ulike barneperspektiv, som jeg nå vil gå over til å se nærmere på.

2.3.2. Barneperspektiv og barnets perspektiv- kulturelle idealer eller praksis?

En naturlig forlengelse av å se barnet som et medvirkende, meningsskapende og meningssøkende subjekt, er at man legger vekt på barnets erfaringer og opplevelser (Wettrhus, 2009). Et barneperspektiv kan forstås som hos Wettrhus (2009), noe som tilstrebes av voksne som setter barna i sentrum der de tankemessig prøver å innta barns posisjoner med det mål å systematisere kunnskap som kan synliggjøre barnas interesser. Barneperspektivet blir tilgjengelig gjennom observasjon av og samtaler med barn, erfaringer fra egen barndom, samt kunnskap om hva som er bra for barn. Uten et barns eget syn på sitt eget liv, vil barnevernarbeidere sin kunnskap om nettopp dette barnet bli mangelfullt (Wettrhus, 2009).

Den norske barneforskeren Per Olav Tiller var en av de første som arbeidet med et begrep om barneperspektiv. Hans tilnærming tok utgangspunkt i barnet selv, det som barn selv ser, hører og opplever som sin virkelighet (Tiller, 1991, her i Strandbu, 2007). Samarbeidsparter og foreldre, kan gi informasjon om hvordan akkurat disse personene ser barnet. Denne informasjonen må trianguleres og ses i sammenheng med barnets oppfatninger for å kunne gi et helhetlig og mer utfyllende bilde av barnets livsverden. Først da skapes det mulighet for korrigering av feiloppfatninger og muligheter for å utelukke at det kun er de voksnes projeksjoner vi får tilgang til (Tiller, 1991, her i Strandbu, 2007).

Gamst, Langballe og Jacobsen (2010) omtaler barneperspektivet som et "innenfra perspektiv", hvor de forsøker å se hvordan verden ser ut fra barnets ståsted. Deres begrep "innenfra perspektiv", hviler på et fenomenologisk vitenskapssyn, der barnets perspektiv blir den konkrete meningsrammen voksne må tre inn i om voksne skal være i stand til å innta barnets ståsted. De knytter barneperspektivet til relasjonen mellom barnet og den som spør, der maktforholdet mellom barnet og den voksne, er sentralt. Å tilstrebe et mest mulig symmetrisk forhold blir viktig, da det har stor betydning for hva barnet formidler fra sin verden (Gamst, Langballe og Jacobsen, 2010).

Disse perspektivene viser et barneperspektiv på individnivå. Strandbu viser til Alanen (2000), som peker på at barneperspektivet også krever en analyse av de vilkår barn lever under. Det handler om kontekst hvor fokus både må rettes mot sted og tid i historien (Strandbu, 2007). Hun sier at det som mangler i disse tilnærmingene til barneperspektiv er det dialektiske forholdet mellom barnets erfaringer og meninger, og den voksne barnet interagerer med når barnet skal innrømmes status som deltaker (Strandbu, 2007). Sammen med Skivens arbeidet hun fram en tilnærming til barneperspektivet gjennom tre komponenter. Den første komponenten beskriver barneperspektiv på samfunns og strukturnivå: den historiske og kulturelle forståelsen av barns posisjon og barns rettigheter slik denne er nedfelt i konvensjoner og samfunnets lover. Den andre komponenten er voksne i barnets kontekst som ser barnet i henhold til det rådende kollektive syn på barn som er beskrevet i den første komponenten i barneperspektivet. Den tredje komponenten er barnets eget perspektiv. Dette tredelte barneperspektiv inkluderer voksnes forståelse for dette barnet, hva barnet ønsker og hva som er til beste for dette barnet sett fra de voksne, samt hva barnet selv ønsker og mener (Strandbu, 2007). Til sammen utgjør de tre komponentene et barneperspektiv både på individuelt og strukturelt nivå.

For å få tilgang til barnets perspektiv må man søke gjennom og tre inn i hverdagslige situasjoner og fortolkningsrammer som barnets sosiale virkelighet består i for barnet. Det innebærer at en går ut over barnets egen selvforståelse og oppfatning av hvordan en situasjon eller fenomen er, samtidig som man ikke kan fange opp fullt og helt hvordan barnet forstår verden (Strandbu, 2007). Det å se det samme som barnet, består ikke bare i å se i det samme synsfeltet, men i å se inn i det med de samme begrepene som barnet (Strandbu, 2007). Når det gjelder barn kan vårt syn på å beskytte noen ganger komme i veien for å se på barnet som et objekt som vi må beskytte (Strandbu, 2007). Hun henviser til Skjervheim (Skjervheim, 1996) som er opptatt av at den som objektiverer ikke kan være deltaker og med i den andre sin forståelse, men blir stående igjen i sin forståelse av den andre (Skjervheim, 1996) Dersom man vil sette seg inn i den andres situasjon, må jeg akseptere at jeg ikke har samme erfaring som barnet og dermed ikke umiddelbart kan forstå det samme som det, men være på jakt etter det jeg ikke forstår. I denne søken trenger vi kunnskap om den andre og engasjement i den andre, for å kunne sette seg i den andres sted (Strandbu, 2007).

Om barnevernarbeideren ikke engasjerer seg i den andres problem, ikke bryr seg om å ta barnets meninger til ettertanke og diskusjon, objektiverer hun barnet og det blir ikke lett å ta

det barnet sier alvorlig (Skjervheim, 1996). Om barnevernarbeidere ser klienten som subjekt eller objekt er både et spørsmål om holdninger og syn på barn, og det kan være et etisk dilemma, sier Backe Hansen (2004). Både hensynet til den andre i dialogen og å kunne møte barnets forståelse av å være involvert, byr på etiske utfordringer, der den etiske forpliktelsen ligger i å ha god kjennskap til barnet.

Jeg har her vist til ulike barnperspektiv, med nyanser på hvordan de voksne utfordres til å innta sitt barneperspektiv. Et barneperspektiv som inkluderer barnets perspektiv, synes å forutsette at barnet bringer frem sitt eget perspektiv, at dette blir forstått av de voksne og vurdert på lik linje med andre innspill. Utfordringen ligger i hvordan voksne kan forstå barnets perspektiv, i forholdet mellom voksnes syn på barn og barns eget synsfelt.

2.4. Barnevernets praksis i samspill med samfunn, organisasjon og teori

Barnevernets mandat er innskrenket til skader formidlet gjennom familien, hevder Egelund (1997). Nøden er blitt individualisert og skader på barn enten det skyldes fattigdom eller patologiske forhold behandles som de har rot i familien og med midler som tar sikte på å regulere individuell og familiemessig atferd (Egelund, 1997). Utgangspunktet for barnvernets arbeid med barn og familier har vært de forsømte og omsorgssviktede barna. I de siste 35 år har barneforskningen fokusert på mishandling og vanskjøtsel der barnet er blitt sett som offer (Egelund, 1997). Mishandlingsforskningen tolker barns avvikende atferd som forårsaket av foreldrehjemmets overskridelse av barns grenser. Konsekvensen har vært økt kontroll med foreldrearbeidet og da særlig mødrenes ivaretagelse av normalutvikling av sine barn. Ideen om barnemishandling har utviklet seg fra fysisk mishandling til en mengde diffuse og varierende påvirkninger som kan være skadelig for barn uten synlige skadevirkninger der og da. Barnevernets oppgaver har blitt utvidet til å overvåke om risiko oppstår som følge av krenkelser av normer for oppdragelse og foreldreatferd. Mer kunnskap og bedre teknikker skulle gi svar på uløste problemer. Krav om forbedring kan ses som krav om mer av det samme, presisert og mer detaljert viten, mer fintfølelse redskap til diagnostisering, sortering og atferdsregulering (Egelund, 1997).

Forståelse av barnevernets mandat kan også som Parton, Thorpe og Wattam (1997) hevder, være at barnevernets funksjon i det senmoderne er å sørge for forsikringer for fremtiden, basert på observasjoner av foreldrenes tilpasning i forhold til normer for foreldreatferd (Thorpe, 2007). Han hevder det er en sammenheng mellom samfunnsforhold, syn på barndom

og former for forsikring. Skade som tidligere var forbundet med skjebne, tror vi nå vi kan kontrollere (King, 2007). Det senmoderne samfunn har gjenadoptert barnet som skal beskyttes og søker standardversjoner av oppdragelse. Få er utsatt for alvorlige overgrep og kriminelle handlinger, mens flere og flere passer ikke inn i den ”normale foreldrerollen”. Vi prøver å få kontroll over noe som vi egentlig ikke kan få kontroll på, og barnevernet og den enkelte barnevernarbeider utfordres til å kontrollere, beskytte, og sørge for at barna medvirker som aktive aktører (Thorpe, 2007).

2.4.1. Barnevernets mandat: beskyttelse i risiko ”barnevernet” og deltakelse i ”velferdsbarnevernet”?

Brukere av dagens velferdstjenester er aktører som forsøker å ivareta sine velferdsbehov (Williams, 2001). Endringer i familiepolitikken har gitt barnevernet nye oppgaver, samtidig som det har beholdt de gamle (Havik, 2004), der velferdsbarnevernet gir støtte og risikobarnevernet skal gi beskyttelse. Barnevernets nye mandat er å påvirke og forme barn og foreldres væremåter til beste for framtiden, en tilrettelegging for det gode liv (Marthinsen, 2003). I følge Golding Stang (2007) har ”velferdsbarnevernet” som yter velferdstjenester til de voksende mottakergrupper blitt styrket siden innføring av ny barnevernloven av 1992 kanskje på ressursmessig bekostning av ”risikobarnevernet” som skal gripe inn med tiltak som omsorgsovertakelse ved alvorlig omsorgsvikt” Golding Stang (2007).

Bill Jordan og Charlie Jordan(2002) peker på noe av det samme når det gjelder utviklingen i England etter Barnekonvensjonen. De mener den bidro til å endre fokus fra ”tvangsbarnevernet” til forebyggende arbeide. Samarbeid med foreldre og deling av ansvar, medførte fra 1990 tallet til en spenning mellom forebyggende familiearbeid og ”tvangsbarnevernet”. Dette medførte et press på barnevernet på grunn av den økende mengde som mottok tjenester fra barnevernet til gjennomsnittsbefolkningen, som igjen medførte at mange sosialarbeidersressurser ble bundet opp i utredninger. Både i det politiske og det praktiske barnevernet har det utviklet seg et ideal om en myndiggjørende praksis (Havik, 2004). Samtidig utfordres barnevernarbeidere til å balansere mellom den tidligere ekspertrollen og den nye samarbeidsrollen (Havik, 2004).

I Skandinavia har man hatt en noe annen utvikling enn en del andre europeiske land. Den etterforskningspregede utredningsprofilen er ikke så rendyrket her, selv om vi har de samme utviklingstendensene. Det vi i tillegg har her i landet er et noe større satsing på tilnærminger

som ivaretar hjelperprofiler i form av ulike rådgivningsmetoder. Barnevernets metoder og tilnærminger følger i stor grad de samme utviklingslinjer og fokus som preger ledelses og organisasjonsstrukturer i andre vestlige land (Lonne, Parton, Thompson og Harris, 2009).

Selv om utviklingen i Norge har noen andre trekk enn andre land i Europa, er det likevel flere aspekter som er sammenfallende og som disse forfatterne peker på, er det flere som stiller spørsmål til det nye barnevernparadigmet sine strategier.

2.4.2. Nye organisasjoner og ledelsesstrukturer i barnevernet

På 1980 og 1990 – tallet fikk den økonomiske retorikken økende gjennomslagskraft i offentlig sektor både i Norge og andre europeiske land. Dette ble blant annet synlig gjennom stadige omorganiseringer i kommunene med fokus effektivitet og bedre tjenester. New Public Management fremsto på flere måter som en løsning for barnevernets utfordringer. Sammen med et behov for å oppdage og beskytte de utsatte barna, møter strategiene som New Public Management har å tilby det som tilsynelatende mangler i sosialpolitikk og barnevernets organisasjoner. I følge (Lonne, Parton, Thompson og Harris, 2009) har den teoretiske diskursen i barnevernet i stedet for å hjelpe barn, gått over til tekniske risikoutredning og framgangsmåter som fokuserer etterforskning i arbeidet med familier. Selv om deres forskning ikke omfatter Norge spesielt, virker deres empiri og analyser svært sammenfallende med forholdene her.

Det smale fokuset i risikobarnevernet hindrer likevel ikke at vi de senere år har fått rekordhøye antall meldinger til barnevernet som stadig øker. Risikofokus og utvikling av verktøy for å avdekke risiko, er blitt et system som overfokuserer risiko og etterforskning, heller enn å tilby hjelp. Familier som allerede er sårbare blir ofte ytterligere rammet gjennom de nye prosedyrene som fokuserer på rutiner og utfylling av skjema, i stedet for innholdet og det relasjonelle aspektet i sosialt arbeids metoder. Med økende fokus på utredninger heller enn hjelpeperspektivet er ikke barnevernet lenger opptatt av at tiltakene har virkning, og på kvaliteten i det relasjonelle arbeidet. Barnevernet har mest fokus på å utvikle og konstant endre sine risikoverktøy (Lonne, Parton, Thompson og Harris, 2009).

Peer Nygren (2009) hevder at vi i dag ser enn sammensmelting av nyliberalismens New Public Management (NPM) og kvalitet og evidensbølgen. Nyliberalistisk tankegang og nye offentlige ledelsesformer slår også inn i utviklingen av barnevernfagets metoder og tilnærminger. Sentrale føringer de senere år har vært preget av fokus på tidlig intervensjon for

at hvert barn skal kunne oppfylle sitt potensial, samtidig som man også forebygger problemer senere i livet. Her fokuseres beskyttelse og investering, forebyggende statlige overvåkning med tidlig intervensjon isteden for å respondere på kriser (Lonne, Parton, Thompson og Harris, 2009).

Spørsmålet er om de ulike aspekter ved det nye barnevernparadigmet fungerer som forventet både når det gjelder å beskytte barn og sørge for deres velvære (Lonne, Parton, Thomson og Harries, 2009).

Lonne, Parton, Thompson og Harris (2009) hevder at det tidligere paradigmes voksesentret ivaretagelse av barn fortsatt er rådende i dag. Barnekonvensjonen og endringer i synet på barn og barndom til tross, barnas stemme er fortsatt ikke til stede. Risikobarnevernet har vansker med å ta inn andre stemmer enn ekspertenes, og barn, ungdom og foreldre blir stående i bakgrunn. Forfatterne argumenterer for at vi i større grad igjen må fokusere på relasjonsaspektet i sosialt arbeid, i sammenheng med verdier og etikk og et behov for å forstå kultur, nærmiljø og velferdssamfunnets gode sider. Det er likevel ikke slik at barnas behov for beskyttelse ikke skal fokuseres, det er mer det at metodene som brukes i dette arbeidet er ikke møter dette behovet. Barnevernets fokus og tilnærminger blir for ensidig, og bidrar ikke til å gi barnevernarbeideren verktøy som møter barn, familier og deres hjelpebehov. Samtidig har barnevernarbeidere lite annet å møte familienes behov med enn utredninger (Lonne, Parton, Thompson og Harris, 2009).

Gjennom stadig mer fokus på kvalitetssikringssystem, prosedyrer, utredninger, økende bruk av datasystemer og kompliserte prosedyrer og retningslinjer, kan det paradoksalt nok synes som at forsøk på å endre politikk og praksis bort fra et barnevern med fokus på etterforskning og rettsmedisinsk tilnærminger, har resultert i en økning av Management og prosedyrefokus av arbeidet. I tillegg til å håndtere kompliserte retningslinjer og interne prosedyrer, skjema og flytdiagram, er også barnevernarbeidere pålagt øke sin kommunikasjon og formidling slik at også andre samarbeidsparter skal forholde seg til disse kompliserte retningslinjer. I denne prosessen har mange flere barn, foreldre og barnevernarbeidere blitt inkludert i overvåkingen (Lonne, Parton, Thompson og Harris, 2009). Innhenting, klassifisering og håndtering av informasjon har fått en strategisk betydning både for velferdsbarnevernet og det forebyggende arbeidet og binder opp fagfolk i dette. Mens den tekniske siden av arbeidet har økt, har ”utydeligheten” gått ned og arbeidet blitt ledelsesstyrt.

Utviklingen av denne type ledelse og prosedyre fokus kan ses som et resultat av et forsøk på å reformere systemet. Denne prosessen oppsto ikke i et vakuum, men er en del av en mye bredere reform i offentlig sektor i flere land, der vi har fått en bevegelse bort fra den offentlige ansvarlighet og over til individet (Lonne, Parton, Thompson og Harris, 2009). Hva som satte det hele i gang kan diskuteres, men det har i alle fall innflytelse fra neoklassisk økonomi, finans og markedsøkonomi, hevder Lonne, Parton, Thompson og Harris (2009).

Klienter er i dag brukere og i enkeltes vokabular, kunder som man gjør avtaler og inngår kontrakter med. Metaforer som er skjulte representanter for en ideologi som vi finner igjen både i språk og praksis i organiseringen av tjenestene som gjenkjennes fra mer økonomisk tankegang (Bjørnebekk, 2008). Begreper som mål, analyse, tiltak, metode, evaluering viser spor av naturvitenskapelige tilnærminger (Lonne, Parton, Thompson og Harris, 2009). Her er fokus på resultat og ikke prosess. Det kan virke som det i sammensmeltingen av velferdsbarnevernet og risikobarnevernet, oppnås andre resultat enn de uttalte mål og intensjoner. Der de uttalte signaler i politikk og fag synes å vektlegge støtte og relasjonsorienterte strategier, der forebygging ikke alene er barnevernets oppgave, øker barnevernets antall utredninger og tradisjonelle tiltak.

2.4.3. Fagutvikling og barnevernarbeidernes behov for arbeidsverktøy

1970-tallets aggressive begreper; politisk terapi, motmakt, empowerment, ser ut til å ha blitt nøytralisert og gitt et meningsinnhold som sikter mot å gi økt evne til tilpasning. Ikke frigjøring og opprør, men grensesetting ved forhandling og veiledning synes å være aktuelle betegnelser for mye av tilnæringsmåtene i dag (Marthinsen, 2003). Trenden favner flere likeverdige metoder under begrepet Case Management, som PMTO og MST, er et mer strukturert og forutsigbart system for planleggingen, levering og koordinering av intervensjoner, og tjenester som kan leveres i overensstemmelse med statlig politikk og prosedyrer. Her er linken til en ny sosialpolitikk synlig til stede, en agenda som fremmer sosialt arbeid til å formidle ”packages of care”, som omformer tjenester til ”hjelpepakker”, distribuert i forhold til utredningen av brukerne sine behov og tilgjengeligheten av ressurser. Managementaspektet kan oppfattes som en slags meta- metode som fortsatt tilbyr en rekke av ”tradisjonelle” metoder i den aktuelle ”hjelpepakken”. Sentralt i Case management er de evidensbaserte tilnærminger. Sosialarbeideren blir en form for ”megler” som driver forhandling mellom forbruker og tjenesteleverandør sine interesser i forhold til effektivitetskriterier, fortrinnsvis kostnadseffektivitet.

Det er tydelig at dette er hentet fra fag som står mye lenger fra sosialt arbeid enn psykologi. Likevel er det likhetstrekk fra sosialt arbeids metoder som fremhever egenaktivitet fra brukeren, metodiske kriterier hentet fra psykoanalytisk tradisjon med fokus på å fremme ego styrke og praktisere empowerment, og derigjennom en ansvarsoverføring fra saksbehandler til klient. Empowerment- begrepet med inkludering av klientperspektiv i definisjonen av mål og metoder, og begreper som subjektivitet og identitet ble sentrale begrep i de nye sosiale bevegelsene. Det passer New Public Management veldig godt, med sin systemiske orientering som også tilbyr et individuelt fokus. Det gjenplasserer casework sin vekt på psykologiske orienterte praksis som legger vekt på klienters valgfrihet, ansvarlighet, ansattes ansvarlighet og fordelingen av begrensede tjenester og ressurser til de som anses å ha høy prioritet (Lorenz, 2005 og Marthinsen 2003).

Barnevern er det Nygren (2009) kaller en relasjonsbasert tjeneste der kvaliteten skapes i direkte kontakt med brukeren. I tillegg til faktakunnskap, som lover, regler og evne til rasjonell problemløsning, står barnevernarbeider ofte i situasjoner som er preget av kompleksitet, usikkerhet og foranderlighet og må forholde seg til situasjoner som er usikre fordi det oppstår nye elementer i forhold til tidligere erfaringer. Dette forutsetter evne til kommunikasjon og innlevelse (Halvorsen 2010). Barnevernarbeidere må oppøve beredskap og kompetanse til å møte det unike, som krever evne til spontanitet og improvisasjon når det gjelder problemløsning (Schøn 2001, Halvorsen 2010). Situasjonen kan bare defineres gjennom en dialog, sier Schøn (2001), som krever kunnskap og kompetanse som ikke kan dekkes gjennom teknisk rasjonell tilnærming.

Schøn sin tenkning er forankret i fenomenologi og hermeneutikk, der det fokuseres på meningsdannelse og tolkning, eksperimentell læring og refleksjon. Kunnskap og anvendelse hører sammen og bygger på deltakelse og dialog med mennesker (Schøn, 2001). Gjennom de sentrale element ”refleksjon i praksis” og refleksjon over praksis” bevisstgjøres og oppøves barnevernarbeidere sin praksiserfaring. De begrep vi bruker, vil så å si alltid være forankret i en overordnet teori, de er ikke nøytrale, men gjenspeiler både menneskesyn og spesifikke teorier og forklaringsmodeller. Praktisk kunnskap kan heller ikke utvikles ved å gjenta et handlingsmønster et visst antall ganger, men ved at det knyttes refleksjon til handlingen. Refleksjon knyttes både til egne erfaringer og formidling av andres erfaringer, samt til relevant teoretisk kunnskap som belyser allmenne aspekter ved den situasjonsbestemte handlingen (Vindegg).

2.5. Undersøkelseskommunen – omorganisering og innføring av fagdataverktøy

Barnevernet skal stoppe omsorgsvikt ”Risikobarnevernet” og forebygge omsorgsvikt ”velferdsbarnevernet”, og sørge for nødvendig hjelp og omsorg til rett tid. Hva som oppfattes som omsorgsvikt er avhengig av kultur og kontekst og er dermed i kontinuerlig endring.

Barnevernet skal både være tjenesteytende ”velferdsbarnevern” som i samarbeid med familien iverksetter hjelpetiltak og ”risikobarnevern” med fokus på kontroll og inngripen i henhold til juridiske rammer.

2.5.1. Omorganisering – samkjøring av tjenester og samhandling med ”brukerne”

Den kommunen undersøkelsen fant sted i, har gjennomgått flere omorganiseringen de siste tiårene. I 2004 ble det gjennomført en omorganisering på bakgrunn av flere politiske vedtak som behandlet samordning av kommunalt forvaltningsarbeid, utredning av barnevernet sin utvikling, status og utfordringer. Arbeidet med å utforme de nye barne- og familietjenestene startet i 2002 og var fra 2003 organisert som et prosjekt i 2 år. Det prosjektrapporten konkluderte med som ”drastiske organisatoriske grep” (Landaas, 2003), ble gjennomført i 2004. Endringen innebar blant annet bydelvis barne- og familietjenester hvor alle kommunale tjenester for barn ble samlet, organisert i bestiller – utfører enheter som her ble kalt, *forvaltningsenhet* og *tiltaksenhet*.

Omorganisering hadde som uttalt mål å utløse ressurser både innenfor familien, nærmiljøet og det offentlige i tråd med Befringutvalgets tilrådinger i NOU12:2000 og Stortingsmelding 40, som understreker at barnevernet må vektlegge ressursorienterte forståelsesmåter og tilnærminger framfor de mer tradisjonelle diagnostiske orienterte arbeidsmetodene. Videre klargjøres det at:

Fagutviklingen i Trondheim på 90-tallet er fundert på empowerment eller - ressursorientert tenkning”. ”Innenfor denne rammen nedtones utredning, og erstattes av samspill med aktuelle aktører for å utløse ressurser innenfor familien, nærmiljøet og det offentlige. Det betyr at samarbeidet med barn, ungdom og familier i mindre grad dreier seg om å vurdere rettigheter. Hovedoppgaven vil være å søke best mulige løsninger i partnerskap med familien, skolen og barnehagen”(Landaas, 2003:5)

Målet for omorganisering var bedre service og samordning av tjenester for brukerne, der barn og familier opplever tjenester som er oppsøkende, tilgjengelige og inkluderende. Barn skal få tidlig hjelp og rett hjelp til rett tid, og sikres god nok omsorgssituasjon. Videre har omorganiseringen hatt fokus på å øke effektiviteten av tjenesten, der bedre ressursutnyttelse, overføring av ressurser fra administrative til utøvende oppgaver, ”økt kvalitet på

forvaltningsoppgavene, fokus på tiltak skal føre til resultat, og tjenesten skal ha økt tilgjengelighet for brukerne. Barneverntjenesten fikk i oppgave å koordinere det forebyggende arbeidet, samt ansvar for å medvirke til at barns interesser blir tatt vare på av andre offentlige etater. Den politiske og administrative intensjon var i tråd med lovverk og trender innen barnevernet når det gjaldt medvirkning der barn og unge skal gis anledning og mulighet for deltakelse og medvirkning.

2.5.2. "Fagtekst"- forbedring av fagdataverktøy i barnevernet

Fagtekst startet som et prosjekt der ansatte deltok aktivt i utvikling av et plan og evalueringssverktøy med fokus på at ansattes faglige virksomhet skulle komme tydeligere fram. Fagtekst skulle ivareta både behov for dokumentasjon som ivaretar rettsikkerhet og juridiske og forvaltningsmessige krav, samt et tydeligere fokus på de faglige refleksjoner, vurderinger og valg. En ønsket å utvikle barnevernfaglig fokusert tekst som utfordrer til refleksjon over egen handling, søken etter ny kunnskap og gir grunnlag for evaluering og utvikling både i forhold til tiltaksarbeidet og egen utvikling. Med fagtekst ønsket man å fremme fokus på hva i omsorgssituasjonen som er mangelfullt, og må endres for dette barnet, og vende fokus bort fra barnevernfaglig risikotankegang med fokus på negative og skadelige forhold i omsorgssituasjonen uten at denne sammenhengen tydeliggjøres. Det var også et mål å begrense skrivingen og gjøre den mer oversiktlig (Marthinsen og Arntzen, 1998).

2.6. Barnevernets samtaler med barn

Barnevernet har i sine oppgaver som service og tjenesteyter i velferdsbarnevernet og i sine kontrollfunksjoner i risikobarnevernet komplekse utfordringer i møte med barn og familier. I norsk fagmiljø og barnevernlitteratur har det lenge vært sett som viktig å snakke med barn og å ta hensyn til deres oppfatninger (Sandbæk, 2001, Strandbu, 2006, Vis, 2006, Gamst, Langballe og Jacobsen, 2010) 21 år etter FNs barnekonvensjon som slår fast at barnevernet plikter å høre barn, mangler det norske barnevernet fortsatt den nødvendige kompetanse og rutiner for å ta med barnestemmene i sine beslutninger (Strandbu, 2006 og Vis, 2008). En rekke forskningsrapporter i Norge og andre land har på den annen side konkludert med at barna i barnevernet ofte ikke blir sett eller hørt (Sandbæk, 2004, 2006) I forskningsoversikt fra 2003 over nordiske og engelsktalende lands undersøkelser, konkluderte Egelund og Hestbæk (2003:213) med at barn blir oversett i forbindelse med plassering utenfor hjemmet og at barna oppfattet seg som maktesløse og som objekter for andres beslutninger. Flere studier basert på gjennomgang av saksdokumenter og intervjuer med sosialarbeidere bekrefter

bilder av at barna ofte fremstår som bifigurer (Sandbæk 2001, Cederborg 2000, Oppedal 1997, Christiansen, Havnen og Havik 1998, her i NOU 2000:12, Husby 2000).

Undersøkelsene konkluderer med at barnesamtaler i liten grad blir brukt i barnevernet i de nordiske land. Utredninger i barnevernet er i mange tilfeller bare basert på samtaler med foreldre og samarbeidsparter. I barnevernets undersøkelser har det vært mer vanlig å innhente opplysninger fra foreldre, skole enn gjennom samtaler med barn. Barnet og dets behov er beskrevet på bakgrunn av bestemte psykologisk – orienterte diskurser, og i mindre grad fra barnets egen fortelling (Juul og Jensen, 2003, her i Strandbu, 2007). I tillegg er de ofte preget av argumentasjon fra andre profesjoner som jus og medisin som understøttelse av egne argumenter (Bjørnebekk, 2008).

Til tross for barnevernets overordnede prinsipp om vektlegging av barnets beste er det likevel voksenperspektivet som ligger til grunn for de avgjørelser som fattes. Det er ingen selvfølge at saksbehandleren har møtt barna eller snakket med dem. Det som ofte savnes er barnas egen fortelling, og barnas individuelle interesser kommer lite til syne (Hessle et al. 1997, Hansen 1998, Mattson, 1998, Oppedal 1997, her i Strandbu, 2007). Hvilke forhold som påvirker barnevernet til å ta direkte kontakt med barna og under hvilke omstendigheter barna blir premissleverandører i egne saker er spørsmål som synes så være minst avklart (NOU 2000:12, Vis, 2004).

Flere studier viser at barn heller ikke hadde vært tilstrekkelig informert om de tiltak som ble iverksatt på deres vegne (Koch og Koch 1995, Sandbæk 2002). Christiansen, Havnen og Havik (1989, her i Strandbu 2006) fant i sin gjennomgang av undersøkelsessaker at barna var involvert i 30 av de 90 sakene. Barnevernet hadde snakket med barnet alene i bare to saker. Oppedal (1997) gjennomgikk 245 barnevernssaker med midlertidige tvangsvedtak. Når det gjaldt barn i alderen 7 til 11 år var de i 34,6 % av sakene registrert hva barna mente. For barn i alderen 12 til 14 år, hadde 50,9 % av barna uttalt seg om hva de ønsket. I aldersgruppen 15 til 18 år var det i 53 % av sakene registrert hva barna mente.

Egelund (1997) hevder på bakgrunn av sine undersøkelser av barnevernets journaler at det ikke er nødvendig å påvise skade hos barnet så lenge det kan predikeres risiko for skade og fokus er på foreldrenes mangler og ikke bekymring for at de kan påføre barna skade. En trenger derfor ikke snakke med barna når beslutninger fattes. Når barnevernet tenker og handler ut fra en slik forståelse, kan dette være årsak til at barna kan unnværes i løsningen av

oppgaven. Barnevernets praksis forsterker denne ide og gjennom det får de mange unnlater av å involvere barn systemkarakter (Egelund, 1997).

Manglende deltakelse fra barn, også i barnevernets prosesser kan ha bakgrunn i flere faktorer. Barn har blitt holdt utenfor i forhold til å snakke for seg, enten fordi de ikke anses som kompetente i å ta beslutninger, fordi de skal skjermes eller fordi de blir betraktet som ikke tillitvekkende vitner om deres egen situasjon. Vis (2004) fant i sin studie at saksbehandlerne opplevde at de snakket mindre med barn enn de ønsket. De sier at de vegret seg for å utsette barn for ytterligere belastninger, frykt for dårligere samarbeid med foreldrene og manglende kompetanse i å snakke med barn.

Strandbu og Vis (2008) peker på tre forutsetninger for at det skal være mulig å inkludere barnets perspektiv i barnevernets beslutningsprosesser: deltakelse må tilrettelegges som en prosess, det må finnes arenaer der barna kan delta i meningsutvekslinger og deltakelsen må tilrettelegges ut fra det enkelte barns sine forutsetninger og forventninger.

2.6.1. Barns kompetanse

Vi har i dag mye kunnskap om barns kompetanse som informanter (Gamst, Langballe og Jacobsen, 2010) Barns kognitive nivå vil påvirke samtalen og har betydning for barnets forutsetning for å fortelle detaljert. Alder er en viktig informasjon om man skal anta hva barn mestrer, men individuelle forskjeller er så store, at alder alene ikke gir et riktig bilde av utvikling og modning. En faktor som har stor innvirkning er hvilke betingelser samtalen blir foretatt under, den voksnes kompetanse og i hvilken grad strategiene som velges er tilpasset barna (Gamst, Langballe og Jacobsen, 2010). Det er den voksne evne til å lytte og være oppmerksom på barnet er den viktigste. Cederborg (2000) trekker fram tre faktorer som påvirker muligheten til at barns redegjørelser blir feilaktig. Forutsetningen for å huske hva som har skjedd, påvirkning av ledende spørsmål og gjentatte villedede påvirkninger.

Emosjonell utvikling påvirkes av belastninger i barnas liv. Omsorgssvikt vekker sterke følelser i barn og vil påvirke deres kognitive funksjon og kapasitet til å vurdere temaene. Barnets kognitive evner, dets forståelse, for språk og begrep og evne til selv å formidle, har sammen med hukommelse og emosjonell utvikling, innvirkning på samtalen. Barn er unike, og på samme måte som voksne har de ulike forutsetninger for å formidle seg. Gamst, Langballe og Jacobsen (2010) fremhever at det er den voksnes kompetanse som er avgjørende for kvaliteten på informasjonen som kommer fra barnet.

2.6.2. Barnevernarbeiderens kompetanse

Hvordan samtalen fungerer, avhenger av barnas kompetanse og barnevernets kompetanse (Gamst, Langballe og Jacobsen, 2010). Det blir stadig oftere fremhevet at det er behov for utvikling av nye arbeidsformer og profesjonell handlingskompetanse (Gamst, Langballe og Jacobsen, 2010, Vis, 2006, Strandbu, 2007) De peker på at barnevernarbeidere trenger å utvikle kompetanse for hvordan slike samtaler kan føres og teoretisk forståelse for hvorfor. For barnvernarbeideren snakker vi om kommunikasjon og relasjonskompetanse. I samtale med barn er det av vesentlig betydning for at barnet skal fremtre som et subjekt i gjensidig samspill, at fagpersonen innehar tilstrekkelig kommunikativ relasjonskompetanse. Relasjonskompetanse dreier seg om kvaliteten på relasjonene mellom fagperson og klient, hvordan vi forstår og samhandler med klienter vi møter på en god og hensiktsmessig måte, der de viktigste faktorene synes å være fagpersonens evne til innlevelse og refleksjon (Røkenes og Hansen, 2002). Å gjøre et godt arbeid med andre er avhengig av egen bevissthet og evne til å reflektere over seg selv og eget bidrag i sammenhengen (Røkenes og Hansen, 2002).

2.7. Kommunikasjon i barnevernet

2.7.1. Barn som informanter - ulike barnesamtaler

Barnevernets samtaler med barn kan avhengig av formålet med samtalen, sammenlignes med samtaler fra ulike fagtradisjoner. I terapeutisk tradisjon er relasjonen mellom barn og terapeut et verktøy i behandlingen der kommunikasjonen og gjensidig tillit vektlegges som forutsetning for behandling. Klinisk intervju kan defineres som samtaler med formål å innhente opplysninger som anvendes som beslutningsgrunnlag for vurderinger i behandling. Forståelsen som skapes sees som et resultat av den påvirkning fagpersonens holdning, interpersonlige sensitivitet og kommunikasjonsferdigheter har på samhandlingen (Rønnestad og von der Lippe, 2002). Barnevernets samtaler med barn vil ha et terapeutisk element når hensikten er å hjelpe barnet til å bearbeide vanskelige opplevelser, eller når man har som mål å løse et konkret problem eller vanskeligheter som barnet står overfor, når barnet trenger hjelp til å forstå sin egen situasjon eller å forberede barnet på inngripen fra barnevernet (Vis, 2004).

Samtaler med barn er en prosess hvor barnets fortelling skapes og formes gjennom det møtet som utfolder seg (Rød Hansen, 2002) der det er viktig å skille mellom barnets fortalte historie og det en fornemmer, barnets følelshistorie. Denne delen av barnets erfaring får vi tak på

gjennom å være mottakelige for gjennom egne følelser og relasjonelle posisjoner som skapes i møte med barnet. Hun bruker ikke begrepet troverdighet, men skiller mellom det som blir sagt og det som terapeuten utfordres til å fornemme utover det som fanges opp gjennom språket (Rød Hansen, 2002).

Samtidig vil det i barnevernet noen ganger være behov for å få tak i beskrivelse av faktiske hendelser om grunnlag for beslutninger. Å ha et barneperspektiv i beslutningsarbeidet innebærer at man gjennom å lytte til barna, forsøker å få tak i hvordan barn opplever sin situasjon og hvilke konsekvenser bestemte beslutninger kan få, skriver Cederborg (2000). I samtale med barn i utredningen er målet er å få riktig informasjon fra barnet selv, samt ha et kritisk blikk på egen atferd sin innvirkning på den informasjonen som kommer fra barnet.

Fokus og målsetting for de ulike barnesamtaler varierer, og derav behov for ulike tilnærminger og handlingskompetanse i tillegg til relasjonskompetanse. Det stiller store krav til barnevernarbeideren som skal samtale med barnet for at barneperspektivet skal ivaretas. Å hente fram barnets perspektiv, er en ytterligere utfordring.

2.7.2. Journalføring i barnevernssaker

Barnevernets tekster skriver om klienter, den Andre, og er som Engebretsen(2006), sier, en relasjon som innebærer et dilemma i forhold til både å ivareta fagligheten, juridiske krav om både subjektivitet og objektivitet, og den Andre. Språket former barnevernarbeideres oppfatning av virkeligheten, hennes handlinger og beslutninger og kan til tider virke selvproduserende (Engebretsen, 2006). Flere undersøkelser finner at det bare unntaksvis at barnet kom fram på en synlig måte i teksten (Nybø 2006, Engebretsen 2006, Bjørnebekk, 2008).

Gjennom språket konstrueres virkeligheten, der språket ikke er entydig, det inneholder flere meninger og betydninger, når noe blir sagt, skrevet, er det også noe som utelates (Engebretsen 2006, Bjørnebekk, 2008). Barnevernarbeideren skriver ut fra tilgjengelige begreper, teoretiske forståelser og praksiser. Hvordan vi snakker om barn gir signaler om hvordan vi tenker om barn. Gjennom å studere hvordan barnet i barnevernets språk framtrer i tekstene, kan vi danne oss forståelser av om vi møter barnet som et synlig og aktivt subjekt, eller er fremstår barnet som et lite synlig og tingliggjort objekt?

2.7.3. Struktur og språk i barnevernets dokumenter

Barnevernet bruker ulike former for tekstmaler som gir ramme for hva teksten skal inneholde og hvordan den skal fylles inn. Barnevernets undersøkelser legger vekt på struktur og systematikk i gjennomføring av undersøkelser selv om det er forskjeller i hvordan det skal gjøres i praksis og hvordan det gjengis i tekster (Bjørnebekk 2008, Engebretsen 2006, Nybø 2006). Flere som har analysert barnevernets dokumenter beskriver at tekstnormen i barnevernet legger stor vekt på fremstå som rasjonell, objektiv og upersonlig (Egelund 1997, Bjørnebekk 2008, Engebretsen 2006, Nybø 2006). Barnevernets språkbruk og verdigrunnlag er som tilhørende økonomiens sfære, der behovet for forutsigbarhet og konformitet overføres til familiens sfære (Engebretsen, 2007).

Barnevernet har ikke et fagspesifikt teoretisk språk sammenlignet med leger, psykologer og jurister. Barnevernets standardiserte vokabular synes å framstå som profesjonens teoretiske språk og forhindrer nyansering, presisering og utvikling av faglighet (Bjørnebekk 2008 og Nybø 2006). De beskriver hvordan barnevernets dokumenter viser en sammenheng mellom fortellermåte, kunnskap om barnet, personlig relasjon til barnet og språk. Noen fortellermåter bidrar til at barn fremtrer i teksten som en synlig aktør, mens andre fortellermåter bidrar til at barnet befinner seg i teksten som et tingliggjort portrett. Det synlige barnet viser seg i fortellinger som gjengir og beskriver barnet i et konkret språk nær barnets erfaringer, mens det som i barnevernets dokumenter fremstår som barnevernfeltets særegne vokabular, er et instrumentelt, generelt og standardisert språk, som objektiverer barnet i teksten (Engebretsen, 2006).

2.7.4. Skjønn i barnevernet; fag, moral, verdier og vitenskap

Bjørnebekk (2008) viser i sin analyse av skjønnsforståelser i barnevernets tekster at det er nær sammenheng mellom syn på kunnskap, teoretisk forståelse og utforming av tekstkultur. Mens noen som, Marthinsen (2004) og Nordstoga (2004) og mener at barnevernet er og kan ikke annet enn å bygge på normative vurderinger og at skjønn må etterfølges av en moralsk dømmekraft, retter andre kritikk nettopp mot at beslutningen i barnevernet bygger på verdier og moralske oppfatninger og at de dermed ikke er faglige eller vitenskapelige nok. Egelund (1997) hevder at barnevernarbeidere ikke har detaljert vitenskapelig kunnskap, men kunnskap bygd på forskjellige moralske antagelser som svarer til de verdier organisasjonen skal fremme.

Nordstoga (2004) derimot, hevder at utøvelse av barnevern innbefatter verdispørsmål som barnevernarbeiderne må forholde seg aktivt til. Hun peker på at spenningsfeltet mellom de statlige krav eller familiens oppmerksomhet, krever bevissthet og refleksjon over hvilke interesser en representerer til enhver tid. Det andre gjelder spenningsfeltet mellom regler, rutiner og prosedyrer og på den andre side nærheten og det unike i møte med hver familie. Valg av tilnærminger innebærer også verdivalg fordi det innebærer en refleksjon over hvem sine interesser ivaretar barnevernarbeideren. Samtidig er det å ivareta barnets beste innbefatter en forankring i en forståelse av barnets opplevelser.

2.8. Oppsummering

Barn som sosiale aktører er i dag et akseptert syn som gjenkjennes i lovverk og andre samfunnsstrukturer. Samtidig synes ikke dette å være uproblematisk, ulikhet i synet på barn gir dilemmaer og ulike praksiser. Barn rettigheter kan synes tvetydige slik de er sammensatt av tanker om overlevelse, beskyttelse, utvikling, deltakelse og gir av og til store kløfter mellom retorikk og virkelighet. Barndom er på en og samme tid en utviklingsfase felles for alle barn, men også preget av ulikhet i barns hverdag.

Barnevernarbeiderens utfordringer i samtaler med barn er både å få fram et barneperspektiv, ta beslutninger til beste for barnet, og samtidig få tak i barnets perspektiv, barnets egen opplevelse av sin situasjon, der den voksne ikke bare må rette blikket mot den andre, men også fange hva den andre sitt blikk er rettet mot (Meløe, her i Strandbu og Vis, 2008).

Syn på barn og holdninger til hva slag konsekvenser medvirkning reelt skal inneholde for barn, antas sammen med endringer innen politikk, organisasjon og fag, å innvirke på dagens barnevernfaglige praksis.

3. METODE OG FREMGANGSMÅTE

3.1. Min framgangsmåte

Denne undersøkelsen er basert på data som jeg har innhentet fra 50 barnevernjournaler på to tidspunkt, 2000 og 2009, samt et fokusintervju med seks barnevernarbeidere ved fire distrikt i samme kommune. Jeg vil nå redegjøre for framgangsmåten for studien, der jeg redegjør for de metodiske valgene som er foretatt.

3.1.1. Presentasjon av metode

Innenfor den vitenskapelige tradisjon, kan man velge mellom kvantitativ metode, kvalitativ metode, eller en kombinasjon av disse; flermetodedesign (Ringdal, 2001). Hovedskillet mellom de to metodene er at førstnevnte produserer tall, mens den andre gir tekstdata. Kvalitative metoder søker å gå i dybden (Thagaard, 2004), mens kvantitative vektlegger utbredelse og tall. Kvantitative metoder benyttes i oppdagende undersøkelser (Ringdal, 2001) hvor formålet er å kartlegge eller beskrive. I kvalitative metoder er målsettingen å oppnå forståelse av sosiale fenomen og fortolkning har derfor særlig stor betydning (Thagaard, 2004). Kvalitative metoder fokuserer på hvorfor fenomener er som de er og gir i større grad forklaringer til fenomener. I følge Kristiansen er metode ”Dei strategiske, tekniske, personlige måter en tek i bruk, når det gjeld utvalet, datainnsamling, analysering av data.” *Metodeval er ikke et enkelt spørsmål om og velgje kvalitativt/kvantitativt, og heller ikke så enkelt å påstå at problemstillinga avgjer metodevalet.*” (forelesning 04.10.05).

Kunnskapen jeg ser etter styrer forskningsdesignen. Hvilken metode vil best belyse min problemstilling? Min problemstilling er som følger:

Har endring i barnevernloven, organisering av kommunale tjenester og innføring av nytt fagdataverktøy, der fokus har vært økt brukermedvirkning og deltakelse fra barnet, medført endringer i praksis? Blir barnets stemme mer fremtredende?

Jeg ønsker mer kunnskap om hvordan organisering av tjenestetilbud og politiske intensjoner om at barn som brukere skal høres, innvirker på barnevernets praksis. Min tilnærming forutsetter en viss grad av tolkning av tekstinnhold, og vi kan si at jeg må gå noe inn i teksten for å finne grunnlaget for å produsere tall. En kvantitativ tilnærming av datainnsamling synes å være egnet der jeg spør etter forekomst. Vi operasjonaliserer barnets stemme til å bli det vi måler, barnevernarbeiderens direkte kontakt med barnet, der det refereres til direkte kontakt eller der det fremkommer at det er barnets meninger som gjengis. I første omgang ønsker jeg

å vite noe om forekomsten av barnets stemme og jeg ønsker å sammenligne grad av medvirkning fra to tidspunkt, før og etter nevnte endringer i lovverk, organisasjon og fagverktøy. For å få frem eventuelle forandringer tydelig vil jeg fremstille tall, som presenteres i frekvens og krysstabeller. Videre drøftes tallmaterialet i forhold til fokusintervju med barnevernarbeidere og relevant teori og forskning.

Sammenlignende design er like anvendelig i kvantitative som i kvalitative undersøkelser. Jeg har valgt å sammenligne et strategisk utvalg fra to tidsdimensjoner (Ringdal, 2001). Kjernen i komparativ design er å finne teoretisk interessante sammenlikninger av to eller flere *case* i rom eller tid” (Ringdal, 2001: 177). En gruppe sammenlignes med en annen eller samme fenomen studeres i samme type *case* på flere tidspunkt. Ved å sammenligne ved to tidspunkt får jeg en mulighet til å kunne påvise forskjell, likhet og endring, men begrenset mulighet til å si noe om årsaksforhold.

Det er mulig å vise at en hypotese får støtte i data, men mulighetene til å utelukke alternative forklaringer er begrenset når en bruker kvantitative tilnærminger. Vi får gode muligheter til å lokalisere forskjeller, men små muligheter til å påvise årsakene til disse forskjellene. Det kan være vanskelig å teste ulike forklaringer opp mot hverandre. Problemet med utilstrekkelig informasjon kan løses ved at man åpner tidsdimensjonen i tillegg til å sammenlikne i rom. Et retrospektivt perspektiv med sammenlikning mellom to tidspunkter, øker grunnlaget for årsaksanalyser. Valg av variabler som jeg ser etter i dokumentene kan bidra til å peke på sammenhenger.

Jeg spør etter forekomst av endring og antall kan si noe om endringer fra et tidsrom til et annet. Om barnets stemme er mer fremtredende inneholder også søken i tekst. Her blir en forståelse av meningsinnhold sentralt for å kunne finne forekomst av i hvilken grad barnets stemme fremmes. Det er min forståelse av teksten som vil si meg noe om og hva barnet fikk formidlet, og om det i dokumentene er tatt hensyn til barnet ved beslutninger. Innholdet i kontakten blir viktig for å få tak i om barnet blir hørt og får formidle seg.

Fokusgruppe intervju av ansatte i undersøkelseskommunen ble gjennomført for å få en dypere innsikt i eventuelle sammenhenger mellom omorganisering, lovendringer, fagverktøy og forventet økning av barns medvirkning. Intervjuet med en gruppe ansatte ble valgt for å få mer svar på hvordan de nye endringer implementeres og om barnets stemme fremtrer tydeligere og oftere. Resultater jeg kommer fram til kan ha sammenheng med flere

årsaksfaktorer, der det som skjer skyldes en bestemt konstellasjon av faktorer og ikke på grunn av et fåtall uavhengige årsaksfaktorer.

Fokusintervju av barnevernarbeidere i undersøkelseskommunen gir mulighet til å utforske fenomener som gjelder felles erfaringer, og gir kvalitative data (Malterud, 2004). Det prinsipielle skillet mellom kvalitative og kvantitative metoder går på formålet med forskningen og egenskaper ved dataene. Fokusintervjuet gir mulighet til å få innblikk i barnevernarbeideres holdninger og erfaringer når det gjelder i hvilken grad organisasjonen og hver enkelt samtaler med barn. Det vil gi mulighet til å utdype hvordan jeg skal forstå resultatene fra det kvantitative materialet. Mitt valg av fokusintervju kan betegnes som et ad hoc – metodetriangulering. Jeg hadde holdt det åpent at det kunne bli aktuelt med et fokusintervju. Da tolkning og analyse av de kvantitative resultater forelå ble det et klart ønske fra meg å presentere funnene i fokusintervju. En ad-hoc tilnærming kan gi meningsgenerering som kan gi en viss støtte til den empiriske gyldigheten av forbindelsen mellom forekomst av barnas stemme i dokumentene i 2000 og 2009, og endringer er i lovverk, organisasjon og fagverktøy.

En metodisk triangulering vil kunne gi bedre svar på sammenhenger og noen forklaringer. Den vil kunne gi beskrivelser som kan gi signaler om behov for endringer i praksisfeltet. Ved å bruke flere tilnæringsmåter får jeg mulighet til å se problemstillingen fra flere perspektiver og bedre forståelse for om nevnte endringer har innvirket på i hvilken grad barna blir hørt (Kvale, 2006). Jeg kan også ha større sjanse for å få avkreftet og bekreftet om min funn synes relevante. Under hele forskningsprosessen har jeg vært ute etter å få bekreftet hypotesen om at de nevnte endringer har medført at barn er mer fremtredende i barnevernjournalen. Samtidig som jeg også er ute etter å oppdage sammenhenger i praksis og nevnte endringer, eventuelt andre faktorer. Dette kan igjen føre til utvikling av interessante forskningsspørsmål for hva som skal til for at barna blir delaktige i sine barnevernssaker i tråd med det lovverket krever (Ringdal, 2001).

Det vil være sentralt å problematisere sammenhenger og årsaker, samtidig som fokus på forekomst gir en viss anledning til å konkludere. Jeg kan kanskje komme fram til noen forklaringer, men ikke så absolutte. En deduktiv tilnærming vil ha en teori eller hypotese som vi ønsker å teste ut i feltet som jeg har når det gjelder å finne forekomst av barns medvirkning og endringen fra 2000 til 2009. I følge Kristiansen er skillet noe falskt. Det er umulig å være totalt induktiv, da ubevisste hypoteser, forforståelse påvirker hva vi ser (Kristiansen,

forelesning 04.10.05). Kvantitative metoder vil ha et mer deduktivt orientert enn kvalitative forskningsmetoder (Malterud, 2004). I Innhenting av talldata har jeg strukturerte spørsmål med svarkategorier. Framgangsmåte knyttet til fokusintervjuet har spørsmål, men mer åpne spørsmål. Begge framgangsmåtene kan sies å være deduktiv. Imidlertid vil jeg også, selv om jeg er ute etter å få svar på hypotesen, søke i feltet etter sammenheng og fellestegn. I de fleste studier kan forskningsprosessen veksle mellom induktive og deduktive faser (Thagaard, 2004). Dette ved at man veksler mellom inspeksjon av data og utvikling av ideer fra overordnede teoretiske perspektiver (Thagaard, 2004).

3.2. Utvalg i kvantitativ datainnsamling

Utvalgskriterier og utvelgelsesprosedyre

I kvantitative opplegg er ofte statistisk generalisering viktig og dette krever sannsynlighetsutvelging. Det er ikke størrelsen på utvalget som først og fremst har betydning, men måten utvalget trekkes på. Sannsynlighetsutvelging, den mengden enheter vi vil at undersøkelsen skal ha gyldighet for, trekkes av et utvalg. Hovedprinsippet i sannsynlighetsutvelging er at hver enhet i populasjonen har en kjent sannsynlighet for å bli trukket ut. Jeg ser det derfor som aktuelt å trekke tilfeldig ut av populasjonen som jeg ønsker å vite noe om, som her er barn i kontakt med barnevernet i Trondheim. Tilfeldig utvelging gir alle like gode sjanser for å bli trukket ut, men for meg er det viktig å ha utvalg der en fra både 2000 og 2009 har best mulig sjanser på å trekke ut mest mulig like saker fra de to tidspunktene.

Stratifisert utvelging øker presisjon og representativitet. Tilfeldig utvalg av alle barnevernklinter ville kunne gi begrensede opplysninger om hvordan barnets stemme kommer fram. Det kan være store forskjeller på hvor ofte barnevernarbeidere snakker med barn, både ut i fra alder og type sak. For i større grad å finne et utvalg som kan være sammenlignbare fra 2000 og 2009 vil jeg begrense utvalget, slik at det i større grad kan gi sammenlignbare utvalg. Jeg begrenser aldersgruppen til å gjelde barn mellom 7 og 12 år. Dette fordi det er i den aldersgruppen en kan forvente en spesiell økning av samtaler etter at barnevernloven ble endret. Jeg vil finne fram til 50 barn blant en gruppe barn som har vært i kontakt med barnevernet i løpet av en 12 måneders periode. Antallet ble valgt ut fra de begrensede ressursene jeg hadde. Ved hjelp av ansatte i kommunen fikk jeg tildelt et utvalg blant de 50 i hver gruppe som dekker både barn fra saker under utredning, som mottar tiltak i hjemmet og en gruppe fra barn under omsorg. Dette for å kunne se om ulikheter knyttet til de

ulike grupper som representerer barnevernets betegnelse på faser i barnevernprosessen. Er det flere spor etter samtaler med barn der en skal undersøke meldinger enn barn som allerede mottar tiltak? Deltar barna i evaluering av tiltakene som iverksettes for å endre deres hverdagsliv eller kompensere for begrensninger i omsorgssituasjonen? 50 mapper fra T1 og T2 ble gjennomgått. Av disse var 32 (28.1 %) under utredning, fordelt på årstall 10 i 2000 og 22 i 2009. 32 (28.1 %) på tiltak, 18 i 2000 og 14 i 2009 og 36 (31.6 %) under omsorg, 22 i 2000 og 14 2009. Sakene er fra alle distrikt i Trondheim. Fordelt på kjønn er 46 (40.4 %) er jenter og 54 (47.4 %) er gutter. Tilsvarende tall på landsbasis for samme periode er for 2000:

Jeg har vektlagt i utvalget at sakene er hentet ut fra ulike distrikt. Dette for å kunne korrigere for om distriktene har ulik praksis.

Hva en skal studere, siktemålet, styrer utvalget av informanter. Hovedmålsetningen er å påvise endring og tall er relevante om ikke statistiske generaliserbare data er målet. Datamaterialet er forskerens kilde til å svare på de spørsmålene som avledes av problemstillingen. Enten målet er å utvikle beskrivelser, begreper eller teoretiske modeller, vil utvalget bestemme hva vi har grunnlag for å si noe om. Hva er dette gyldig om, og i hvilke sammenhenger? Jeg har ingen tanker om at mine funn kan overføres mekanisk på andre populasjoner, men at jeg skal kunne si noe om betingelser, muligheter og begrensninger for hvor mine beskrivelser og begreper har gyldighet. Dette er prinsipper som gjelder både i kvalitative og kvantitative teknikker. Det er i forhold til utvalgets avgrensning og omfang vi finner de viktigste forskjellene (Malterud, 2003). Jeg velger utvalg i den retning vi mener det er fornuftig å sette søkelyset. Med dette kan jeg forebygge systematiske feil, og unngår at jeg samler data om noe annet enn det jeg vil se på.

3.3 Utvalg for fokusintervju

Siktemålet med fokusintervjuet var å få svar på hvordan jeg kan forstå resultatene fra den kvantitative studien. Hva kan barnevernarbeiderne i kommunen fortelle om hvordan barna involveres i beslutningsgrunnlag, hvordan dette skriftliggjøres i dokumenter og hvilke endringer som har skjedd etter lovendring, omorganisering og innføring av nytt fagdataverktøy? Et strategisk utvalg er sammensatt ut fra den målsettingen at materialet har potensial til å belyse den problemstilling en vil ta opp. Jeg ønsket et godt strategisk utvalg ut fra informasjonsrikdom, og valgte barnevernarbeidere i samme kommune med tanke på den kjennskap de har til egen praksis. Intern validitet står sentralt og spørsmålet blir hva slags materiale kan best danne grunnlag for tolkninger og funn som kan gi kunnskap til det jeg

ønsker å undersøke (Malterud, 2004). Feltkunnskap kan være aktuelt for å samle data fra relevante kilder. Gjennom min kontakt med fagleder på distriktene inviterte jeg til fokusintervju blant barnevernkonsulenter og fagledere ved alle distrikt. Jeg ønsket en gruppe på 5 til 10 personer ut fra ønske om å få til en drøfting med flere stemmer uten å miste kontrollen. 6 personer meldte sin interesse, og av disse var to fagledere og 4 barnevernkonsulenter. Jeg anser utvalget for å være det som Patton (1990) kaller et ”intensivt utvalg” et informasjonsrikt case som særskilt kan si noe om fenomenet som jeg er interessert i.

3.4. Gjennomføring av undersøkelsen

Jeg ønsket å gjennomføre undersøkelsen ved min arbeidsplass som er Trondheim kommune. Jeg planla å starte på arbeidet i løpet av høsten 2007, etter at nødvendig søknad om konsesjon og tillatelse til å gjennomføre undersøkelsen var behandlet.

3.4.1. Gjennomføring av innsyn i barnevernmappene

Følgende godkjenninger og tilrådninger ble gitt:

Søknad til Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS(NSD) ble sendt i november 2007. I brev av 13.02.2008 mottok jeg tilbakemelding om at prosjektet ikke medfører meldeplikt eller konsesjonsplikt etter personopplysningsloven §§31 og 33 i brev av 31.03.2008. Vedlegg I

For å få tilgang til data var det nødvendig å innhente dispensasjon fra taushetsplikten hos barne- og familiedepartementet. Jeg søkte deretter i brev av 05.09.2008 Barne- og likestillingsdepartementet om adgang til Trondheim kommunes register over barnevernklinter.

I brev av 20.02.2009 fritok Barne- og familiedepartementet Trondheim kommune fra taushetsplikten slik at det ble mulig for meg å innhente og bruke data fra barnas mapper i undersøkelsen. Vedlegg II.

Dispensasjon fra taushetsplikt ble gitt fra rådet for taushetsplikt og forskning i brev av, 26.03.09. Vedlegg III.

I brev av til Trondheim kommune søkte jeg om tilgang til å starte innhenting av data. Svar på brevet ble gitt i brev av 22.07.2009. Vedlegg IV

Oppstart av innsamling av data ble ikke gjennomført før vinteren 2009-10. Litteraturstudier ble påstartet 2007 og har foregått gjennom hele oppgaveprosessen Analyse og skriving av mastergradsoppgaven ble gjennomført våren og høsten 2010.

3.4.2 Fremgangsmåte under datainnsamling

Når det gjelder i hvilken grad barnevernarbeidere samtaler med barn har jeg kjennskap til at det er gjort studier både her og i andre land. Mitt prosjekt startet med å se på hva andre studier, det Ringdal (2001) kaller sekundærdata, kan bidra til med alternative utfall og nye hypoteser. Lignende forskning har vært vesentlig for å tydeliggjøre begrepsapparatet og bidra til aktuelle hypoteser for min studie.

Kvalitative og kvantitative undersøkelser skiller seg fra hverandre i måten data behandles på. Oppgavens kvantitative data, alle spor av samtaler, og barnas meninger, ble behandlet i SPSS. I spørsmålsguiden var kategoriene definert på forhånd, deretter ble forholdet mellom dem behandlet ved hjelp av statistiske metoder. Språk og fokus i barnevernets dokumenter uttrykker hvordan barnets mening, tanker og synspunkter kommer til syne i dokumentene og preger beslutningsprosessen. Mine inntrykk ble notert underveis og senere bearbeidet og presenteres ved tekstsom eksempler på begrep og tema.

Jeg hadde opprinnelig et ønske om å forholde meg til året 1999 og 2005, før og etter nevnte endringer. Dette ble endret til 2000 (T1) og 2009 (T2) for å unngå årstall der det hadde foregått endringer i dataverktøy som kunne ha påvirket datamateriellet. Jeg forholdt meg da til dataprogrammet "marthe" fra 2000 og "acos" i 2009. Gjennomføring av innsyn i dokumenter startet etter at jeg fikk utdelt såkalte identer fra kommunen. For datasystemet "marthe" var det mulig å gi meg identer knyttet til alder og fordelt på gruppene utredning, tiltak og under omsorg. I datasystemet "acos" fikk jeg tilgang til et distrikt ad gangen, og måtte selv finne fram til alder og status på saken. Disse to fagsystemene behandler den fortløpende skriftlige kommunikasjonen i barnevernssaker. Barnevernets dokumenter består av fortløpende notater som benevnes som; notat, logg, journal eller fagtekst A.

Barnevernets utredninger og tiltak beskrives, vurderes og evalueres i planer og rapporter; tiltak - og utredningsplaner og utredning - og evalueringsrapporter, noen ganger kalt fagtekst B og C. Dette er referater fra møter, loggføring av fortløpende kontakt med klienter og samarbeidsparter. Jeg har derfor i innsamlingen brukt begrepet logg om den fortløpende

kontakt som finnes i kontinuitetsark og fagtekst A. Fagtekst B og C som er oppsamlingsrapporter og ulike planer, benevnes her som rapporter/planer. Her synliggjøres strategier og vurderinger i forhold til barnets situasjon og behov. Vedtak uttrykker barnevernets beslutninger og inneholder begrunnelse for beslutningen. Jeg kan derfor forvente at om det er endringer i barnets innflytelse i egen sak, vil dette avspeiles i begrunnelsen ved at det henvises til at deres meninger er innhentet, hørt, tatt hensyn til, eller ikke. Fylkesnemndssaker er det dokumentet, der barnevernet begrunner sine vurderinger om barnets situasjon og valg av tiltaket. Jeg har stilt spørsmål til hver av de ulike dokumenter som barnets samlede journal inneholder; logg, rapport/planer, vedtak og fylkesnemndssak. De samlede dokumenter for hvert barn benevnes både som dokumenter og journal.

Underveis fant jeg at det noen svaralternativer ikke var relevante på bakgrunn av manglende informasjon. Disse ble utelatt i datainnsamling og noe er sett bort fra i analysen i dette prosjektet. Jeg har ikke gjennomgått de dokumenter barnevernet har mottatt fra andre samarbeidsparter på samme måte som ovennevnte dokumenter. Dette ble utelatt etter at jeg gjennomgikk noen få saker fra 2009. En del av disse dokumentene gjengis og henvises til i de øvrige dokumenter i journalen. Jeg valgte bort å gjøre mer ut av det av hensyn til oppgavens omfang at det ikke var vesentlig mer, eller annen type informasjon om barnets behov og meninger i disse dokumentene. Hovedfokus i oppgaven er i hvilken grad informasjon om og fra barnet tas inn i vurdering og beslutningsarbeidet.

3.4.3. Spørsmålsguide til kvantitativ datainnsamling

Ringdal (2001) bruker begrepet primærdata om innsamling av egen data. Min datainnsamling startet med at jeg utformet en spørsmålsguide til teksten som skulle fange opp grad av medvirkning og tilstedeværelse av barnets stemme. Her har jeg vært ute etter bekreftelse av hypoteser i tillegg til forståelse for sammenhenger.

Arbeidsspørsmål ble omarbeidet til en spørsmålsguide for datainnsamlingen. Guiden inneholder til sammen 37 spørsmål, der 5 er knyttet til alder, kjønn, etnisitet, alder ved første gangs kontakt, lengden på klientforholdet og antall dokumenter. Videre har jeg spørsmål som etterspør om fokus for innsats er rettet mot barna, foreldrene eller begge, hva som var tema for barnesamtalene og om saken er under utredning, tiltak eller under omsorg. Øvrige spørsmål er knyttet til spor etter barnets utsagn og meninger.

Jeg utformet en spørsmålsguide som under datainnsamlingen skulle ivareta en differensiering mellom direkte samtaler mellom barnet og barnevernarbeideren, med andre voksne og grad av spor etter utsagn, tanker og meninger. I hvilken grad finnes det spor i barnevernets skriftlige beslutningsgrunnlag at barnet er involvert i sin egen sak?

Spørsmålene har forsøkt å fange opp de nyanser av medvirkning som både barnekonvensjon og faglitteratur vektlegger; blir barna *informert*, *hørt* og deres mening tillagt *behørig vekt*? Når det gjelder hørt, er det to spørsmål som forsøker å fange opp samme fenomen. Det er også målsettingen der jeg etter å ha stilt spørsmål til grad av involvering, spør om det finnes noen spor etter samtaler med saksbehandler. Slik har jeg forsøkt å øke presisjonen på det jeg er ute etter å få svar på. Deskriptive beskrivelser skilles ut som *omtale* av barna. Jeg har også registrert hvilke dokumenter jeg finner mest spor etter barna.

Spørsmål som er tiltenkt å skulle fange opp i hvilken grad barn er involvert i barnevernets vurderings og beslutningsgrunnlag har hver 5 verdier: *aldri*, *tvil*, *sjelden*, *av og til* og *ofte*. Variabelen ”*det henvises til samme hendelse mer enn 3 ganger*” ble utelatt da dette ikke er aktuell problemstilling ut fra det begrensede materiale med tekst knyttet til barnet. I presentasjon av dataene vil jeg utelate verdier der det er fravær av funn både i T1 og T2.

Mine egne erfaringer og andre undersøkelser (Clausen og Tiller, 1997, Christiansen, Havnen og Havik, 1998 og Oppedal, 1996, her i NOU 2000:12) har gitt meg en forståelse for hva jeg kunne forvente av omfanget, derav de begrepene ”sjelden”, ”av og til” og ”ofte”. I analysen ble det klart at forventningen ikke samsvarte helt med den virkeligheten jeg møtte i undersøkelsen. Begrepet ”ofte” kom sjelden til anvendelse, altså der barns meninger, tanker og opplevelser fremkom mer enn 10 ganger i en type dokumenter i løpet av ett år. Det samme gjelder ”av og til” som tilsvarende 1-10 ganger. Begrepet ”sjelden”, 1-5, beskriver det jeg oppfatter som sjelden, men som ser ut til å være det ”vanlige” i de dokumenter som er gjennomgått, og det er mer 1 gang enn 5 ganger som er gjennomgående. Jeg hadde forventet å finne mer både av omtale, henvisninger og referat fra samtaler med barn. At barnevernet ikke snakker så mye med barn, var jeg forberedt på. Jeg ble likevel overrasket over hvor lite spor jeg fant. Det som likevel er mest oppsiktsvekkende, og som jeg ikke hadde tatt høyde for, er at de er mindre spor etter barnas egne meninger og tanker i dag, enn for ti år siden.

Det er selvfølgelig mulig at mine måleenheter for hva om er ”sjelden”, ”av og til” og ”ofte”, kan ligge for høyt eller lavt i forhold til andres meninger. Jeg kunne også bare oppgi den forekomsten jeg fant og unngått normative variabler om omfang, men jeg valgte likevel å

beholde gruppebetegnelse da spørsmålet om barns deltakelse egentlig er normativt som sådan. Det løser likevel ikke problemet med at det blir relativt og subjektivt hva som er mye og lite.

Mønsteret er likevel det samme, og det er det som peker i retning av at barnas perspektiv kommer i klemme. Årsaker til denne endringen, kan ikke min undersøkelse si så mye om utover å peke på hvilke retninger sammenhenger som kan være interessant å følge opp.

Omorganiseringen kan ha forandret på saksbehandlers rolle, slik at utredningen og samtalen med barnet utføres av andre enn saksbehandler. Spørsmålet blir da om dette ivaretar formidling av barnets stemme og medføre at barnet blir tatt med i beslutninger.

3.4.4. Begrep

Med bakgrunn i min mangeårige erfaring fra barneverntjenesten med å forstå, vurdere og produsere dokumenter i barnevernet, har jeg erfart at barnevernets dokumenter ofte fremstår som en fortelling der kilden for opplysningene, hvem som til enhver tid er tekstens taler kan være vanskelig å avlese. Barnevernets dokumenter synliggjør ikke alltid hvem utsagn kommer fra og kan derav fremstå som en fortelling, påstander eller utsagn uten klar avsender og skille mellom kilde og forfatter (Marthinsen og Arntzen, 1998).

Det var ofte tvil om teksten ga uttrykk for barnets meninger, om barnevernarbeideren hadde snakket med barnet, eller om det var barnevernarbeideren eller andres oppfatninger av barnets mening som fremkom. Jeg har valgt å tydeliggjøre at det er barnet som snakker, eller barnets mening, samt når det er helt tydelig at det er fravær av spor av barnevernarbeiderens samtale med barnet, og når det er tvil. Derav en egen variabel for "tvil"

"Aldri" ble valgt for å tydeliggjøre, når det ut fra funn i dokumentene fremkom at barnet ikke er snakket med eller tilstede i samtale med barnevernarbeideren. Opplysninger og utsagn det da henvises til, fremgår å være fra andre.

Barnevernarbeider brukes i oppgaven generelt om de som er ansatt i barnevernet og relatert til undersøkelsen om saksbehandler i Barne- og familietjenesten, forvaltning.

3.4.5. Gjennomføring av fokusintervju

Intervjuet med barnevernarbeiderne ble gjennomført med fokus på fleksible muligheter og rammer som innbyr til samtale og konsentrasjon (Ringdal, 2001). Intervjuet starter med problemstillinger, men åpner for at samtalen skal finne nye stier i terrenget. Innsikt fra intervju kan føre til en utvikling av nye forskningsspørsmål (Ringdal, 2001).

For intervjuet med barnevernarbeiderne ønsket jeg en lav grad av standardisering av intervjuene for å kunne ha mulighet til å følge opp tema som dukker opp og som jeg tror kan gi kunnskap som kunne utvide forståelsen av data materialet. Intervjuet var konsentrert rundt tema med åpne spørsmål. En intervjuguide med få spørsmål ble brukt som en basis å improvisere fra. Spørsmålene som ble stilt var: med utgangspunkt i en sak, beskriv framgangsmåte med fokus på når, hvordan og hvorfor dere snakker med barna. Underveis stilte jeg oppklarende spørsmål i forhold til om dette gjaldt alle saker, og om alle informantene kunne tilslutte seg beskrivelsene. Dette ble igjen fulgt opp med spørsmål om dette var annerledes i dag, enn før omorganisering. Det andre hovedspørsmålet fulgte etter at jeg hadde representert hovedfunn fra min undersøkelse: hvordan skal jeg forstå mine funn? Informantene samtykket til båndopptak, men tekniske problemer gjorde at det ikke ble gjennomført. Jeg noterte svar fra informantene underveis og skrev rett etter møtet ned referat fra intervjuet. Denne teksten ble så utgangspunkt for videre analyse av samtlige funn.

3.4.6. Bearbeiding av data

Kvantitative data ble ved hjelp av SPSS gjenstand for analyse. Hva var det jeg fikk svar på? Materialet med frekvensanalyser og krysstabeller ble gjennomgått for å få en oversikt. De mest sentrale resultatene presenteres i tabeller. Hovedfunn behandles deretter grundigere sammen med funn fra fokusintervju.

Det er mange måter å nærme seg et kvalitativt materiale på. I litteraturen finnes det flere beskrivelser for ulike måter å strukturere arbeidet med analysen og som bidrar til en dypere forståelse av innholdet. Både Kvaless strukturerte beskrivelser av ulike analysemetoder og Malteruds tredelte prosess fra helhetsinntrykk til mening, gir struktur og støtte når en skal begi seg ut på å sortere fra utsagn til tema (Kvale, 2006 og Malterud, 2003). Mitt referat ble sammen med helhetsinntrykket fra intervjuet et utgangspunkt for å se sammenhenger, klargjøre og utdype det som ble uttrykt.

Jeg har i denne undersøkelsen latt meg inspirere av flere av fremgangsmåtene og hatt en pragmatisk og praktisk tilnærming av hva jeg har fulgt fra teori og arbeidsmodeller(Aune,

arb.utkast). Kvale (2006) og Thagaard (2003) vektlegger betydningen av at forskeren går inn i en dialog med teksten, der en prøver å få tak i hva som er temaet i teksten. Min dialog med teksten besto både i å stille gjentatte spørsmål om hva det er informanten forsøker å uttrykke, og hvilke sammenhenger jeg ser i forhold til resultatene fra de kvantitative data. Det ble en prosess der jeg snudde og vendte fra tekst til tema og kvantitative funn og tilbake igjen. En hermeneutisk prosess med bevegelse fra helhet til de enkelte utsagn og så tilbake til hele teksten, og alle resultater, fram og tilbake flere ganger.

Jeg hadde også med meg det Kvale (2006) beskriver som å komme fram til de ”de naturlige meningsenhetene” (Kvale, 2006). Dette gir analyseprosessen en fenomenologisk tilnærming, fordi den er orientert mot tekstens betydningsinnhold. Jeg hadde allerede etter første gjennomlesning en formening om hvilke tema som var sentrale, det Aune kaller ideer om hvilken ”retning” materialet kan ta (Aune, arb.utkast). Etter å ha arbeidet med alle funn i studien fram og tilbake fremsto temaene enda tydeligere. Noen av disse tema hadde vært sentrale under hele prosessen, mens andre dukket opp som resultat av det intervjuet ga av ny styrke til sentrale funn fra de kvantitative resultatene.

Min framgangsmåte har likhetstrekk med det Kvale (2006) beskriver som ad hoc meningsgenerering der jeg bruker ulike teknikker for meningsgenerering. Det har vært viktig er å få fram sammenhenger og strukturer som kaster lys over problemstillingen og gir mening i forhold til funnene i studien. Søking etter tema, undertema og å se funn fra intervjuet i sammenheng med tallmaterialet. Når informasjonen om de enkelte tema løsrives fra sin opprinnelige sammenheng kan det bli vanskelig å oppnå en helhetlig forståelse. Det som har vært sentralt i min analyse, er å foreta en form for skifte av fokus, en veksling mellom ulike angrepsvinkler.

Intervjuanalysen ligger et sted mellom den opprinnelige fortellingen som ble fortalt til intervjueren og den endelige historien som jeg presenterer. Referatet gir stikkord og elementer fra samtalen kan føre til fragmenter. Et viktig spørsmål blir hvordan kan jeg rekonstruere den opprinnelige historien som ble fortalt meg av intervjupersonene, til et bidrag til å belyse mine funn (Kvale, 2006). Det viktigste for meg har vært å bygge en logisk argumentasjon og skape en begrepsmessig sammenheng. Min beskrivelse av hvordan jeg har gått fram kan fungere som en kvalitetskontroll, en validering av arbeidet som er gjort. Leseren kan selv bedømme om hvorvidt tolkningen er logisk, om argumentene er fornuftige, er velfundert og berettigede, sterke og overbevisende. Selv opplevde jeg at det å hele tiden stille spørsmål til eget arbeide, og la andre komme med innspill, fungerte som en konstruktiv kontroll. Min

håndverksmessige dyktighet vil være vesentlig for om de funn jeg presenterer vil gi et troverdig bilde av mine funn.

3.5. Forskningsetiske betraktninger

Prosjektet har gitt meg tilgang til barnevernets mapper. Forskning som involverer sensitiv informasjon fra en utsatt gruppe krever en sensitiv etisk ”radar”. Bevissthet, etiske refleksjoner og avgjørelser må derfor gjennomsyre alle trinn av forskningsprosessen (Kvale, 2006). Tre etiske hovedregler for forskning på mennesker har vært en god rettesnor. Konsekvenser, konfidensialitet og samtykke.

3.5.1. Konsekvenser

Gjennom hele prosessen har jeg tatt valg som har krevd refleksjoner over muligheter og konsekvenser. Det har vært en lang vei med valg av metoder og fremgangsmåter sammen med søknader og godkjenninger som har gitt mange mulighet til etiske overveielser. Den etiske bevissthet innvirker på kvaliteten av arbeidet og omvendt. Prosjektet omhandler ømtålelige emner, for klienter og ansatte i barnevernet, og det kan være lett å trå feil. Etisk refleksjon er alltid nødvendig når man bedriver vitenskap. Avstanden mellom det dristige forskningsprosjekt og det uetiske forskningsprosjekt er ikke så langt (Solberg, 2001).

Gjennom nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH, 1999) sine etiske retningslinjer påpekes det ansvar forskeren har om bevissthet under hele forskningsprosessen, fra valg av forskningstema, valg av forskningsmetode, gjennomføringen av forskningen, frem til formidling av forskningsresultater.

Forholdet mellom opparbeidelse av kunnskap og anvendelse kan være problematisk. Opparbeidelse av kunnskap kan også være knyttet til verdispørsmål, fordi den muligens vil kunne gi resultater som gjør de valg individer og samfunn skal ta, problematiske. Opparbeidelsen kan være ”etisk ladet”, som når det gjelder om barnevernet følger opp lovens krav og samfunnets fokus på barns medvirkning. Forskningen bærer med seg verdimeslige implikasjoner. Det betyr at denne type forskningen foregår i en etisk-politisk virkelighet.

Knyttet til vurderingene av hva de som har skrevet dokumentene ønsket å formidle og hva informantene i fokusintervjuet egentlig mente å si, bringer fram at det å skille sosiale fakta fra vurderinger og fortolkninger er vanskelig. Sosiale fakta er i seg selv til en viss grad er

fortolkninger. Å studere menneskers meninger, handlinger og følelser handler derfor i stor grad om å fortolke fortolkninger. Jeg har her hatt fokus på det ansvar som ligger i å formidle rimelige fortolkninger av min forskning (Solberg, 2001).

3.5.2. Konfidensialitet og anonymisering

Konfidensialitet i forskningen innebærer at forskeren håndterer data slik at ingen data kan kobles til navn eller andre personlige kjennetegn, samt at funn ikke kan gjenkjennes (Kvale 2006, Thagaard 2003). Jeg har søkt å være bevisst gjennom hele prosessen i forhold til å håndtere sensitiv informasjon, som sikrer informantenes anonymitet. Data som presenteres er ikke gjenkjennelig da det er tall som presenteres. Jeg har ingen nedtegnning som kan knyttes til personer. Listene over identer ble destruert straks data var tatt ut av mappene. Data ble manuelt nedtegnet først, deretter ble data overført til SPSS. Jeg har laget eksempler på tekst ut fra mine inntrykk fra teksten i dokumentene som beskriver og understreker sentrale funn og tema i undersøkelsen. Tekst, beskrivelser og antall er ikke mulig å identifisere.

3.5.3 Samtykke

I min studie har jeg valgt å innhente opplysninger om hva barnevernarbeidere tenker om mine funn fra deres arbeidsplass, deres refleksjoner, meninger og innspill til hvordan vi kan forstå funnene. Informantene ble invitert til å delta. De samtykket til intervjuet, at dette ble tatt opp på bånd, samt ført skriftlig referat. Referatet ble sendt til informantene, der jeg ba om kommentarer, at samt kapittelet der deres sitater er referert til ble sendt ut til gjennomsyn.

3.5.4. Jeg forskeren

Min forforståelse, språk og begreper som bestemmer hva jeg ”ser”, trosoppfatninger og forestillinger og mine personlige erfaringer har innvirkning på min tolkning. Som forsker må jeg ha bevissthet og erkjennelse om dette. Forskerens valg av metode og design er formet av forforståelse for hvordan verden er og hva som er mulig å få vite om den (Solberg, forelesning 06.09.05). Jeg har bakgrunn som barnevernkonsulent og fagleder. I tillegg har jeg de 10 siste årene gjennom et enkeltmannsforetak påtatt meg fagkyndige oppdrag for barnevernet i andre kommuner, i hovedsak utredningsarbeid. Med 24 års erfaring fra barnevernarbeidet er jeg godt forankret i det feltet jeg studerer. Feltkunnskap kan være en viktig forutsetning for å samle data fra relevante kilder. Kunnskap om forskningsemner, ekspertise i det aktuelle feltet anses av Kvale (2006) som forutsetninger for gyldige tolkninger. Jeg har fordel av å være en

kompetent leser av barnvernets dokumenter og må være nøye med å lese kritisk for ikke å gå glipp av eller overtolke det inneforståtte i tekstene. Jeg må være særlig bevisst for å holde på det analytiske forskerblikket og ikke la det barnevernfaglige praktikerblikket styre tolkningen.

Grounded Theory, sier Aune (arb.utkast), har et prinsipp om at man ikke skal utforske teori og litteratur om det tema som en skal forske på før man selv samler data fordi dette kan påvirke forståelsen av egne data. Andre, som Kvale (2006), er kritisk til en slik holdning, og mener det er nødvendig til en viss grad å kjenne til et felt før man setter i gang med et prosjekt. For å skape nødvendig distanse har jeg hatt nytte av diskusjoner med studenter, kolleger og forskere både i og utenfor eget fagfelt.

Som Ringdal (2001) trekker frem er forskerens fremstilling av virkeligheten sett gjennom både et fagfilter, forskerens fagbegreper, teoretiske perspektiver og paradigmer, samt gjennom et kulturelt filter av verdier og fordommer. Som forsker er mitt filter påvirket både valg av det som skal studeres, det som observeres, og de tolkninger jeg kommer frem til. Ulik forståelse og skiftende paradigmer presenterer ulike virkeligheter. Mitt mål har vært å gjøre rede for min fremgangsmåte, mine valg og fortolkninger. Når det finnes flere fortolkninger, og man ikke kan være sikker på å ha funnet den riktige, skal man være åpen for at andre fortolkninger enn de man selv går inn for, også kan ha noe viktig å si (Solberg, forelesning 06.09.05) Det blir viktig å ikke være for sikker på egen fortrefelighet, og å lytte til andre.

Vitenskapen kan ikke avgjøre om en slutning er gyldig. Det finnes ikke metoder som kan vise at dette premisset er sant og gyldig. Det blir et etisk spørsmål når man går fra beskrivelse av fakta, hvordan virkeligheten "er", til å vurdere hva som er riktig, hva man "bør". Forskning er verdirelatert. Subjektive verdier styrer det vi ønsker å forske på, og forskning kan gi et utsnitt av virkeligheten mening. Vitenskapen kan ikke bedømme gyldigheten av våre verdier og tanker. Å skille mellom beskrivelse av virkeligheten og vurderingen av den er viktig, men likevel kan også beskrivelsene være preget av verdier gjennom språket og valg av hva vi presenterer. Skillet mellom er og bør er imidlertid komplisert og omdiskutert. Det er likevel ikke slik at ikke forskeren skal, kan eller bør beskjefte seg med verdier, eller endog at det er umulig å trekke normative konklusjoner (Solberg, 07.09.05). Jeg presenterer min forståelse, andre kan se dette i et annet perspektiv.

Jeg har forsøkt å søke sammenhenger i et kritisk perspektiv. Dette medfører en stor grad fokus på bevissthet i alle faser av arbeidet og vurdering av ulike sider og konsekvenser av forskningen. Jeg ser det som viktig for troverdighet og publikums vurderingsevne er åpenhet

både når det gjelder eget politisk og sosialt engasjement. Forskningen formes alltid av ståsted. Bevissthet og åpenhet rundt sitt eget ståsted og interesser gjør ikke forskningen verdinøytral, men sørger for at et verdimeslig engasjement kan styre forskningen uten at objektiviteten behøver å gå tapt (Gilje og Grimen, 1993).

3.5.5. Reliabilitet, validitet og generaliserbarhet

Reliabilitet, validitet og generaliserbarhet er sentrale parametere for å vurdere forskningsfunns troverdighet og bekreftbarhet og overførbarhet. Troverdighet sier noe om forskningen utføres på en tillitvekkende måte. Bekreftbarhet knyttes til kvaliteten av tolkningen, og om den forståelse prosjektet fører til, støttes av annen forskning (Thagaard, 2003). Overførbarhet har referanse til at tolkninger basert på denne undersøkelsen kan gjelde i andre sammenhenger.

Reliabilitet har med metodisk pålitelighet å gjøre. Hvor nøyaktig måler jeg?

Måler jeg det jeg ønsker å måle? Barnevernets dokumenter er fra flere andre forskningsundersøkelser kjent som ufullstendige og utydelige i sine opplysninger. Det er vanskelig å tolke mening, de er vage og hviler på antagelser som tas for gitt (Egelund, 1997). Det gir derfor stort rom for at det er mine tolkninger av om det finnes spor av barnas stemme. Det er også slik at de mange rom for vurderinger kan være vanskelig å følge fra den ene dokumenter til den andre om hva som kan tolkes som spor av barnets stemme. Jeg har derfor hatt som mål å strukturere registreringen stramt ved hjelp av skjema med samme kategorier som er brukt i alle saker. Registreringene og mine egne notater er holdt adskilt. Notatene ble gjennomgått etter at all registrering var lagt inn i SPSS.

Måling av endring på to tidspunkt, støtte i annen litteratur og bruk av flere metoder øker muligheten for at mine funn har gyldighet ut over det lokale. Målinger av spor etter barnets stemme kan av andre måles høyere eller lavere i antall. Det som styrker mine funn er det gjennomgående mønsteret i alle spørsmål som omhandler spor av barns medvirkning. Gjennom å redegjøre for mine valg, og overveie hvilken betydning dette har hatt for den kunnskap som utvikles i prosjektet søker jeg å synliggjøre mine tolkninger og min konstruksjon av virkeligheten og det jeg kan bidra med av kunnskap. Leseren må selv avgjøre hvor anvendbart dette er for sin del og andre situasjoner.

4. INFORMERT, HØRT OG TILLAGT BEHØRIG VEKT?

Det er i undersøkelsen benyttet både kvantitative og kvalitative analyser. Med utgangspunkt i de kvantitative data fremstilles det i hvilken grad vi kan se endringer i omfang av at barnas stemme fremkommer i barnevernets vurdering og beslutningsprosesser. Deskriptiv tilnærming med krysstabeller følges opp av mine analyser og tolkninger av materialet. De kvalitative analyser tar også opp i seg og presenterer noen av de refleksjoner barnevernarbeiderne bidro med i et fokusintervju, hvor jeg la fram mine funn og tolkninger. Seks barnevernkonsulenter fra undersøkelseskommunen delte sine erfaringer fra samtaler med barn og arbeidsrutiner knyttet til skriftliggjøring av barnesamtaler, samt tanker de har gjort seg vedrørende resultater fra den kvantitative undersøkelsen, sett i forhold til deres erfaringer.

4.1. Presentasjon av resultater

Jeg presenterer her resultater fra gjennomgangen av barnas data journalen. Resultater blir presentert i 4 hovedavsnitt; Først viser jeg til endringer fra 2000 til 2009 når det gjelder å ha fokus på barn, deretter ser jeg på i hvilken grad barn er blitt mer delaktig i sine barnevernprosesser, før jeg viser til hvilke tema barna får uttale seg om. Til slutt vil jeg oppsummere noen av faktorer fra undersøkelsen som en kunne tenke påvirke barns medvirkning.

”Missing”, frafall av data, vil si at et spørsmål er ubesvart. Frafall av data varierer i denne undersøkelsen. Frafallet skyldes at det ikke fantes den type dokument i saken eller at det ikke var mulig å besvare spørsmålet ut fra dokumentene. Med utgangspunkt i 50 fra hvert år, vil bortfall av data raskt redusere representativiteten på materialet. 50 er i seg selv et lavt tall for å drive statistisk analyse, men da jeg er ute etter indikasjoner på forekomsten av samtaler med barn, er det ikke presisjonsnivået satt høyt i utgangspunktet siden dette er en master uten noen ekstern finansiering til å foreta en grundigere studie. I analysene vil data som tas med i beregningen utelate ”missing”, og funn som blir rapportert gjelder prosent av de spørsmålene som er besvart. Jeg vil oppgi data både i antall og %.

Signifikans vil si sannsynligheten for at et resultat i undersøkelsens utvalg også kan generaliseres til alle de som undersøkelsen angår, i dette tilfellet barn i kontakt med barnevernet mellom 7 og 12 år. Sannsynligheten for at funnene er tilfeldige øker raskt med redusert antall svar.

For å kunne si noe om barnas stemme fremkommer, har jeg sett etter hvordan barnet og dets eventuelle synspunkt presenteres i dokumentene, samt utsagn, ord og uttrykk som kan knyttes til å komme fra barnet. Dette danner et grunnlag for min forståelse av i hvilken grad barnet selv og dets meninger tas inn i dokumentene. Barnets journal er en viktig dokumentasjon av barnevernets vurderinger og beslutninger som gjøres i forhold til barnet og en kilde til innsyn i barnevernets praksiser. Et spørsmål er hvordan vår tids fokus på deltakelse, innvirker på barnets medvirkning i de vurderinger og beslutninger som gjøres på vegne av barnets beste?

Alder på barna ved undersøkelsestidspunktet var for år 2000 og 2009:

Alder	2000		2009		Total	
7	8 %	4	14 %	7	11 %	11
8	14 %	7	22 %	11	18 %	18
9	22 %	11	8 %	4	15 %	15
10	18 %	9	14 %	7	16 %	16
11	22 %	11	28 %	14	25 %	25
12	16 %	8	14 %	7	15 %	15
Total	100 %	50	100 %	50	100 %	100

I gjennomsnitt var barna i 2000 9.8 år og i 2009 9.6 år.

4.2. Barnevernets barneperspektiv

Jeg vil nå gjennomgå noen av funn fra undersøkelsen. Først vil jeg presentere den endring jeg fant når det gjelder i hvilken grad barna ble omtalt og beskrevet.

4.2.1. I hvilken grad er barnet, dets behov og situasjon fokus for barnevernets dokumenter?

Undersøkelsen viser at saksbehandlere i barnevernet i liten grad dokumenterer at de snakker med barn. Barnet og dets behov omtales i barnevernets dokumenter og de omtales i større grad i 2009 enn i 2000. Den samme tendens gjelder for alle de typer dokumenter som barnets elektroniske mappe inneholdt i denne undersøkelsen; logg, vedtak, rapporter/planer, samt saker som er fremlagt for Fylkesnemnda.

Logg	2000		2009		Total	
	%	Antall	%	Antall	%	Antall
Aldri	17.0 %	8	16,7 %	8	16.8 %	16
Tvil	4.3 %	2	2.1 %	1	3.2 %	3
Sjelden(1-5)	44,7 %	21	47,9 %	23	46.3 %	44
Av og til (6-10)	21,3 %	10	25.0 %	12	23.2 %	22
Ofte (10 eller mer)	12.8 %	6	8,3 %	4	10.5 %	10
Total	100 %	47	100 %	48	100 %	95

N=95

I nær halvparten av sakene blir barnas behov beskrevet 1-5 ganger i loggen, svakt økende fra 2000 til 2009. I opp til en fjerdedel av sakene blir barnas behov omtalt oftere, fra 6-10 ganger. Andelen barn som får sine behov omtalt ofte, er noe redusert fra 12.8 % til 8,3 % i 2009. Resultatet gir grunnlag for å tenke at barna er sentrale som tema for barnevernets arbeid. Den fortløpende teksten i logg referer til møter, hjemmebesøk og telefonkontakt med samarbeidsparter, foreldre og noen ganger barna. Når barna og deres behov beskrives er det ofte uklart hvem som er kilde til opplysningene, eller om det er saksbehandler sin oppfatning av saken som formidles. Barnet beskrives som "at de fungerer godt i det daglige", "trives på skolen", eller som "sår", "trist", "kontaktsøkende", "uselvstendig", eller "klamrende".

Rapporter/planer	2000		2009		Total	
	%	Antall	%	Antall	%	Antall
Aldri	28.0 %	7	17.1 %	6	21.7 %	13
Tvil	8.0 %	2	5.7 %	2	6.7 %	4
Sjelden	56.0 %	14	65.7 %	23	61.7 %	37
Av og til	8.0 %	2	11.4 %	4	10 %	6
Total	100 %	25	100 %	35	100 %	60

N=60

I rapporter og planer gjengis også barnas behov, ofte og vanligvis flere ganger. Tiltaksplaner tar utgangspunkt i de konklusjoner som er gjort i forhold til barna og familiens behov. Tiltaksplaner er skjematisk, de har oftest en varighet på et år og der barnet har flere planer er det lite endring i innholdet fra år til år. Rapporter etter undersøkelser inneholder som oftest mer tekst enn tiltaksplaner og gir noe mer utfyllende beskrivelser av de undersøkelsene og vurderinger som er gjort. Tiltakene og konklusjonene beskriver forhold ved foreldrene, og barna som søkes endret. Her beskrives barna og deres behov som; *Sikre barnas behov, ivareta god kommunikasjon*, Ofte er det generelle begrep som brukes til å beskrive barnet som *meget krevende barn*, eller *avhengig av tett voksenkontakt*. Det kan stilles spørsmål til om det er dette barnet det snakkes om, eller generelle behov som gjelder alle barn.

Har barnet søsken omtales de ofte i felleskap *det skal legges til rette for at barna gis mulighet til å treffe venner, eller barna skal sikres gode opplevelser og aktiviteter.* Der barna har sykdom og diagnoser mottar barnevernet rapport fra spesialisttjenesten der det ofte fremgår mer konkrete og detaljerte beskrivelser, som det henvises til *Bup poengterer at x trenger mye utviklingsstøtte, har et stort behov for å få svar på egne initiativ.*

Antall fylkesnemndssaker som ble gjennomgått er lavt, kun 3 i 2000 og 5 i 2009, og det er begrenset hva disse dokumentene kan gi av informasjon som kan gjelde for alle forslag til fylkesnemnda. Tendensen er likevel den samme; mens andelen der barnas behov aldri ble nevnt var 33.3 % i 2000 var det ingen barn om aldri ble omtalt i 2009. Største delen av denne gruppen, 20.0 %, ble i 2009 omtalt 1-5 ganger. De fleste barna ble omtalt 10 ganger eller oftere, økende fra 66,7 i 2000 til 80,0 % i 2009. Dette dokumentet omtaler barnas behov mer enn i noen andre dokument.

I barnas vedtak omtales de i mindre grad.

Vedtak	2000		2009		Total	
Aldri	54 %	24	35.9 %	14	45.8 %	38
Tvil	6.8 %	3	2.6 %	1	4.8 %	4
Sjelden	36.4 %	16	51.3 %	20	43.4 %	36
Av og til	0	0	7.7 %	3	3.6 %	3
Ofte	2.3 %	1	2.6 %	1	2.4 %	2
Total	100 %	44	100 %	39	100 %	83

N=83

Begrunnelsene i vedtak er korte, kun noen få setninger om bakgrunn for beslutningen. En vesentlig andel vedtak omhandler økonomiske forpliktelser knyttet til tiltak som barnehage, støttekontakt, besøkshjem, fritidsaktiviteter, og for barn under omsorg, en rekke områder knyttet til avtalen med fosterforeldre og samvær med foreldre. Den samme begrunnelse brukes gjerne i flere vedtak. Når barna beskrives kan det være at barnet *har behov for å utvide nettverk og få positive opplevelser sammen med andre voksne og jevnaldrende, eller Besøkshjem iverksettes for at x skal ha mulighet for å være med en normalfungerende familie.* Her finner vi mange standarduttrykk og generelle beskrivelser som gjelder alle barn og i liten grad sier noe om dette spesielle barnet.

Flere barn blir omtalt og deres behov blir beskrevet flere ganger i 2009 enn i 2000. Denne tendens er gjennomgående i alle barnas internt produserte dokumenter. Er saksbehandler mer i kontakt med barna, blir de i større grad involvert i sin egen barnevernsprosess? Eller er det en

tendens til at barnevernets barneperspektiv har et økende fokus på hva om er bra for barn, forstått som hva de voksne mener er barnas behov? Dette er et av spørsmålene jeg vil komme tilbake til i kapittel 5. Nå går jeg videre på å vise hva jeg fant av spor etter barnas meninger og uttalelser.

4.3. Snakker barnevernarbeidere mer med barn etter lovendringer, endringer i organisasjon og fagdataverktøy?

En av målsettingene ved nevnte endringer er at det skal legges til rette for større deltakelse fra brukerne, også barna. Omorganiseringen hadde som en av sine målsettinger å fremme barnas medvirkning og barnevernloven senket nedre aldersgrense for barns rett til å bli hørt i barnevernssaker fra 12 til 7. Utvalget i undersøkelsen 7-12 år er valgt nettopp med tanke på at det er i denne aldersgruppen en kunne forvente størst endring i hvilken grad barnet tas med i samtaler og involveres i egen barnevernssak. Undersøkelsen gir ikke grunnlag til å hevde at de tendenser vi så når det gjelder omfanget av beskrivelse av barna og deres situasjon, også medførte at barn i større grad ble snakket med, fikk uttale seg og påvirke beslutninger som gjaldt deres sak. Samlet for alle spørsmål som gjelder medvirkning, er det en nedgang i hvilken grad barnets stemme fremkommer i 2009.

I gjennomgang av de ulike dokumenter barnet journal: logg, vedtak, rapporter, planer og fylkesnemndssaker, ble det stilt fire spørsmål som er ment å skulle få frem hvilken grad av innflytelse barna får i sin sak. I hvor stor grad blir de informert, hørt og deres mening tillagt behørig vekt?

4.3.1. I hvilken grad blir barnet informert?

Her har jeg sett etter i hvilken grad barna synes å bli informert om barnevernsaken og tema knyttet til denne.

Logg	2000		2009		Total	
Aldri	53.2 %	25	60.4 %	29	56.8 %	54
Tvil	21.3 %	10	18.8 %	9	20 %	19
Sjelden	21.3 %	10	18.8 %	9	20 %	19
Av og til	4.3 %	2	2.1 %	1	3.2 %	3
Total	100 %	47	100 %	48	100 %	95

N= 95

Slik jeg har tolket det er det mer vanlig at barna ikke blir informert enn at de blir informert. Dette gjelder både i 2000 og 2009, med en svak økende andel i 2009 der det aldri er dokumentert at barnet er informert. Tendensen vi så når det gjelder å *omtale* barn går andre

veien når det gjelder å *informere* barna, her er færre barn informert i 2009 enn i 2000. Et eksempel på at det i teksten fremkommer tydelig at barnet er informert, er når saksbehandler referer til at hun har informert barnet om at han skal flytte til nytt fosterhjem og bakgrunnen for dette, eller at det kan stå at *barnet sier i samtalen at han vil ha samvær som det er nå*.

Rapporter/planer	2000		2009		Total	
Aldri	80 %	22	85.7 %	30	86.7 %	52
Tvil	12 %	3	8.6 %	3	10 %	6
Sjelden	0	0	5.7 %	2	3.3 %	2
Total	100 %	25	100 %	35	100 %	60

N=60

Jeg finner samme tendens når det gjelder rapporter og planer. Det fremgår i liten grad i dokumentene at barna er blitt informert. Barnets deltakelse i barnevernprosessen fremtrer for det meste ved at synspunkter gjengis slik de er oppfattet av andre fra andre, og det er i mindre grad barnas egne uttalelser som saksbehandler referer til.

8 forslag til fylkesnemnda ble gjennomgått. Det var lite endring fra 2000 til 2009 og det er mest sannsynlig at det ikke fremkommer, med en svak tendens til at det fremkommer i mindre grad at barna er informert i 2009 enn i 2000.

Vedtak	2000		2009		Total	
Aldri	83.7 %	36	92.3 %	36	87.7 %	72
Tvil	9.3 %	4	5.1 %	2	7.3 %	6
Sjelden	7.0 %	3	2.6 %	1	4.9 %	4
Total	100 %	43	100 %	39	100 %	82

N=82

I 82 saker ble vedtak gjennomgått, og vi ser samme tendens. Det er mest sannsynlig at det ikke vil fremkomme opplysninger om at barnet er informert om barnevernsaken. Å ha innflytelse i sin sak forutsetter informasjon for å kunne danne seg mening og ha et utgangspunkt for å formidle egne synspunkt.

At det ikke refereres i særlig grad til at barnet er informert i vedtak kan ha sammenheng med at det som skriftliggjøres har et annet mål enn å dokumentere hva som er gjort når det gjelder å informere barnet. Vedtak danner grunnlag for den bistand forvaltningen yter og imøtekommer forvaltningens prosedyrer, juridiske krav og revisjonens kontroll.

4.3.2. Hvor ofte blir barna hørt? - Blir barnas synspunkt gjengitt av andre eller henvist til?

Hva så når det gjelder en noe større grad av involvering fra barna. Her har jeg stilt spørsmål til teksten om i hvilken grad det fremkommer at barnas synspunkt gjengis av andre eller at det henvises til barnets synspunkt.

Logg	2000		2009		Total	
	%	Antall	%	Antall	%	Antall
Aldri	48.8 %	23	60.4 %	29	54.7 %	52
Tvil	2.1 %	1	0 %	0	1.1 %	1
Sjelden	42.6 %	20	35.4 %	17	38.9 %	37
Av og til	2.1 %	1	4.2 %	2	3.2 %	3
Ofte	4.3 %	2	0 %	0	2.1 %	2
Total	100 %	47	100 %	48	100 %	95

N= 95

Tendensen er den samme som i hvilken grad barna blir informert, det er mest sannsynlig at barnas synspunkter ikke gjengis eller henvises til i logg. Det er noe større sannsynlighet for at deres synspunkter vil fremmes ”av og til”. I rapporter og tiltaksplaner er det tendens for at barnas synspunkter ikke fremkommer sterkere. Her er det unntaksvis at så er tilfelle og det er lite forskjell fra 2000 til 2009. Når det henvises til barnas synspunkt i logg er det ofte foreldre, særlig mor, besøkshjem og fostermor, som beskriver barna til å være *skoleflinke eller harmoniske*. Det refereres til at barna skal ha gitt uttrykk for at de *trives godt*, eller *gleder seg til å begynne med fotball*, eller skolen kan referere til at barnet har fortalt at mor blir utsatt for vold.

Det er 60 av mappene som inneholder rapporter/ tiltaksplaner. Stort frafall gir lite å generalisere ut i fra. Men det støtter opp tendensen, og viser at denne type dokumenter i svært liten grad gjengir barnets stemme. Antall fra hvert år er nær likt og tendensen er at det ikke mer sannsynlig i 2009 enn i 2000 for at det i dette dokumentet fremkommer synspunkter fra barnet. Som den eneste av de 100 ble, ble en 10 år gammel gutt, tatt med som en samarbeidspart i sin tiltaksplan.

Rapporter/planer	2000		2009		Total	
	%	Antall	%	Antall	%	Antall
Aldri	92.0 %	23	94.3 %	33	93.3 %	56
Tvil	4.0 %	1	0 %	0	1.7 %	1
Sjelden	4.0 %	1	5.7 %	2	5.0 %	3
Total	100 %	25	100 %	35	100 %	60

N= 60

I 8 fylkesnemndssaker, 3 fra 2000 og 5 fra 2009, var det i 1 sak fra hvert år aldri spor etter barnets synspunkter, mens det i 2 saker i 2000 og 4 saker i 2009, fremkommer at barnet er informert 1 til 5 ganger i løpet av kontakten.

Vedtak	2000		2009		Total	
Aldri	84.1 %	37	92.3 %	36	88.0 %	73
Tvil	2.3 %	1	0 %	0	1.2 %	1
Sjelden	13.6 %	6	7.7 %	3	10 %	9
Total	100 %	44	100 %	39	100 %	83

N= 83

Det fremkommer liten grad av forskjell fra 2000 til 2009, og det som er av endring går i retning av at barnas synspunkt i mindre grad vises til i begrunnelse for beslutninger og tiltak. Det referer til at *barna uttrykker*, men i en av de 3 vedtakene der barnas utsagn henvises til, referer det ikke til det enkelte barn, men til søsken sin felles mening.

4.3.3. Blir barna hørt? – hvor ofte henvises det til at barna er snakket med eller at barnet har uttalt seg?

Dette spørsmålet er ment å skulle bidra til å avdekke om det kan spores i dokumentene at barna er snakket med, og lyttet til.

Logg	2000		2009		Total	
Aldri	46.8 %	22	68.8 %	33	57.9 %	55
Tvil	6.4 %	3	4.2 %	2	5.3 %	5
Sjelden	40.4 %	19	25.0 %	12	32.6 %	31
Av og til	4.3 %	2	2.1 %	1	3.2 %	3
Ofte	2.1 %	1	0 %	0	1.1 %	1
Total	100 %	47	100 %	48	100 %	95

N=95

Her er det en tendens til negativ utvikling da andel som det dokumenteres å ha snakket med går ned fra 2000 til 2009. I gruppen "sjelden" er det en nedgang fra 40.4 % til 25 % samtidig som andel som det aldri registreres at det er snakket med, øker fra 46.8 % til 68.8 %. Når det gjelder å finne spor av at det er snakket med barna, er det andre funn i de andre dokumenter i barnets mappe?

Rapporter/ planer	2000	2009	Total
Aldri	N=24 (96 %)	N=34 (97.1 %)	N=58 (96.7 %)
Tvil	N=1 (4.0 %)	N=0	N=1
Sjelden	0	2.9 %	
Total	25	35	

N=60

Ikke alle mappene inneholder denne type dokumenter, kun 60 sammenlagt for begge år. Med en så stor overvekt av at barns synspunkter aldri fremkommer i dokumentene forsterker likevel tendensen fra det som fremkommer i logg. I gjennomgang av dokumentene forsterkes dette ut fra de formuleringer og oppbygging slike dokumenter har. Tiltaksplaner er skjematisk og man bruker generelle begrep og uttrykk for å beskrive barnas behov. Det synes å være nærmest fravær av planer som inneholder beskrivelser som gir inntrykk av å være knyttet til et spesielt barn. *X har behov for kontinuitet, trygghet og positiv kontakt med familien* er en mye brukt overskrift i planer og begrunnelse for tiltak som fosterhjem og samvær med biologisk familie. Planene er standardiserte, med noe lokale ulikheter mellom distriktene og det kan synes som saksbehandler kopierer planen og med små endringer og ny dato, der barnet har flere. *Trygg og god oppvekst, møte barnets særlige behov, skolegangen gjennomføres best mulig* som mål for tiltak der skolen og mor har ansvaret for å følge opp, er en type uttrykk som går igjen.

Når det gjelder vedtak blir det så godt som aldri synlig at barna er snakket med. Svært mange av vedtakene omhandler økonomiske ytelser enten til hjemmet eller fosterfamilien. Vedtak inneholder lite tekst og korte begrunnelser. Utrykk som: *det er besluttet samvær*, er vanlige uttrykk i vedtak. Begrunnelse for besøkshjem kan være at familien har *lite nettverk*, mor er *sliken* eller barnet *har behov for å bruke energi på en positiv måte gjennom aldersadekvate aktiviteter og samtidig få oppleve nært forhold til andre trygge voksne*.

Vedtak	2000		2009		Total	
Aldri	90.9 %	40	94.9 %	37	92.8	77
Tvil	2.3 %	1	2.6 %	1	2.4 %	2
Sjeldent	6.8 %	3	2.6 %	1	4.8 %	4
Total	100 %	44	100 %	39	100 %	83

N=83

4.3.4. I hvilken grad blir barnas meninger tillagt behørig vekt?

Det neste spørsmål som jeg stilte til teksten var hvor ofte barnas utsagn ble nedfelt i dokumentene? Med kjennskap til at det kan være vanskelig å dokumentere hvem som er kilden til de utsagn og formuleringer som fremkommer i barnevernmapper, var dette spørsmålet ment som en tydeliggjøring hvor ofte barnets stemme vektlegges i så stor grad at de gjengis, eller henvises til. Spørsmålet er også ment som en tydeliggjøring av om barnas medvirkning medfører reell innflytelse på de prosesser barnet er en sentral deltaker ved at barnets utsagn refereres til.

Logg	2000		2009		Total	
	%	Antall	%	Antall	%	Antall
Aldri	56.5 %	26	68.8 %	33	62.8 %	59
Tvil	2.2 %	1	4.2 %	2	3.2 %	3
Sjelden	32.6 %	15	25.0 %	12	28.7 %	27
Av og til	4.3 %	2	2.1 %	1	3.2 %	3
Ofte	4.3 %	2	0 %	0	2.1 %	2
Total antall mapper	100 %	46	100 %	48	100 %	94

Her er det ikke vesentlig om det er barnevernarbeideren som er deltaker i samtalen med barnet, men om det barnet sier, mener og tenker kommer fram i dokumentene. I 2009 er det i overkant en fjerdedel (27.1 %) av barna som får sine utsagn gjengitt i den fortløpende logg. Dette er en vesentlig lavere andel enn i 2000, da 41.2 % fikk registrert sine meninger i denne type dokument. Sammenlignet med de andre dokumentene i barnets journal, er logg det dokumentet som inneholder mest informasjon om barnet og fra barnet selv. Hos ca 20 % fremkommer det at de er blitt informert om barnevernsaken, men det i underkant av 50 % av dokumentene finner spor etter hva barna tenker og mener.

For oppsummeringsrapporter finner jeg at også når det gjelder dette spørsmålet en liten grad av spor etter barna. Det er liten sjans for at deres meninger, tanker og opplevelser blir nedtegnet i rapporter og tiltaksplaner.

Rapporter/planer	2000		2009		Total	
	%	Antall	%	Antall	%	Antall
Aldri	96 %	24	97.1 %	34	96.7 %	58
Tvil	4.0 %	1	2.9 %	1	3.3 %	2
Total	100 %	25	100 %	35	100 %	60

N=60

Her må jeg sette inn verdiene på variabelen som er utelatt

Her er verdiene en "Sjelden", "av og til" og "ofte" utelatt i tabellen fordi det var ingen funn der. Ingen av de 60 elektroniske journalene til barna hvor det forelå rapporter/ planer fant jeg spor etter barnets meninger om sin livssituasjon, om tema knyttet til barnevernsaken eller annet som barn kan være opptatt av.

Vedtak	2000		2009		Total	
	%	Antall	%	Antall	%	Antall
Aldri	93.2 %	41	94.9 %	37	94.0 %	78
Tvil	0 %	0	2.6 %	1	1.2 %	1
Av og til	6.8 %	3	2.6 %	1	4.8 %	1
Total	100 %	44	100 %	39	100 %	83

N= 83

I vedtak er det nær ingen hvor barnets utsagn nedfelles, kun ett barn opplevde det blant de 100 undersøkelsen her gjelder. Vedtak synes å være et dokument der barnevernets vurderinger og beslutninger presenteres, men i liten grad et dokument hvor barnets stemme kommer til uttrykk.

4.4. Hva snakkes det med barna om?

Her har jeg vært ute etter å finne ulikheter når det gjelder i hvilken grad barnets stemme kommer fram sett i sammenheng med hva det snakkes om? Også dette spørsmålet er tenkt å skulle fungere som et spørsmål til teksten som i tillegg til å gi informasjon om hva det snakkes om, også kunne sikre å få tak i informasjon om i hvilken grad det snakkes med barn og fange opp eventuelle endringer fra 2000 til 2009. Følgende tema og mål for samtalen ble forsøkt fanget opp som fokus for barnevernets dokumenter: Barnet får uttale seg om; - *bakgrunn for barnevernsaken, -mål for samarbeidet mellom familien og barnevernet, - konklusjoner av utredningen, --tiltak som er aktuelle/evaluering av iverksatte tiltak, --andre forhold som barnet er opptatt av.*

Med bakgrunn i alle sakens dokumenter har jeg sett på hva som er fokus for det barnevernarbeideren nedfeller fra samtaler med barna. Både der hun har hatt samtale med barnet selv, eller der barnets meninger og utsagn gjengis av andre. Å formidle hva barnet er opptatt av når det gjelder bakgrunn for barnevernsaken synes sjelden å være i fokus når det nedtegnes fra barnesamtaler.

Uttale seg om bakgrunn for saken	2000		2009		Total	
Aldri	50 %	25	74 %	37	62.0 %	62
Tvil	34 %	17	12 %	6	23.0 %	23
Sjelden	14 %	7	14 %	7	14 %	14
Av og til	2 %	1	0 %	0	1.0 %	1
Total	100 %	59	100 %	50	100 %	100

Ikke bare er det sjelden at barnets mening fremkommer om bakgrunn for barnevernsaken, tendensen er også synkende fra 2000 til 2009. 50 % av barna fikk aldri gjengitt sine meninger om barnevernsaken. Dette tallet steg til 74 % i 2009. Hva med å få uttale seg om målet for det samarbeidet barneverntjenesten har for kontakten med familien?

Mål for samarbeidet med familien	2000		2009		Total	
Aldri	48 %	24	7 %	37	61 %	61
Tvil	34 %	17	10 %	5	22 %	22
Sjelden	16 %	8	16 %	8	16 %	16
Av og til	2 %	1	0	0	1.0 %	1
Total	100 %	50	100 %	50	100 %	100

N=100

Her er det enten tvil om barnet har fått uttale seg om mål for barnevernets kontakt med familien, eller det er åpenbart at dette ikke har vært fokus for kontakten med barnet. 9 barn fikk uttale seg i 2000 og 8 i 2009. Tendensen er at barnevernets dokumenter bærer preg av at barnet ikke har vært delaktig i å uttale seg om mål for barnevernets kontakt med barnets familie, og at denne tendens øker fra 2000 til 2009.

Når barnevernet har undersøkt barnets omsorgssituasjon og barnets behov for hjelp, er det da slik at barnet får uttale seg og at dette vektlegges i den skriftlige kommunikasjon barnevernet benytter i slutningsarbeid, bestillinger av tiltak, henvisninger, oppsummeringsrapporter og vedtak?

Spørsmålet jeg stilte til teksten her var i hvilken grad barnet ”får uttale seg om konklusjoner av utredningen”

Uttale seg om konklusjoner av utredningen	2000		2009		Total	
Aldri	50 %	25	74 %	37	62 %	62
Tvil	40 %	20	14 %	7	27 %	27
Sjelden	10 %	5	12 %	6	11 %	11
Total	100 %	50	100 %	50	100 %	100

N=100

Det skjer omtrent aldri at det i barnevernets dokumenter fremkommer at barna har fått fremmet sine meninger om barnevernets konklusjoner etter utredning, og det er igjen færre i 2009 enn 2000 som får fremmet sin stemme. I 2009 fikk 6 barn fra denne undersøkelsen referert i sine dokumenter at de hadde fått uttale seg om konklusjonen av utredningen.

Tiltak som iverksettes i barnevernet settes inn for å avhjelpe barnets situasjon. Hvor sannsynlig er det at barn får uttale seg om tiltakene i familien og at det de mener vektlegges slik at de også danner grunnlag for de vurderinger og beslutninger som barnevernet tar?

Uttale seg om aktuelle tiltak/ evaluere tiltak	2000		2009		Total	
Aldri	46 %	23	76 %	38	61 %	61
Tvil	26 %	13	10 %	5	18 %	18
Sjelden	26 %	13	12 %	6	19 %	19
Av og til	2 %	1	2 %	1	2 %	2
Total	100 %	50	100 %	50	100 %	100

N=100

I henhold til journalgjennomgangen får barn svært sjelden uttale seg om tiltak som iverksettes overfor dem, foreldrene og familien samlet. De få som har fått sin uttalelse dokumentert blir referert 1-5 ganger i dokumentene i løpet av kontakten ved undersøkelsesåret. Og tendenser er at det i 2009 fremkommer at færre barn får uttale seg om tiltakene som iverksettes.

Hvilke tema er det størst sjans for nedtegnes fra samtaler med barna?

Andre forhold	2000		2009		Total	
Aldri	42 %	21	74 %	37	58 %	58
Tvil	16 %	8	8 %	4	12 %	12
Sjelden	34 %	17	16 %	8	25 %	25
Av og til	2 %	1	2 %	1	2 %	2
Ofte	4 %	2	0 %	0	2 %	2
Total	50	50	50	50		

Det barnevernarbeidere dokumenterer fra samtaler med barna omhandler andre forhold enn tema knyttet til barnevernsaken. For eksempel at barna viser fram dyr, leker og rommet sitt eller forteller om hendelser på skolen og blant venner. Dette er forhold som det ikke er uvesentlige for å få inntrykk av barnas hverdagsliv og hva de er opptatt av. Men ofte er de ikke knyttet an til viktige tema som er mål for kontakten og de beslutninger som skal tas og står da løsrevet fra en sammenheng og det fremgår ikke hva slags inntrykk samtalen gjorde på saksbehandler, eller hva som er bakgrunn for at hun noterte ned akkurat dette.

Når det registreres i dokumentene at barnevernet snakker med barna, er det i de fleste tilfeller alene med saksbehandler. I denne undersøkelsen gis det ikke mulighet for å registrere mer enn en samtaledeltaker. Når saksbehandler er registrert er de alene i samtale med barnet. Der saksbehandler er sammen med andre registreres den som fremstår om tydeligst til stede. Det betyr at det kan være flere enn saksbehandler og en til, som mor og far.

4.5. I hvor stor grad finnes det spor etter samtaler med barnet?

En viktig registrering i undersøkelsen er den store andel der jeg ikke finner spor etter at barnet er snakket med, og at tendensen er at jeg finner færre spor etter barna i barnevernets dokumenter i 2009 enn i 2000. Dokumentene fra 2009 har andre prosedyrer, og struktur, enn dokumenter enn i 2000. Det er enklere for meg som leser å sette meg inn i prosessene i sakens gang i 2009, hvem som er ansvarlig for hva og hvilke beslutninger som tas. Jeg har også inntrykk av det er større oversikt og raskere behandling av sakene. Som kompetent leser får jeg inntrykk av at tiltakene følger beskrivelsene av problembeskrivelser og mål for endringsarbeidet. Men det er færre spor etter barna i denne strukturen.

Antall barn der det ikke var spor etter barnet hadde snakket med saksbehandler endret seg fra 41.3 % i 2000 og til 70 % i 2009. Spørsmålet er ment å fange opp der det ikke er samtaler med barnet og saksbehandler det året. Det vil si at jeg ikke fant at det var registrert at det hadde forekommet samtaler med barnet eller at det ikke fremkom opplysninger som syntes å kunne komme fra samtale med barnet. At barnets synspunkter og meninger likevel fremkommer i forhold til ulike tema skyldes da at de er formidlet av andre til barnevernarbeider

4.5.1. Tvil - Hvem er beskrivelser og utsagn i dokumentene hentet fra?

I vurdering av resultatene fra tallmaterialet er en betydelig andel kategorisert med "tvil". Ut fra journalene kan man ofte bli i tvil om forvaltningen har snakket med barna (Egelund, 1997). Enten nevnes de ikke, eller også er det tvil om utsagn er basert på egen kjennskap til barnet eller på andres utsagn. Dokumentene gir bruddstykker av informasjon som kun en innvidd, eller kompetent leser, er i stand til å tolke (Bjørnebekk, 2009). Barnevernarbeideres betraktninger, sammendrag av hendelser og utsagn fra andre, refereres kort og i en vurderende form og dataene forventes å skulle være selvforklarende (Egelund, 1997). Teksten inneholder et kodet budskap som bare når frem til en liten gruppe lesere, en autorisert leser som er i stand til å sette sammen bruddstykkene i puslespillet som barnevernarbeideren har lagt ut (Engebretsen, 2007).

I gjennomgang av dokumentene fikk jeg noen ganger inntrykk av samarbeidsparter kjenner barna bedre og kan gi bedre informasjon om deres hverdag og trivsel. I min undersøkelse var det spesielt skole, besøksmor og fostermor som kom med mer detaljerte beskrivelser om: *"Skolen uttrykker at jenta fremstår om trist og stille, og forsøker å skjule seg, og fostermor forteller at de ser det på blikket til jenta at hun har det vanskelig, og gutten oppleves litt sint etter samvær. Han reagerer med å trekke seg tilbake på rommet"*.

Der kilden ikke refereres, kan det være stor tvil om hvor utsagn er hentet fra og det kan stilles spørsmål om det er barnets stemme er en av dem. Beskrivelser om barn synes å komme fra samarbeidsparter og hvilke uttalelser som faktisk er avgitt kan være vanskelig å etterspore. Samarbeidsparters uttalelser registreres av og til som barnas syn på deres hverdagsliv, og som barnas perspektiv, selv om det som oftest omgjøres til et språk som er nærmere barnevernets kultur og ikke er barnas språk og begrep. Ut fra min undersøkelse ser det ut som at barnas egne forestillinger sjelden med i barnevernets beslutningsgrunnlag. Også uttalelser som gjengis i journalene i deres fulle ordlyd oftest er uttrykk for de voksnes inntrykk av barnet.

4.6. Forhold som kan ha påvirket funn.

Flere forhold kan ha påvirket funn. Har barnas alder, status på saken eller hvem tiltakene er rettet mot innvirkning på om barnets tanker og meninger kommer fram i dokumentene? Tendensen når det gjelder disse forhold synes å vise det samme, det refereres i liten grad til samtaler med barna.

4.6.1. Alder

Flere undersøkelser har vist at barnevernarbeidere snakker mer med eldre enn med yngre barn, eldre barn er da barn over 12 år, og mest med barn over 14. Oppedal (1997 og 1999) fant i sin undersøkelse fra gjennomgang av journaler for barn som var plassert utenfor hjemmet gjennom akuttvedtak, at for barn i alderen 0-6 år og 7-11 kom barnas mening fram for 2 % og 21 %. I alderen 12-14 og 15-18 steg dette til henholdsvis 51 % og 53 %. Det er mulig at min undersøkelse kunne ha gitt andre resultat om jeg også hadde tatt med barn over 12 år i studien. I min undersøkelse synes ikke alder å være en vesentlig faktor for aldersgruppen 7-12 når det gjelder å få sine synspunkt fram.

4.6.2. Har det betydning for barns deltakelse om saken er under utredning, tiltak eller under omsorg?

Andre undersøkelser har vist at barnevernet snakker mer med barn etter at tiltak og omsorgsovertakelse er besluttet. Vis (2004) peker på at barnevernet snakker mindre med barn under undersøkelses og vedtaksfasen enn under tiltaks - og evalueringsfasen. Dermed kommer barn sent inn i beslutningsprosessene og får medvirke først når de store beslutningene allerede var tatt. Egelund (1997) viser også til at barna kommer sent i prosessen. I hennes undersøkelse var det barn under omsorg som syntes å være mest i kontakt med saksbehandler.

I min undersøkelse var 28.1 % av sakene under utredning, 28.1 % på tiltak og 31.6 % omhandlet barn under omsorg. Fordelt på årene 2000/2009 var 10/22 under utredning, 18/14 på tiltak og 22/14 under omsorg. I barnevernets arbeid er det ofte overlappende faser i arbeidet og lite skarpe skiller mellom status i saken. Det iverksettes tiltak mens saker er under utredning, og saker på tiltak utredes pånytt. Det vurderes ikke å ha betydningsfulle utslag for resultatene at det ikke er eksakt like antall i hver gruppe for begge årstall. Det synes ikke som status på saken er av vesentlig betydning for om barnas synspunkt fremkommer. Til det er tendensen til at barna ikke blir snakket med langt sterkere opp mot andre faktorer.

4.6.3. Kan barnevernets fokus for innsats ha innvirkning på i hvilken grad barnet sine meninger fremkommer i barnevernets dokumenter?

Innsatsen i barnevernet kan ha fokus både på endringer i forhold hos barnet, foreldrene og begge parter. Det kan være adferdskorrigerende tiltak rettet mot barnet som PMTO eller MST, Adferdregulerende tiltak rettet mot foreldrene som Marte-Meo, eller andre former for rådgivningsprogram rettet mot foreldreatferd.

I min undersøkelse registrerte jeg hvem tiltakene rettes mot og begrunnelsen for innsatsen. Ut fra dette synes innsatsen i barnevernets innsats først og fremst å være rettet mot foreldrene. I 2000 var innsatsen i 51 % av sakene rettet mot både barn og foreldrene. I 2009 var dette redusert til 35,4 %. Mens innsatsen i 2000 for 38.8 % var rettet mot foreldrene, steg denne til 69,6 % i 2009. Bare for 10,2 % var innsatset rettet mot barnet i 2000, og i 2009 var dette sunket til 0. Innsatsen har for begge år i liten grad vært rettet mot barna, den retter seg i først og fremst mot de voksne. Nedgang i hvilken grad barnets stemme fremkommer i dokumentene kan ha en sammenheng med at barnevernets innsats mot foreldre har økt fra 2000 til 2009, slik at de i større grad blir fokus for kontakten og endringsarbeidet. Antall saker der innsatsen er rettet mot barnet er langt færre enn antall saker der innsatsen er rettet mot foreldrene og mot både barn og foreldre, og er derfor vanskelig sammenlignbare.

Hovedtendensen er den samme, barnas stemme kommer i liten grad til uttrykk i dokumentene. Alder, status på saken og hvem innsatsen er rettet mot innvirker ikke på hovedmønsteret i undersøkelsen, som viser at barnas stemme i liten grad synes å fremkomme i de ulike dokumentene. Inntrykket er at barna omtales mer, men fremtrer selv i mindre grad med sine meninger. En differensiering av begrepet medvirkning viser at barna i liten grad synes å bli informert, hørt og at deres mening tillegges behørig vekt.

Det er kategorien ”aldri” som gjennomgående var høyest prosentandel, deretter kommer ”tvil” som både kan inneholde informasjon om at de har vært i kontakt med barnevernarbeidene, og ikke. Mens trenden her er at det er flere barn som omtales i 2000 enn i 2009, er tendensen at det er færre barn som fremtrer som deltakende i barnevernets prosesser i 2009 enn i 2000.

5. ”TIDKREVENDE, KOMPLISERT OG I FEIL RETNING”?

Hovedfokus i denne studien har vært å undersøke om barnas stemme er mer tilstede og deltakende i egen sak. Endringer i lovverk, organisasjon og fagverktøy i perioden 2003-2004, har som intensjon at barna i større grad skal medvirke i egne saker i barnevernet. Jeg vil i dette kapittelet ved hjelp av resultater fra fokusintervju, belyse noen funn og sammenhenger jeg mener har innflytelse på i hvilken grad barnevernet inkluderer barna de arbeider med og på vegne av.

Spørsmålet jeg stilte til barnevernarbeiderne i fokusintervju var om de kunne beskrive deres verbale og skriftlig kommunikasjon med barn, samt bidra til å belyse undersøkelsens hovedfunn.

5.1. Barnevernearbeiderne sin opplevelse av hvordan de snakker med barn i dag, i forhold til før lovendring, omorganisering og nytt fagdataverktøy ble innført

5.1.1. ”De er flinkere i utredning til å snakke med barna”

Ut fra undersøkelsens tallmateriale er tendensen at barna omtales mer, mens barnas egne meninger er blitt mindre synlige i dokumentene fra 2000 til 2009. Barnevernsarbeiderne i fokusintervjuet ga uttrykk for at struktur, rutiner og økt faglig bevissthet har medført at de snakker med flere barn og at dette vektlegges spesielt i utredningen. Jeg fikk inntrykk av at de spesielt i oppstart av kontakten snakket mer med barna, som de sier, det er ” *en del av kulturen å snakke med barnet*” og ”*Har klare rutiner på at vi alltid snakker med barna, spesielt i forhold til fysisk og seksuell vold*”. Sammen med uttalelser som at ”*det er særlig viktig at ungene er med om det er vold*” støtter det opp under min forståelse av at de i dag har klare rutiner i overgrepssaker som inkluderer at barna snakkes med i enerom.

Når barnevernarbeiderne sier at: ”*vi sørger for at foreldrene ikke får instruert barna*”, forsterkes min opplevelse av at barnet er i sentrum for ivaretagelse. Rutiner som barnevernarbeiderne henviser til, ble innført for ca 4-5 år siden. Utsagn som ” *at de tidligere ville ha tatt utgangspunkt i foreldrene og snakket med de*” viser tilbake til en opplevelse av at praksis er endret. Utsagn som at ” *vi snakker med barn på et lavere nivå enn før*”, sier meg også at barnevernarbeidere selv mener at de har en opplevelse av å snakke med flere barn, og mer enn det de har gjort tidligere.

Slike utsagn kan gi forventinger om at barn er mer delaktige i sine barnevernssaker i dag. Min undersøkelse derimot gir grunnlag for å stille tvil om det er slik.

5.1.2. *”Vi snakker med barna, men det skrives ikke”*

Et av temaene i fokusintervjuet med barnevernarbeiderne, var at de opplever at de i dag snakker mye med barn, men at det ikke er alt som skrives, og det kan variere fra sak til sak hvor mye som refereres fra møtet med barnet.

En forklaring på at barnas stemme ikke fremkommer i mitt materiale kan være som de sier, at de ikke skriver det ned. *”Snakker også mer med barna nå på tiltak og under omsorg”* og *”vi blir knappere og knappere”*. Disse utsagnene kan bety at de generelt snakker mer med barn gjennom alle faser av barnevernprosessen, men at ikke så mye av det ble nedskrevet. Det er da et interessant spørsmål om hva som ligger bak en slik prioritering.

Det er mulig at barnevernarbeidere er opptatt av å skriftliggjøre informasjon som er viktige for beslutningsgrunnlaget (Backe-Hansen, 2004), og at dette er noe annet enn det som barna formidler. Dette kan være grunnen til at jeg som leser: *”Ikke nødvendigvis vil se (i teksten) hva som er sagt fra barnet under en observasjon”*, et utsagn jeg kan tolke handler om at det ikke er viktig for beslutningen det barnet formidler i ord og uttrykk. Som jeg forsto diskusjonen med barnevernarbeiderne i intervjuet; de vet hva som kan styrke saken, og tilpasser den skriftlige dokumentasjon til det som etterspørres. Det kan være *”det de sakkyndige Fylkesnemnda etterspør”*, ikke hva barnet mener og hva vi har tolket om barnets ytringer, som blir vesentlig å skriftliggjøre. Mitt inntrykk fra gjennomgangen av barnevernjournalene er at det som i svært liten grad skriftliggjøres er barnevernets refleksjoner, vurderinger om sammenhengen mellom barna, deres behov og hvordan tiltakene virker i forhold til målsettingen. I tillegg er det få barnestemmer som høres.

Det ser med andre ord ut til at det er foreldre og samarbeidsparter som kommer mest til orde. Egelund (1997) er opptatt av at barna ikke er nødvendige for å utføre det faktiske arbeid da fokuset er på foreldrene og deres mangler. Min undersøkelse viser at det er foreldrene og ikke barna som er hovedfokus for innsatsen. I 2009 var innsatsen rettet mot foreldrene 69.9 % av alle sakene. De kommer mer til syne i dokumentene enn barna både gjennom omtale og direkte kontakt på telefon, møter og hjemmebesøk. De fleste barna synes for en stor del aldri å ha vært i kontakt med barnevernarbeideren. Når barnevernarbeiderne sier at *”endringstiltakene retter seg mot foreldrene, de som blir sentrum for evalueringen”* gir det meg inntrykk av at dialogen rettes samme vei som barnevernets styrer sin innsats, som er mot foreldrene (Fauske, Lichtwarck, Marthinsen, m.fl. 2009).

Slik er det mulig at de begrensede spor etter barnet kan forklares ved at barnet fortrenses i tekstens bakgrunn, som uttrykt av Egelund (1997), både på grunn av den instrumentelle, administrative språkbruken, og fortellers hovedfokus på barnets mor. Både Egelund (1997) og Vagli (2010) fant i sine undersøkelser at det var foreldrene, fortrinnsvis mødrene, som ble diskutert når barns risiko vurderes. De peker på et normativt og kulturelt betinget tenkesett om hva samfunnet definerer som uakseptabelt, der mødre skal "se" barna, stimulere barna, legge til rette for positive aktiviteter, de skal ha kontroll og administrere hverdagslivet til barna (Egelund, 1997, Vagli, 2010). Dette fokuset på mødrene gjør barna til bakgrunnsfigurer, uten at man får inntrykk av hva det er for et barn, hva de gjør, hva de synes. Hvis det nevnes konkrete ting om barn knyttes disse symptomene til foreldrenes atferd. Barna får ikke deres egen personlighet, man kan sjeldent som leser, se dem for seg som selvstendige mennesker (Egelund, 1997).

Parton, Thorpe og Wattam (1997) er opptatt av noe av det samme. De fant i sin gjennomgang av britisk og australske journalstudier "usynlige barn", som i hovedsak ble tatt med når det var tvil om faktiske opplysninger. De framsto som objekt for beskrivelser og kategoriseringer og ble i mindre grad vurdert ut ifra dem selv og hvordan de hadde det. Det var foreldrenes livsførsel som spilte den sentrale rolle. Hestbæk (her i Egelund, 1997) intervjuet i sin undersøkelse saksbehandlere i en dansk kommune, som bekrefter mangel på barns medvirkning i barnevernssaker. 62 % av barna under omsorg hadde hatt samtale med en representant fra kommunen. 38 % hadde ikke snakket med noen fra forvaltningen. Dette er resultater som går i samme retning som mine funn, barnas stemme er for det meste fraværende. Min undersøkelse viser i tillegg, at tendensen er at de medvirker i mindre grad i dag enn tidligere.

Tallmaterialet fra min undersøkelse viser altså det de andre undersøkelsene bekrefter, det er lite spor etter barnas meninger og synspunkt i barnevernets dokumenter. Fraværet av barnas stemmer er vanskelig å forstå i lys av en bred politisk og faglig konsensus om å styrke barns status i barnearbeidet. Er det slik Egelund (1997) sier at barn ikke dras med fordi de ikke er viktig for å få arbeidet gjort, at man er i stand til å finne ut av hva man skal beslutte uten barnas perspektiver?

Der det besluttes utredning, begynner noen saker med et "startmøte". *"Startmøte, der er sjelden barna(7-12) med der. Samtalen med barn blir nedprioritert"* Utsagnet kan tolkes dit

at barn er vanligvis ikke tilstede i møter der slike beslutninger blir tatt og dette kan også forklare at de er lite synlige i dokumentene.

Selv om ikke all kontakt skriftliggjøres i dokumentene, kan det være mer kontakt enn det inntrykket dokumentene gir. Blant annet skjer dette når barnevernarbeiderne kommuniserer via SMS med barn: *"jeg sender masse SMS med barn, de dokumenteres ikke"*. Dette er en form for kommunikasjon som gir rom for en mer nær og personlig stil enn både, rapporter, vedtak og mange formelle møter. SMS er imidlertid ikke en form for tekst som tradisjonelt dokumenteres i barnevernet.

I løpet av intervjuet fremkommer det også utsagn som jeg tolker som noe motstridende *"det skal komme inn i teksten at barn i større grad blir snakket med i dag"* og *"ikke alltid, kommer an på hva som er fokus for samtalen"*. De motstridende utsagn gjør det vanskelig å si om dette er annerledes i dag enn tidligere. Under intervjuet kan en både få inntrykk av at det som skjer i arbeidsprosessen og fra samtaler med barna, skal kunne avleses i dokumentene. Samtidig som barnevernarbeiderens utsagn også kan tolkes som at de ikke alt skrives ned.

Utover i diskusjonen kommer det utsagn som jeg tolker til at de snakker med barn, men at det av ulike grunner ikke fremkommer i tekstene.

5.2. Hindringer som begrenser barnesamtaler i barnevernet - *"Det er ulik bruk av fagtekst fra sak til sak"*

Det barnevernarbeiderne sier om tekstene de skriver i dag er at ikke alt som skjer eller som opptar de skrives i dokumentene. Dette kan handle om at det som dokumenteres, er det som vurderes som nødvendig for beslutningsgrunnlaget. Når er det da viktig å skriftliggjøre det som fremkommer i barnesamtaler? Er det når barnas utsagn bekrefter de voksnes fokus? Ut fra min undersøkelse, synes det som det er de voksnes tolkninger og vurderinger om hva som er barnets beste som dominerer beslutningsgrunnlaget.

En annen forklaring på hvorfor barnevernarbeiderne sier de snakker mer med barn, mens min undersøkelse viser at det er svært få barn som kommer til orde i tekstene, er at barnevernarbeiderne først og fremst snakker om de barna de er i kontakt med og er engasjert i. Dette er de 30 % som jeg finner har vært i kontakt med sin saksbehandler både en og flere ganger. Min undersøkelse synliggjør imidlertid alle de som ikke har vært i kontakt eller som får sine meninger representert i barnevernsaken. Som det ble sagt av en av informantene *"Det er ulik bruk av fagtekst fra sak til sak"* Hyppighet, form og innhold i kontakten med

barnevernet varierer veldig fra sak til sak som NOU rapporten om Barnevernets tilstand viser til (NOU, 2000:12). Her står det at barnevernets kontakt med barn er ”*varierende og situasjonsbestemt*” (s.122).

Andre utsagn kunne tyde på at kapasitet, arbeidsform eller arbeidsforhold innvirker på det som skrives, og at dette drar i retning av at det ikke skrives så mye og så presist som barnevernarbeiderne ønsker ”*Lite tid på skriftlighet. Det går lang tid opp til 4- 5 måneder før vi skriver, husker det ikke så godt, blir kortere, noe faller ut*”. Utsagnet kan gi inntrykk av at barnevernarbeiderne synes at skriftliggjøring av barnesamtaler er viktig og burde prioriteres, samtidig som de ikke klarer å etterleve egne idealer. Dermed blir dokumentasjon av barnesamtaler nedprioritert. Et forhold som relaterer seg til så lenge utsatt skriving kommenteres av Marthinsen og Arntzen (1998) som problematisk da minnet ikke kan være særlig godt etter så lang tid.

Fagtekst skal fungere som et verktøy for å tydeliggjøre de ansattes faglige virksomhet, med fokus på hva som er virksomt for dette barnet. Når barnevernarbeiderne uttaler at ”*Det nedprioriteres for eksempel at vi bare bruker fagtekst B. Evaluering nedprioriteres*”, er det grunn til å stille spørsmål om hvilke andre oppgaver får fortrinn når fagtekst programmet ikke kommer til anvendelse slik det er tenkt? Samtidig sier det også noe om at evalueringens posisjon i barnevernet ikke er en prioritert oppgave.

Omorganiseringens målsetting om at tiltak skulle føre til resultat, kan vanskelig oppnås uten denne evalueringen. Det er der barnevernet kan få bekreftelse på om det arbeidet som gjøres, oppleves som betydningsfullt og virker som det er tenkt. Fagtekstens målsetting om refleksjon over egen handling, søken etter ny kunnskap, både som grunnlag for evaluering og egen utvikling, utelates også.

”Fylkesnemndssaker - der overlater vi til talsperson, eventuelt dommeravhør og muntlig partsfremstilling i forhold til å referere fra barnet”.

Utsagnet synes å vise at barnevernarbeiderne snakker mindre med barna fordi andre snakker med dem. Er det da slik at barnevernet trår tilside og regner med at barnets behov for informasjon og deltakelse i egen barnevernssak ivaretas av de andre? Mine informanter viser til at dommeravhør eller talsperson i fylkesnemnda overlates å snakke med barna. Jeg kan forstå utsagnet slik at barnevernet ikke selv vurderer å ha behov for direkte kontakt med barnet i det løpende arbeidet. På den andre side kan det bety at barnevernarbeiderne mener at de overlater den *ene* samtalen til andre, og at de selv har samtaler med barnet før og etter

dommeravhør og samtaler med talsperson. Hvis det ikke er slik, kan det spørres om ikke praksis avviker vesentlig fra barnekonvensjonen og barnevernlovens krav om medvirkning og deltakelse. Avhør i forbindelse med overgrep gir ingen informasjon, innflytelse og tilbakemelding om egen barnevernssak, og kan slik lett tolkes som et voksenperspektiv på barnets beste, som utelater muligheten til gjensidig dialog om barnevernsaken. Også informantenes uttalelse om at de er *”Mer skeptisk til om vi snakker med barna i tiltak”*, tolkes som et uttrykk for en mer fragmentert praksis, der barnet må forholde seg stykkevis til mange. ”Forvaltning” vet ikke helt hva ”tiltak” gjør, og spørsmålet er da om hvor helhetlig tjenesten oppleves også for brukerne. Dette synes ut fra utsagnet nedenfor å gjelde også for barn under omsorg.

”De har oppfølger fra omsorgsenheten. Vi er veldig perifere. Vi er med på besøk i fosterhjemmet en gang i året. Det er ikke alltid barna er der da”. ”Veldig personavhengig hvordan barn under omsorg blir fulgt opp. Mange oppfølgere gjør det, andre får de ingenting fra.”

Utsagnet gir inntrykk av en tjeneste som gjennom oppstyking av arbeidsoppgavene gir barna mange å forholde seg til. Samtidig kan det også gi tanker om en utydelighet på hvem det er som sørger for organisasjonens målsetting om nærhet, medvirkning og samhandling med brukerne. Når informanter uttrykker *”Mange voksne som er inn i fosterhjemmet og barnets liv. Organisasjon har fordeler og ulemper. Dilemma hvem skal vi prioritere. De vi har involvert oss i eller overlate de til andre, for å ta tak i de som venter på hjelp og trenger utredning etter å ha opplevd vold”*, forsterker dette min tolkning av en fragmentert tjeneste og kan gi innblikk i de dilemma barnevernarbeiderne står i.

Ulikheten som jeg finner i min undersøkelse mellom mindretallet som det henvises til i dokumentene, og flertallet der det ikke finnes spor av kontakt, kan tyde på at et mindretall blir møtt slik barnevernarbeiderne ønsker å møte barna, og loven sier de skal, er det fortsatt et flertall av barn som ikke høres i egen sak.

5.3. Kan syn på barn og barndom hindre at barnas perspektiver inkluderes i barnevernets prosesser?

5.3.1. ”Tar inn det de sier og tar det med oss, men skriver ikke ned”

Kan barnevernets inntrykk fra kontakten med barnet eller det som barnet formidler gjennom andre, likevel har vesentlig innflytelse på barnevernets vurderinger og beslutninger?

Når barnevernarbeiderne uttrykker at: *”Barnets stemme blir definert ut fra vurdering av barnas behov”*, forstår jeg det slik at barnevernarbeideren vurderer, beslutter og iverksetter

tiltak ut fra sin vurdering av hva som er barnets behov. Dette kan representere det kollektive syn på hva som er bra for barn, der de voksne på vegne av barnet tar med barnets stemme inn i barnevernets prosesser. Andre utsagn som *”Har mange dialoger om barnet som ikke tas med barna”* peker også i retning av at barna er i fokus for barnevernarbeidernes drøftinger, uten at dette involverer barna. Det er mulig barnevernarbeiderne her viser et barneperspektiv slik vi finner det hos Gamst og Langballe (2010), et innenfra perspektiv der de forsøker å se verden ut fra barnets ståsted. Det er også mulig barnevernarbeideren trer inn i barnets hverdagsliv, går utover barnets egen selvforståelse og oppfatning, og får tak på hva som er det beste for barnet. Som betyr at de ikke bare ser det samme som barnet, men også ser inni det med de samme begrepene som barnet (Gamst og Langballe 2010, Strandbu 2007). Selv om det er slik barnevernarbeiderne handler, så kommer det ikke til uttrykk i dokumentene som en mening eller et ønske fra barnet, men som et innlegg fra de voksne om barnet. Barneperspektivet blir likevel stående uten barnets perspektiv når dette ikke legges til grunn i de skriftlige dokumenter som er barnevernets vurderings og beslutningsgrunnlag.

”Vi informerer de, men spør vi dem?” er et utsagn som kan være uttrykk for at det er et begrenset barneperspektiv som får plass i barnevernets prosesser. I følge barnekonvensjonen og barnevernloven skal barn informeres om resultat og forklares hvordan deres meninger og argumenter er brukt, tatt med eller ikke. Om barna ikke blir spurt, kan vi da forvente at de blir tillagt behørig vekt og får plass i dokumentene?

5.3.2 Dilemma mellom beskyttelse og deltakelse som bakgrunn for å utelate barneperspektiver?

Barnekonvensjon og norsk lovgivning har som tidligere presentert, intensjoner om å ivareta barnas beste. I tolkningen av barnas beste kommer holdninger og verdier om barns behov for beskyttelse og deres rett til å delta fram. I denne spenningen kommer tvetydigheten fram, men ikke nødvendigvis tydelig som det. Er det sammensatte verdier, holdninger og syn på barn som virker mot hverandre som kan forklare at lovendringer ikke kommer til syne i praksis?

En intensjon om å beskytte barnet for unødvendige påkjenninger, synes å være en av barnevernarbeidernes forklaringer for at barnet ikke involveres i egen barnevernssak.

”er verre for barna – vi beskytter de”(…) ”Når vi ikke har ideelle løsninger, dokumenterer vi ikke at vi har kranglet med Bufetat(statlig barnevern) i flere dager. Og så fikk vi ikke det tilbudet vi mener er best for barnet, bare det nest beste og da går vi for det overfor barnet. Fremlegger det positivt overfor barnet etter at det er avklart.”

Et spørsmål som kan knyttes til dette utsagnet er hva barn tåler. Hva må de tåle, og hvilken kompetanse må barn ha for å kunne reelt delta? Spesielt gjelder dette det barnevernarbeiderne nevner eksplisitt, barnefordelings saker med høyt konfliktnivå. Da ble det valgt å *”Skjerme barna for ytterligere andre. Gjelder når de ivaretas av andre, skåne barna”*.

Et annet utsagn som også peker mot holdninger til å beskytte barna er: *”Åpner ikke for så mye valg. Får de valg blir de mer ansvarlige”*. Ut fra slike utsagn kan jeg tenke at beskyttelse og deltakelse i et motsetningsforhold og der barnets deltakelse blir tilsidesatt.

Forskning viser at det er utbredt blant barnevernarbeidere å ”skåne” barn for samtaler av hensyn til barnet, samtidig som de mener at de bør snakke med barna (Nybø 2006, Vis 2004). Sammen med barnevernets bruk av standardiserte uttrykk, rutiner og perspektiver både i skrift og tale, gir dette inntrykk av at barns behov vurderes ut fra et kollektivt blikk; hva som er bra for gruppen barn. Kategorier som barn av psykisk syke, barn som har vært utsatt for vold eller barn med ulike diagnoser, peker mot standardisering og likhet, mer enn mot unikhet, autensitet og fleksibilitet (Krange og Øya, 2005).

Barnekonvensjonen utdyper (CRC/C(GC/12:2009) at det ikke er et motsetningsforhold mellom barn rett til beskyttelse og barnets beste. Det er to generelle prinsipper der det ene slår fast at barnets beste skal være målet, mens det andre presenterer framgangsmåten som er å høre på barna. Artikkel 3 og 12 har et gjensidig avhengighetsforhold, der hensynet til barnet beste ikke kan gjennomføres uten at barnets rett til deltakelse blir respektert, samtidig som barnets beste forsterker funksjonaliteten til barnets rett til deltakelse, og gjør det enklere for barn å spille en viktig rolle i beslutningsprosesser som berører deres liv (CRC/C(GC/12:2009:18).

Forståelser og bruk av begreper vil ikke alltid være entydige. Spenningsforholdet mellom deltakelse og beskyttelse, må diskuteres, sier Archard (2009). Målet er å gi barna både deltakelse og beskyttelse uten at motsetninger fører til utelatelse og kontroll, med kun en forestilling om rett til deltakelse. Spørsmålet er hvordan sikre både deltakelse og beskyttelse for barnet. Det er her barnevernet utfordres til å legge til rette for refleksjon og utvikling av skjønnskompetanse i større grad.

Det er mulig at spenningsforholdet mellom deltakelse og beskyttelse påvirker praksisen i barnevernet slik den er uttrykt blant mine informanter, men det gir ikke et fullstendig svar på

spriket mellom rådende syn på barn og praksis. Det er mulig flere dilemma påvirker hvordan vi ser på barn som aktører.

5.3.3. ”Skulle barnets stemme kommet inn hadde det blitt ytterligere... merarbeid”?

Som utsagnet kan antyde, er et annet sentralt dilemma det asymmetriske forholdet mellom voksne og barn. Usynliggjøringen kan skyldes at svarene barnevernarbeiderne får ved å etterlyse barnets perspektiv vil kreve noe av dem, svarene må forvaltes. Om de likevel ikke har tenkt å ta barnets mening inn i vurderingen i en barnevernssak, kan det synes nytteløst å etterspørre den (Strandbu, 2007). Barnets stemme krever tid til ettertanke og refleksjon, og skriftliggjøring av argumenter som kanskje ikke føyer seg inn i den øvrige argumentasjonen. Det blir flere runder med forberedelser, samtaler og oppgaver å gjennomføre. Også Egelund (1997) synes å ha tanker om noe av det samme når hun spør om deres utelukkelse fra et forpliktende samarbeide er en måte man organisatorisk reduserer antallet av usikkerhetsfaktorer.

Tvetydigheten i praksis har ikke bare sin grunn i lovens tekster, men i synet på barnet. Barn som kompetente og innehavere av rettigheter utfordrer voksnes arena, der forholdet voksen – barn identifiseres av et ulikt maktforhold. Hvis barna gis rom for deltakelse, vil det være et innspill i barnevernets prosesser som må tas hensyn til. Det vil ikke bare medføre å gi fra seg makt, det kompliserer også arbeidet. Dette vil igjen øke tidspresset og krav til den enkeltes handlingskompetanse. Spørsmålet er derfor om fravær av barnets perspektiv forenkler arbeidet og gjør det mulig for barnevernarbeideren å gjennomføre arbeidsoppgavene.

Ulike syn på barn kan medføre tvetydige praksiser i spenningsforholdet mellom deltakelse og beskyttelse, forholdet mellom barn og voksne og i forhold til å tenke om de som unike og ikke kun i form av å ha kollektive behov. Dette kan forklare noe av fraværet av barnestemmene i barnevernets journaler. Min undersøkelse, samt tilbakemeldingen jeg fikk i fokusintervjuet peker imidlertid også mot organisatoriske, juridiske og faglige faktorer som utfordrer til inkludering av barna.

5.4. Organisasjonens prosedyrekrav og nye fagdataverktøy som utfordrer til barnets stemme

Et uttalt mål for omorganiseringen i undersøkelseskommunen var bedre service og samordning av tjenester for brukerne. Barn og familier skulle oppleve tjenestene som

oppsøkende, tilgjengelige og inkluderende. I partnerskap med familiene skulle en utløse ressurser innenfor familien med ressursorienterte tilnæringsmåter (Landaas, 2003). Fagdataverktøyet ”fagtekst” skulle fremme faglige refleksjoner, vurderinger og valg i tillegg til å ivareta juridiske og forvaltningsmessige krav (Arntzen og Marthinsen, 1998). Hvordan kan det da skje at det faglige arbeidet ikke fremmer barnas stemme?

Et av spørsmålene blir om det barnevernfaglige arbeidet ble utført på andre måter før omorganisering og innføring av nye fagdataverktøy? Barnevernarbeiderne i fokusgruppen uttrykte at det i dag er en del av kulturen å snakke med barnet. Som jeg forsto, har de i dag prosedyrer og klare rutiner på at de alltid snakker med barna, spesielt i forhold til saker med mistanke om fysisk eller seksuell vold. Barnevernarbeiderne uttalte det slik: *”Det var mindre systematisk arbeid tidligere. Etter omorganisering er det mer fokus på utredningen”* Barnevernarbeiderne mener slik jeg forstår det, at dette kunne være annerledes før omorganiseringen, da de var hjelpetjeneste. *”Barna var jo alltid der tidligere når vi var hjelpetjeneste. Vi gjorde jo alt, nå skyves det over på tiltak. Skyver vi ansvar for å informere barna over dit?”*

Utsagnene overfor kan tyde på at omorganiseringen har medført større grad av fokus på prosedyrer og rutiner og at barnevernarbeiderne opplever det som positivt i forhold til å sikre at barna blir snakket med. Tidligere ville de tatt utgangspunkt i foreldrene og snakket med dem. Samtidig forteller de at de ville ha vært på hjemmebesøk, og fulgt familien over tid, der også barna kunne være tilstede. At de ”gjorde alt” kan forstås som at de opprettholdt kontakt med familiene også etter utredning, og at dette medførte flere møter med barna. Sett i forhold til det de sier om at samtaler ikke ble gjennomført like systematisk den gangen, kan det synes som det er det positive i dag, mens oppsplittingen av tjenesten i ”bestiller”- ”utfører” medfører en mer distansert kontakt.

Nå har de rutiner som sikrer at barna blir snakket med alene: *”Vi har arbeidsplanen, - det er et punkt der om at det skal være samtale med barna”* Det kan altså synes som at det er større grad av prosedyrer i forvaltningen enn før omorganiseringen, og spesielt i utredning og kvalitetssikringsarbeidet.

”Mer fokus på observasjoner (Kvello), startet for ca 2 ½ år siden. Her er samtale med barnet et eget punkt eller samspill i familien” ”Kvello” som de henviser til er et av flere kvalitetssikringsverktøy for utredningsarbeidet. Jeg forstår utsagnet dit at barnevernarbeiderne opplever at dette sikrer at for eksempel samtaler med barnet blir

gjennomført. Min undersøkelse av journalene viser imidlertid at barnas stemme er mindre fremtredende i barnevernets dokumenter i 2009 enn i 2000. For 70 % av barna var det ingen spor etter at de hadde snakket med saksbehandler. Hvordan kan dette forstås? Uttalelsene fra barnevernarbeiderne berørte som vist at måten å skrive på hadde endret seg som følge av nytt fagdataverktøy: fagtekst og andre kvalitetssikringsverktøy, som "Kvello modellen", med sjekklister for hva de skulle gjøre i utredningen. Denne "modellen" er en av flere metoder og kvalitetssikringsverktøy som er innført de siste årene, også i undersøkelseskommunen.

Bjørnbekk (2008) nevner Kvello sin utredningsmal som eksempel på dagens barnevernfaglige standard om at barnevernet skal være kunnskapsbasert, forskningsbasert og evidensbasert. Denne malen er basert på forskning innenfor den evidensbaserte tradisjon med vekt på kvantitative undersøkelser. Hun påpeker at dette styrer det vi ser etter og vurderer i forhold til undersøkelsen. Spørsmålet er om de fagverktøy som ikke bare står til disposisjon for barnevernarbeiderne, men som det er klare føringer på at de skal benytte, samstemmer med organisasjonens målsetting, klientenes behov og det barnevernarbeiderne har bruk for? Som de uttrykte:

"Krav om tiltaksplaner, -... Hva som står, tidspress formelle krav er veldig tydelige fra rådmannen (kommunens administrasjon), men er ikke opptatt av innhold bare at det er gjort. Vi er opptatt av kvalitet. Det er slitsomt og krevende at det er slik"

Uttalelsen kan tolkes som at verktøyet oppleves som et krav, mer enn et nyttig redskap. En uttalelse som sammen med helhetsinntrykket fra diskusjonen i fokusintervjuet peker på at de belastende sidene ved nye prosedyrene. Det kan synes som det er ulike målsettinger mellom barnevernarbeiderne og ledelse "Vi er opptatt av kvalitet" som barnevernarbeiderne sa, mens ledelsens fokus på tidsfrister og rapporteringer synes å fortrenge det direkte arbeidet med barn og familier.

Et annet poeng som ble vektlagt var at strukturelle forhold og formelle krav fra statlig barnevern (Bufetat), administrasjon og juridiske krav, vektlegges og fokuseres i de skriftlige dokumenter framfor barnas stemmer. Når barnvernarbeiderne drøfter organisasjonens strukturkrav og forventinger, formidler de at det statlige barnevernet først og fremst ønsker rapportering av de problematiske sidene ved barnevernssaken: *"Det er viktig å dokumentere det som er negativt. Fokus fra Bufetat, litt nyansering med å si noe om ressurser, men mye fokus på det de trenger, det som ikke er bra"*

Det organisasjonen etterspør er noe annet enn det de selv opplever som det sentrale i barnevernfaglig arbeid. Mitt inntrykk er at barnevernarbeidene nettopp uttrykker at de ser det som viktig å snakke med hvert enkelt barn: *"Barnas stemme er viktig. Striks på å undersøke det vi får melding på, ikke utover det"* Barnevernsarbeiderne opplever at mange nye metoder av organisasjonens krav og forventinger presser de til å: *"Produserer noe som ikke har mening"*

I forarbeidene til omorganisering i Trondheim kommune ble det fremsatt som et viktig mål at tiltakene skal ha økt ressursutnyttelse og kvalitet på tjenestene, og tiltakene skal vise resultat. Hva måles som kvalitet og resultat? Kan jeg oppfatte barnevernarbeiderne sine uttalelser, dit at det er fokus på at arbeidet *er gjennomført*, og ikke hvordan det *er utført*? Er det overholdelse av tidsfrister, og at tiltaksplaner er utfylt som måles, eller er det kvaliteten på hvor god barnevernarbeidere er på å oppnå kontakt, nå inn til barnet, eller vurdering av hvordan barnet opplevde å være i kontakt. Og er det i det hele tatt mulig å måle effekten av hvordan barnevernarbeideres kommunikative evner gir utslag hos barnet? Det kan synes som om barnevernarbeideren ikke blir vurdert ut fra sitt talent og sin handlingskompetanse. Det er i større grad koordinatorfunksjonen som tydeliggjøres i den nye organisasjonen.

Jeg tolker barnevernarbeiderens uttalelser som uttrykk for at de ser både positive og negative sider ved nye prosedyrer, kontroll og krav. På den ene side stimulerer det til god praksis gjennom struktur og påminner om god faglige praksis. På den andre side opplevde de at prosedyrene inneholdt krav og oppgaver som de så på som meningsløse og som tok tid fra de mer viktige oppgavene, om å snakke med barna og skriftliggjøre barnas stemmer. Som Egelund (1997) framhever er det et paradoks at økende krav til handlingsplaner, tvangsinnstillinger, journalskriving som alle bunner i et ønske om kvalitativt større planmessighet og bedre dokumentasjon, kanskje betyr at kravet om samarbeid med familiene som ikke kan formuleres med samme presisjon og samme kontrollerbarhet, dermed skyves i bakgrunnen. Mine inntrykk fra gjennomgangen av barnevernjournalene og samtalen med barnevernarbeiderne er at barnevernet her kan ha lyktes med struktur, kommunisere tydelighet og ivareta rettsikkerhetsmessige og forvaltningsmessige forventinger. Men hvor er barnet? Jeg så lite spor etter barnet og færre i 2009 enn i 2000.

Kvalitetssikringsrutiner og prosedyrekrav er noe av det som har blitt innført i barnevernet i undersøkelseskommunen etter 2000. Et "drastisk organisatorisk grep" (Landaas, 2003) ble innført 2004 og barneverntjenesten ble oppdelt i forvaltning - og tiltaks modell i trå med

strukturen i New Public Management. Ressurser skulle nå overføres fra administrative til utøvende oppgaver. Jeg opplevde at barnevernarbeiderne hadde et engasjement i forhold til slike sider ved organisasjonsstrukturen som de opplevde som utfordrende.

”Tidkrevende, komplisert og feil retning i forhold til hva vi må, gjøre hele systemet!!!”

Denne kommentaren ble formidlet i diskusjonen mellom barnevernarbeiderne om hvordan systemet oppleves som et hinder for å kunne gjennomføre et kvalitetsmessig godt faglig arbeid slik de ser det. Slik jeg tolker denne refleksjonen ble det uttrykt frustrasjon over hvordan organisasjonsstruktur, prosedyrekrav, skjema og rapportskrivning som ikke gir mening, tar fokus fra arbeidet med barna og familien synes å kunne ut i noe helt annet enn de mål som organisasjonen uttrykker. Slik er den sammenfallende med andres kritikk av den organisasjonsstruktur og fagfokus som binder barnevernarbeiderne til andre aktiviteter enn det de selv ønsker å prioritere.

Barnevernarbeidene beskriver at barnevernets arbeid i utredning, særskilt i volds saker er sterkt prosedyremessig regulert. Her er det tydelige regler og rutiner, som skal følges opp og kan kontrolleres. De senere års utvikling i barnevernet har fokus på utrednings sakers rutiner, regulering av antall tillatte omsorgsovertakelser og endringstiltak, kontroll, og streng prioritering som styring av hverdagen. Medarbeiderne sosialiseres til å tillegge de oppgaver verdi som i særlig grad er gjenstand for organisasjonens oppmerksomhet. De mindre regelorienterte handlinger, kontakten og det løpende samarbeid med foreldre og barn, saksbehandlernes utøvelse, og hennes oppfattelser og vurderinger av familiens konflikter synes ikke å være i organisasjonens fokus. Det er ikke evalueringen av tiltakene, kontakten med familien, arbeidsformen eller vurderingens kvalitet som er gjenstand for hva organisasjonen legitimering og kontroller (Egelund, 1997).

Barnevernarbeiderne ga uttrykk for engasjement og min opplevelse er at det opprører dem og ikke kunne prioritere det de synes er viktige arbeidsoppgaver. I stedet, fikk jeg inntrykk av at organisasjonens fokus i dag var mer orientert mot forvaltning, administrasjon og koordinering, enn samarbeid i direkte kontakt med barn og familier, og barnevernarbeiderne bruker tiden på kontrollrutiner som en informant sa: *”Avvik skal lukkes innen 14 dager. Kjempetort juks.*

Barnevernarbeiderne fortalte om skjema og rapporter som de fyller ut for å tilfredsstille administrasjonen, ledelsens krav, som de refererte til som ”rådhuset”. Ikke bare oppleves det

som de er pålagt meningsløst arbeid, det tar også tid fra andre arbeidsoppgaver, som å snakke med barna. For å bedømme og beherske endring, innføres nye teknologiske løsninger. Sammen med den kontinuerlige omorganiseringen har barnevernet blitt som instrumentelle maskiner som stadig må oppgraderes. Resultatet blir flytdiagram, nye prosedyrer, og omfattende forbedringer i den økende kompleksiteten (Lonne, Parton, Thompson og Harris, 2009).

Barnevernarbeiderne gir ikke bare uttrykk for at det de gjør oppleves som meningsløst, men at det også tar fokus fra det de mener bør prioriteres. *"Rekker ikke å snakke med barna"*. Jeg tolker utsagnet til både å handle om mangel på tid og kanskje også en kollisjon mellom det som uttales som mål og det som organisasjonen i praksis krever. Løsning blir å finne fram til det best mulige for barnet, som for eksempel å få andre til å snakke med barna. Selv om barnevernarbeiderens mener at det er et *"overordnet mål"* at de snakker med barna, kan det synes som at løsningen blir at *"Tiltaksperson kunne snakket med barna"*. Er dette en konsekvens av praksis, kan det bidra til en henvisningskultur, der barna og familien går fra den en til den andre.

Barnevernfaglig arbeid er ikke bare metoder og teknikker. Kunnskap og ferdigheter i sosialt arbeid består både av det rasjonelle reflekterende og det sensible, en følelse for og forståelse av klienten som handlende subjekt. Barnevernarbeidet er et felt hvor erfaringsbasert kunnskap er sentralt. Den personlige usynligheten i journalene står slik i kontrast til at relasjon er en metode i sosialt arbeid. Det enkelte barn og den enkelte situasjon vil alltid framstå som unik i barnevernet (Nordstoga, 2004), og vil dermed aldri passe helt til lovverket og manualene. Barnevernarbeidere må foreta skjønnsvurderinger i hele prosessen fra de møter barnet og familien, til kontakten avsluttes. Det er den enkelte barnevernarbeider sine verdier og holdninger som ligger til grunn for skjønnsetningen. Å finne fram til barnets beste avhenger av hvordan et slikt skjønn utøves. Godt faglig skjønn forutsetter at barnevernarbeideren involverer seg og er til stede i situasjonen med hele seg (Terum, her i Nordstoga, 2004).

6. TALL OG TALE? - En drøfting av sentrale funn fra dokumentgjennomgang og fokusintervju sett i sammenheng

På bakgrunn av tallmaterialet i undersøkelsen og fokusintervju, vil jeg drøfte sentrale funn i mitt samlede materiale. Hvordan aktualiseres barns medvirkning i barnevernets praksis i møte mellom nytt syn på barn som aktive deltakere og de sentrale føringer som har preget barnevernet de senere år? Motsatt av mine forventninger om større grad av medvirkning etter lovendring, omorganisering og innføring av nytt fagverktøy, viser tendensen at barna er mindre deltakende i det skriftlige vurderings og beslutningsgrunnlag. Det andre spørsmålet jeg da stiller er om disse endringer, medvirker til at barns deltakelse tenderer i motsatt retning av intensjonene.

6.1. Barnevernets barneperspektiv inkluderer det barnets perspektiv?

Større grad av omtale og mindre grad av spor av at barna var informert, hørt og deres meninger ble tillagt behørig vekt, er bakgrunn for at jeg vil drøfte hvordan mine funn kan belyse barnevernets inkludering av barn i barneperspektivet.

6.1.1. Språk og fokus i journalene hva kan det fortelle om barnevernets praksis?

Gjennom det som nedtegnes i barnas dokumenter, det språk en kommuniserer gjennom, og ikke minst det man velger å la være å ta med, det som blir tatt for gitt og dermed sagt implisitt, formidler barnevernet sin praksis. Den skriftlige praksis gir dermed innsikt i verdier, holdninger og fokus for virksomheten (Bjørnebekk 2008, Engebretsen 2006, Nybø 2006 Egelund 1997, Vagli 2010). I følge Bjørnebekk (2008) er det deltakerne i det hun kaller ”tekstkulturen” som forhandler om hvilke normer som er gyldige, de har en felles oppfatning av hvordan tekstene bør formes. Denne delte kunnskapen kan være taus, men det kan også være åpent uttalte krav til teksten. Det kan være i forhold til hvordan tiltaksplaner og utredningsrapporter utformes strukturelt og innholdsmessig, der noe er felles for barnevernet generelt, men med lokale tilpasninger. Det er en nær sammenheng mellom syn på kunnskap, teoretisk forståelse og utformingen av tekstkulturer (Bjørnebekk 2008, Engebretsen 2006).

Barnevernets dokumenter kjennetegnes av et generelt og standardisert vokabular (Egelund 1997, Nybø 2006, Engebretsen 2006). Barna i min undersøkelse ble beskrevet som ”aldersadekvate”, eller ”understimulerte”. Barna etiketteres mer enn det gis beskrivelser av det spesielle ved dette barnet og omtales i generelle vendinger enten de: ”*fungerer godt i det daglige og strever med selvbildet*”, eller ”*har emosjonelle vansker*”. De mange generelle og

standardiserte begrep skjuler de vurderinger de implisitt viser til og bidrar til at nyanserte vurderinger forblir uutalt.

Når begrepene blir for unyanserte fungerer de ikke som gode redskap for barnevernarbeiderne. Som leser var det ikke mulig for meg å skille det ene barnet fra det andre. Unntaksvis fant jeg tekster om familien, og noen ganger om barna, der de ble beskrevet med begrep og en mer ”innvendig” fortellerstil, som ga meg mulighet til å bli kjent med akkurat dette barnet. En barnevernarbeider som har et ”innenfra blikk” (Gamst, Langballe og Jacobsen, 2010) vil gi det tilsyne i teksten gjennom valg av begrep og måten teksten bygges opp. Å skape synlige barn og synlige vurderinger kan se ut til, slik de unntaksvis fortellinger viser, mer å være et individuelt saksbehandlerprosjekt enn barnevernfeltets faglige og språklige politikk (Egelund, 1997).

Flere stiller spørsmål ved den rådende terminologi i barnevernets dokumenter som beskrives som formell, juridisk og markedsøkonomisk orientert og som gir assosiasjoner til etterforskning og inngrep, og anses lite egnet til å beskrive det arbeid saksbehandlere i praksis gjør (Nybø 2006, Engebretsen 2006, Bjørnebekk 2008). I sammendrag form henvises det til avtaler, andre dokumenter og korte beskrivelser av barn og foreldres behov, der de ”*innvilges besøkshjem for å kunne delta på faste aktiviteter*” og ”*sikre tilrettelegging i skolesituasjonen*”. Beskrivelsene gir inntrykk av stikkordsmessige øyeblikksskildringer som ofte fokuserer på barnets oppførsel ”*stille og trist den siste tiden*” eller ”*tøyer grenser*”.

Vurderinger og beslutninger fremstår som instrumentelle begrep og handlinger. Her ”*besluttes*”, ”*påses*” og ”*iverksettes*” utredninger og ulike tiltak, i ”*samråd*”, eller ”*etter avtale med foreldre*”. Begrepene gir opplevelse av lite innsikt og nærhet til barnet og familien. Som kompetent leser av barneverndokumenter gir det meg likevel ikke tilgang til å forstå hvilken støtte tiltakene skal være for dette barnet.

Språk og skrivestil er en av faktorene som kan gjøre det vanskelig å finne spor etter det enkelte barn i barnevernets dokumenter. Så langt sammenfaller mine funn med det andre sine undersøkelser har kommet fram til. Det skjer nesten aldri at barnas forestillinger, meninger og visjoner nedfelles. Barnas stemme er taus, eller høres kun indirekte og oversatt av en voksen i forvaltningsarbeidet (Egelund, 1997). Om fraværet av barnas deltakelse kan forklares med at

dette ikke skriftliggjøres, vil det avvike fra en forståelse av at det som skrives også gjenspeiler praksis.

6.1.2 Barns medvirkning ut fra juridiske og faglige forventinger

I følge barnekonvensjonen skal barn høres i enhver rettlig og administrativ saksbehandling som angår barnet, og her nevnes barnevernet eksplisitt. De enkelte lands myndigheter oppfordres til å vedta lovbestemmelser som pålegger de ansvarlige i saksbehandlingen å gjøre rede for i hvilken grad det er tatt hensyn til barnets synspunkter og hvilke konsekvenser dette har for barnet. Barnekonvensjonen sin utdyping av begrepet, *skal garantere*, er en spesiell kraftfull juridisk term om forplikter det enkelte lands myndigheter til å treffe egnede tiltak for å gjennomføre denne retten fullt ut for alle barn som er i stand til å danne seg egne synspunkt. Utgangspunktet skal være at barnet har evne til å danne seg egen synspunkt, og de har rett til å gi uttrykk for disse.

Det skal ikke være opp til barnet å bevise at det har denne evnen, men det pålegges en forpliktelse til en kompetent vurdering av hva som skal til for å fremme hvert enkelt barns deltakelse. Det er de voksnes kompetanse det stilles krav til. Jo større virkning utfallet av saken kan få for barnet, jo større krav stilles til en kompetent vurdering av barnets modenhet og evne til å danne seg egne synspunkter (CRC/C/GC/12:2009). Presset på barneverntjenesten til å snakke med flere barn, vil øke, og stiller krav til organisasjonen og de rammer barnevernarbeideren har til og utføre også dette arbeidet systematisk og fokusert (Backe-Hansen, 2004).

Mine informanter ga uttrykk for at dagens praksis ikke representerer barnekonvensjonen forventinger med forberedelser, individuell tilrettelegging og tilbakemelding (CRC/C/GC/12:2009). En reell medvirkning forutsetter ikke bare informasjon om hvordan deres synspunkter er blitt tolket og brukt, og de skal også gis mulighet for innsigelser mot, og påvirke analysen av deres utsagn. I følge barnekonvensjonen og barnevernloven har barna krav på en prosess over tid, der de blir informert, får uttale seg, og blir tatt på alvor.

6.1.3. I hvilken grad synes barn å bli informert

Å være informert innebærer at det gjøres forberedelser for å ivareta barnet. Dette innebærer at de som er ansvarlige for å høre barnet, og foreldre eller verge, sørger for at barnet er informert

om sin rett til å uttrykke sin mening, og at barnet blir orientert om hvilken betydning det vil ha for utfallet av saken at barnet legger fram sine synspunkt.

Forutsetning for å medvirke i egen prosess er å ha kjennskap til at man er i kontakt med barnevernet. Det er ikke alltid slik at barn vet det (Sandbæk, 2001). En realisering av barnets rett til å gi uttrykk for sine synspunkter, forutsetter at denne retten til informasjon praktiseres. Til tross for at informasjon er første forutsetning for deltakelse for at barnet skal kunne treffe klare beslutninger, fant jeg lite spor av dette i dokumentene. ”Logg” er det dokumentet der det finnes mest spor etter barna. I 2009 var det 60.4 % av barna hvor det ikke var spor av at de var informert, en nedgang fra 2000 da det var 53.2 %. Kun for 20.9 % av barna var det dokumentert at de var informert om innholdet i sin kontakt med barnevernet i 2009. I andre dokumenter var det i enda mindre grad spor etter at barna var informert.

Mine informanter vektla å gi barna informasjon om hva som skal skje, for eksempel når de skal i besøkshjem, hva som skjer etter at barna har fortalt om vold i hjemmet, eller når de skal i fosterhjem. Jeg trekker ikke i tvil at barnevernarbeiderne gjør det. Spørsmålet er om dette gjøres for alle barn i kontakt med barnevernet og om det gjøres i tilstrekkelig grad, i samsvar med lovverket og barnevernfaglige krav. Om du skal kunne vite noe reelt om barna har forstått informasjonen og konsekvensene, innebærer det at barnevernarbeideren tar imot barnets reaksjoner på det hun sier, og gjøre det til et felles anliggende som tas inn i barnevernarbeiderens drøftinger. Det forutsetter som Oppedal (2007) sier at det vil være nødvendig å treffe barnet flere ganger for at være sikker på at barnet har en tydelig oppfatning av hva saken dreier seg om.

Det er mulig at dette også skjer en del i praksis, men ikke prioriteres å nedfelle skriftlig. Jeg vil likevel påpeke at i min undersøkelse benyttes kategorien ”aldri” der det overhodet ikke finnes spor av at det har vært en samtale. Det fremkommer ikke at den skulle finne sted, at den er gjennomført eller teksten har innhold som muligens kan spores til at barnet har medvirket i en samtale. For 30 % av barna i 2009 var det dokumentert at de hadde vært i kontakt med barnevernet minst en gang. Det kan derfor stilles spørsmål om barna er informert i den grad barnekonvensjonen forutsetter og som også er tatt inn i barnevernloven (Oppedal, 2007).

6.1.4. I hvilken grad blir barna hørt og får sagt sin mening

Skal barnevernet leve opp til forventningene i barnekonvensjon og barnevernloven, skal ikke bare barna bli informert og lyttet til, de skal høres. I min undersøkelse forekom det spor etter at barnas mening var hørt i logg i 39.6 % i 2009. 60.4 % av barna hadde ingen spor i sin logg som kunne tyde på at de var hørt.

Barnevernkonvensjonen presiserer i sin siste rapport (CRC/C/GC/12:2009) at høring av barn skal legge vekt på respekt, kompetanse og trygghet for å imøtekomme barnet. Videre er det barnevernet som får ansvaret for å utvikle gode fremgangsmåter for å vurdere barns kapasitet. Å høre på barn er mer enn å lytte, det er å ta det barna sier på alvor, samt å ha en beredskap til å lytte til barns mangesidige språk (Nybø, 2008), det de sier, tegner og deres ansiktsuttrykk. Å ta barn på alvor innebærer at det barna formidler tas med inn i drøftingene og de diskusjoner barnevernarbeideren har med seg selv og andre (Tiller 1991, her i Strandbu 2007, Skjervheim 1996).

Det tar tid å la barna uttrykke seg, det tar tid og krever kompetanse for å forstå barnas språk. I mange tilfeller vil ikke medvirkning være reell før den skjer over tid (Oppedal, 2007). Å høre på barn krever barnevernets oppmerksomhet.

6.1.5. Barnets mening tillegges behørig vekt?

Når barns synspunkter skal tillegges "*behørig vekt*" og barnevernet skal etterleve et syn på barn som aktive aktører som skal medvirke og delta i egen sak, betyr at det barnet selv formidler skal vurderes på lik linje med alle andre innspill i saken. Det vil innebære at barnets deltakelse tilrettelegges slik at barnet har en reel mulighet til å si mening, uten press eller redsel for konsekvensene. Det innebærer at barnevernet gir informasjon om hvilken vekt man har tillagt barnets synspunkter, om utfallet av prosessen, og forklarer hvordan hans /hennes synspunkter er blitt tatt hensyn til om hvordan deres utsagn er blitt tolket og brukt (CRC/C/GC/12:2009).

Tilbakemeldingen er en garanti for at barnets synspunkter ikke bare blir hørt som en formalitet, men også tatt alvorlig. Dette er en tydeliggjøring av at barns medvirkning ikke skal være et tillegg til andres uttalelse, en bekreftelse på det de voksne har tenkt om hva som er barnets beste, men en reel stemme inn i saken som må drøftes og som man forholder seg til. Altså en betydelig kompliserende faktor i et ellers kompleks arbeid med mange stemmer, der

barnets stemme tradisjonelt ikke er den som har høyest status. Det vil utfordre barnevernets prosedyrer til å romme prosesser som inkluderer at alle barna meninger tas alvorlig og vektlegges i beslutningsprosessen.

Oppedal (2007), sier at loven stiller klare krav om barnets rett til medvirkning og til barneverntjenesten innsats med hensyn til å involvere barna. Ansvar for at disse reglene etterleves påhviler barneverntjenesten. Medvirkning har sentral betydning fordi det fører til bedre undersøkelser og vurderinger tidlig i saksbehandlingen (Oppedal, 2007). Fra barnevernjournalene i 2009 fant jeg at 68.8 % aldri fikk sine meninger gjengitt i logg, mens for 27.2 % av barna ble det henvist til hva de hadde uttalt i forbindelse med sin situasjon. Når barnevernet sine barn skal informeres, høres og deres meninger tillegges vekt, innebærer dette også å møte deres behov for forståelse og bearbeiding av vanskelige situasjoner.

Kan vi si lovverkets krav og barnevernfaglige holdninger til barns rett til informasjon, at de skal høres, og tillegges behørig vekt er oppfylt når vi finner så liten grad av spor etter deres stemme i barnevernets dokumenter?

6.1.6 Barneperspektiv – men uten barnets perspektiv?

Å lytte til barn, å høre på barn og å reagere på hva barn sier, er tre forskjellige ting (Roberts, 2000). Denne differensieringen samsvarer med barnekonvensjon sine begreper å informere, høre og ha innflytelse, og i utgjør ulike nivåer av deltakelse. Differensiering i grad av deltakelse og medvirkning bidrar til spenning, dilemma, ulike forståelse og praksiser. Denne undersøkelsen synes å vise at barn omtales og er i fokus for barnevernarbeiderens oppmerksomhet, men deres meninger er likevel lite synlig i barnevernets tekster. Mye tyder på at språk, ulike holdninger til barns kompetanse, og ulike forståelser for hva som er til beste for barnet gir tvetydige praksiser for medvirkning.

Det er ulike forståelser av hva et barneperspektiv innebærer, fra hva samfunnet mener er barnas beste, hva voksne mener er bra for barn, og hva barnet selv mener om dette. For noen, og blant annet barnekonvensjonen, inkluderer et barneperspektiv barnets eget perspektiv. Perspektivet inkluderer medvirkning som igjen utfordrer voksens vurdering av barnets kompetanse. Når de voksne skal vurdere barnets kompetanse stilles spørsmål om både barns ferdigheter i kommunikasjon, forståelse og modenhet, samt hvilke forståelser vi har til hva

barn tåler å være involvert i. Barnekonvensjonen gir den voksne ansvar for å inneha tilstrekkelig kompetanse til å tilrettelegge for deltakelse for alle barn ut fra sine forutsetninger. Dette krever kompetanse for den voksne både til å vurdere å imøtekomme barna ut fra deres ståsted, kunnskap om barn og barns utvikling, men ikke minst kommunikative ferdigheter.

Både tallmaterialet og mine informanter gir inntrykk av et barneperspektiv som fokuserer hva som er bra for barn ut fra kunnskap om barn, og kjennskap til dette barnets situasjon ut fra innhentede opplysninger fra samarbeidsparter, foreldre, og i liten grad fra barna. Barna selv er som hovedregel på avstand av sin egen barnevernsprosess. Det kan synes som at barnevernet har tillit til at barnas oppfatninger kommer fram gjennom tverrfaglig samarbeid med de som kjenner barna godt (Egelund, 1997). Som oftest referer utsagn fra profesjonelle, ikke barnets syn, det blir et voksenperspektiv på barn.

Mine informanter sitt engasjement for barna de møter, vil slik jeg tolker det ut fra mine samlede funn, representere et voksenperspektiv på barn, der barneperspektivet ivaretas som de voksnes vurdering av barns behov, og til beste for dette barnet. Når barnets forståelse for dette ikke tas med, objektiverer det barnet. Et barneperspektiv som innbefatter barnets perspektiv, vil gi synlige barn i dokumentene, der man ikke bare snakker om, men med barnet, og at barnas perspektiv tas med i vurderingsgrunnlaget. Et slikt barneperspektiv forutsetter som barnekonvensjonen sier, at barnet er aktivt med i prosessen. Ikke bare er informert, snakket med, men der tilbakemelding om hva som ble tatt med av barnets meninger, hva ikke og hvorfor, er like naturlig del av prosessen. En slik prosess forutsetter regelmessig kontakt, som Oppedal (2007) sier. Det var ikke synlig i de tekstene jeg gjennomgikk. Kunnskap og kontakt med barnet synes å ha avgjørende betydning for hvordan barnets stemme trer fram i teksten.

Barna som møter barnevernarbeidere som ikke har forutsetninger til å la seg engasjere i barnets problem, til å ta barnets meninger til ettertanke og diskusjon, objektiverer barnet. Det blir ikke like lett å ta det barnet sier alvorlig, og de har ikke lenger et felles problem. Barnevernet må ikke bare ha fokus på barn, men også på det barn selv har fokus på. Det perspektivet som Øvreeide kaller nærestetisk tenkning peker på den utfordring som oppstår mellom mennesker der den etiske utfordringen består i å være i dialog på en slik måte at en kan gi et gjensvar som uttrykker respekt for den andre. Barnevernarbeideren utfordres til å undersøke situasjonene gjennom den nærheten som en dialog gir, og man kan ikke vite hva som er det beste valget før man har erfart responsen fra den andre (Øvreeide 2002). En

tenkning om medvirkning og myndiggjøring, handler om barnevernarbeiderens relasjons og handlingskompetanse, hennes evner til å fange opp det som skjer i situasjonen mellom seg og barnet, der refleksjon over eget bidrag i situasjonen er like viktig som forståelse for kunnskap om barn, teknikker og metoder. For barnevernarbeidere er relasjon både et middel for å oppnå målet og selve målet (Levin, 2004).

Det kan se ut til at barneperspektivet i forståelse av de voksnes kunnskap, og forståelse om hva som er bra for barnet samt, de kollektivt rådende oppfatninger om hva som er bra for barn er tilstede i min undersøkelse. Om barnevernarbeideren har vært på jakt etter barnets egen forståelse kan jeg ikke avvise, men den kommer ikke til syne i teksten. Dette betyr ikke nødvendigvis at barnevernarbeiderens ikke har møtt barnet, eller hatt gode samtaler med barnet, men barnets utsagn refereres ikke til. Eventuelle inntrykk barnevernarbeideren har fra direkte kontakt med barnet, blir en del av de voksnes barneperspektiv som ikke er uvesenlig, men noe annet enn barnets perspektiv.

Min undersøkelse viser at praksis i begrenset omfang har inkorporert det juridiske foreskrevne krav og de allment aksepterte forventinger om at barn skal kunne komme til orde med deres egne synspunkter i spørsmål av betydning for deres framtid. Journalene sannsynliggjør at kunnskap om barns forhold og deres oppfattelse av disse forhold ikke ses som relevant med henblikk på å begrunne beslutninger og bevise at arbeidet er gjort.

6.2. Endringer i organisering og fagverktøy- konsekvenser for praksis?

Når det synes å være så lite spor av barnas meninger og deres involvering i barnevernets prosesser, er det vanskelig å konkludere med at barna aktive deltakere og at deres meninger tillegges behørig vekt. Det er derfor grunn til å se videre på hva som kan føre til at barnevernets praksis synes å stå så vidt langt unna barnevernkonvensjonen og barnevernslovens føringer når det gjelder barns medvirkning og deltakelse. Holdninger og dilemma i barnevernet og hos den enkelte barnvernarbeider kan ikke gi hele svaret. Undersøkelsen tok utgangspunkt endringer i organisasjon, lovverk og fagverktøy der en ut fra målsettingene kunne forvente økning i barns medvirkning.

6.2.1. Velferdsbarnevernet møter risikobarnevernet

Barnevernet har de siste tiår hatt en formidabel økning i antall barn og familier som skal undersøkes og ha tilrettelegging og oppfølging av tiltak. Velferdsbarnevernet representerer den positive sosialpolitikken som fokuserer å legge til rette for det gode liv og regulere barn og foreldre, med stor grad av satsing på at barna skal bo hjemme. Til tross for økt fokus på forebyggende arbeid og omorganiseringens målsetting med og ”nedtone” utredning og i mindre grad å vurdere rettigheter, kan det synes som utviklingen går i en annen retning. Hovedoppgaven i den nye organisasjonen i undersøkelseskommunen, skulle dreies mot forebyggende tiltak, med *empowerment* og partnerskap. Ordlyden er *ressursorientert* ladet og bærer bud om at medvirkning, tilgjengelighet og tverrfaglig samarbeid skulle realiseres, i nært samarbeid klientene. Gjennom nye forståelsesmåter og tilnærminger skulle barnevernet bort fra de mer tradisjonelle diagnostisk orienterte arbeidsmetodene.

Utviklingen i barnevernet har ikke vært entydig, men preget av motsetninger. Undersøkelseskommunen sin prosjektrapport presenterer begrep som; samordning av det kommunale forvaltningsarbeidet, å utløse ressurser innenfor familie og nærmiljøet, og finne løsninger i partnerskap. Begreper som er kjent fra politiske trender med nyliberalistiske trekk som kjennetegner utviklingen i det offentlige i vestlige land de siste årene.

Til tross for målsettingen om at flere skulle ansvarliggjøres i forhold til å ta vare på de utsatte barna, er det flere og flere barn som utredes (Lonne, Parton, Thompson og Harris, 2009). Spørsmålet er om de økende mengder av barn som mottar tiltak i barnevernet skyldes overrapportering eller for lite ressurser. Samtidig som det også kan stilles spørsmål til underinkludering, om det er slik at de som skulle vært der, ikke er der?

Det har ikke vært tilsvarende økning i kommunale ressurser. Har økningen av klienter i barnevernet bidratt til økt krav til effektiv sortering og kategorisering og dermed mer instrumentell behandling av barna og familiene? I min undersøkelse fremgår det at barnevernets arbeid går raskere unna, det er tydeligere hva som er fokus og mål, men inntrykket er også at det er mer instrumentell behandling, eller ”juks” som en av informantene sa. Fokus på sjekklister for de ulike problemområder, kategorisering og standardisering synes å ha økt og ta tid, på bekostning av forståelse og innsikt i den andres perspektiv. Er det slik blir det mulig å håndtere barna og omfanget av sakene byråkratisk korrekt (Qvortrup, 1994)?

Barnevernets har fått ansvar for å sørge for både det gode liv og redde barn som er i fare. Barnevernet blir kritisert når de gjør for lite, eller ikke makter oppgaven som forventet, når barn blir kriminelle, dør av overdoser, og vold, men også når de griper inn i familier, er det utallige runder i rettsapparatet som venter, og noen få ganger medias lys. Når det kritiske lys kaster seg over barnevernet er det for ansatte og organisasjonen viktig å kunne vise til at prosedyrene er fulgt(Lonne, Parton, Thompson og Harris 2009). Sentrale føringer de siste år, med prosedyrer og rutiner mer enn skjønn, har ført til en praksis som ivaretar organisasjonens indre og ytre kontroll, mer enn intensjonene om medvirkning, innflytelse og samarbeid.

Barn forventes i dag å bli beskyttet gjennom å rehabilitere barn og reformere og endre foreldrene. En måte å møte de motstridende krav på for barnevernet løses ved å lage og sørge for å følge prosedyrene for kvalitetsmessig godt utredningsarbeid. Det er her endringer i politikk, ledelse og fag med fokus på struktur, oversikt og tydeliggjøring av arbeidsoppgaver, møter barnevernets utfordringer for oversikt, systematikk og reelle tiltak å henvise til. For politikere og administrasjon som har behov for å vise at de gjør noe, svarer New Public Management til et behov og resultatet har blitt en mengde utredningsverktøy, som passer alt og alle.

6.2.2. Nye ledelsesstrukturer og fagverktøy- et barnevern med symbolsk medvirkning?

I de mange omorganiseringer av offentlige tjenester de senere år har brukermedvirkning og bedre tjenester vært uttalte mål, mens fokuset på økonomi har vært nedtonet. New Public Management innførte skillet mellom den som bestiller tjenesten og de som utfører. Noe av den samme tankegangen gjenspeiles i utviklingen av psykologiske forklaringsmodeller og metoder som har vært implementert i statlig regi de siste 10 -15 årene (Bjørnebekk, 2008). Disse programmene har fokus på måling av resultat, systematisering av tiltak gjennom oppdeling i mål, metode og evaluering. Klienter ble brukere det inngås partnerskap og kontrakter med og det utarbeides kvalitetssikringssystemer kjent fra helt andre fagfelt enn menneskebehandling organisasjoner.

Bedre ledelse håndterer alle problemer gjennom veloverveid planlegging, implementering og overvåkning. Her finner vi en overføring av markedsbaserte tilnærminger. Samtidig som en i barnevernet gjenoppdager overgrep og omsorgsvikt, får vi økende overvåkning og ansvarliggjøring men mindre autonomi for ansatte, et prosedyre velde og fokus på tilnærminger for å redde barn(Lonne, Parton, Thompson, Harris 2009).

Nye metoder under samlebetegnelsen Case Management, har sammenfallende verdier og holdninger som New Public Management. Framgangsmåte for organisasjon og brukere er de samme; mål, sjekklister, klare resultat med tett oppfølging og strukturert evaluering. Delt ansvar og denne lineært organiserte strukturen har lite til felles med de sammensatte problemene og vanskelighetene som familier og barn erfarer. Case Management prosesser har tatt sikte på å øke brukeres deltakelse og mulighet til innflytelse i beslutninger om deres liv. Spørsmålet blir om de i praksis kun blir symbolske (Lonne, Parton, Thompson og Harris 2009).

Utviklingen av måten å arbeide på er tilsynelatende lik relasjonsbaserte tilnærminger, men som unnlater å anerkjenne betydningen av forhandlinger, megling og faglig skjønn og det avgjørende behovet for tillit. Case Management benytter risikoutredningsverktøy i arbeidet med å kartlegge hva slag intervensjon som er aktuell og hvilket hjelpenivå, det som i barnevernet ofte benevnes som tiltaks- ”vifte” eller ”kjede” eller ”pakker”.

Fokus er på at arbeidet gjort på riktig måte, mens arbeidets innhold i den direkte kontakt med familiene er mindre regulert og kontrolleres i begrenset grad. Overholdelse av lovens formelle krav og organisasjonene prosedyrer sier likevel mest om konformitet med institusjonelle forventinger og ikke meget om arbeidets dybde eller kvalitative innhold (Egelund, 1997).

6.2.3. Skjønn i spenningsforholdet mellom standardisering og det unike

Barnevernarbeiderens kompetanse og praksisutøvelse står i et spenningsforhold mellom et standardiserende barnevern på den ene side og nærheten til barnet og den unike situasjonen på den andre siden. Barnevernarbeideren utfordres på verdispørsmål og etiske dilemma. Et uttalt formål med de nye metoder og programmer som er innført de senere år er at det skal redusere bruk av skjønn og arbeide systematisk på måter som har vist seg å ha effekt på endring av barn og foreldres holdninger og atferd.

Barnevernarbeidere er satt til å forvalte et alvorlig samfunnsmessig felt med dype kulturelle dilemmaer, usikkerhet og iboende motsetninger av moralsk art. Disse problemstillingene kan ikke løses ved metoder eller oppskrifter som bygger på en enkel forståelse av kompetanse (Vagli, 2010). Barnevernets oppdrag er og kan ikke være annet enn normativt og kulturelt

betinget. Men de faktiske normative premissene er ikke i tilstrekkelig grad synliggjort, de er implisitte sannheter, sier Vagli (2010).

Det er derfor avgjørende for utøvelsen at barnevernarbeideren, heller enn å bli sosialisert til lydighet og disiplin, utvikler dannelse i etiske spørsmål, slik at de kan være forvalter og personer på samme tid (Nordstoga, 2004).

6.3. Konklusjon

Forståelser med verdier om frigjøring og selvbestemmelse har lenge eksistert side om side med teorier som har et paternalistisk og objektiverende syn på klienter og brukere (Slettebø og Seim, 2007). Metoder innen barnevernet med utgangspunkt i empowerment, brukermedvirkning og aktørperspektiv har fått større plass i fagideologi, undervisning og praksis de siste par tiårene. Likevel synes det ikke å ha ført til noen vesentlig endring i barn og andre brukeres innflytelse i barnevernet. Spørsmålet er da om mine funn kan ses på bakgrunn av at det sosiale politiske bilde er preget av et tvetydig forhold til reell brukermedvirkning, og at det i profesjonell fagideologi og praksis er en betydelig ambivalens til brukerens rett til innflytelse og autonomi?

Videre kan det stilles spørsmål om det ikke bare er tidsmessig prosedyrer, kvalitetssikringsprogrammer og stramt manualbaserte tilnæringsmåter som konkurrerer om barnevernarbeiderens opparbeidelse av faglig skjønn. Det ser også ut til at vi kan nærme oss en dekkvalifisering av barnevernarbeidere. Når stramme prosedyrer rammer inn barnevernarbeiderne, for å øke kvaliteten på tjenesten, så har barnevernet vist at det kan holde tidsfrister og vise til overholdelse av prosedyrer når en må svare for sitt virke. Jeg er redd for at prisen er at det dekkvalifiserer tjenesteyteren.

Barnevernet i Trondheim snakker ikke bare fortsatt like lite med barn, barnets stemme er enda mer fraværende i barnevernssakene enn før. Og hvordan kan vi forklare det? Dårligere utdanning? Mindre kvalifiserte ansatte? Slike påstander kan jeg ikke uttale meg om. Klientmengden har økt, og ressursene til barnevernet har ikke økt i samme takt, men organisasjonen har fått arbeidet gjort om en ser på overholdelse av tidsfrister av utredninger.

Gjennom nye databaserte program måles barnevernet på kvalitet. Spørsmålet her blir hva er da kvalitet? Er barnets stemme en del av kvaliteten i barnevernet? Hvis svaret er ja, viser

denne undersøkelsen at effektivisering av tjenesten har redusert kvaliteten i barnevernet i undersøkelseskommunen, selv om en har større *omsetning* på barnevernssaker.

7. AVSLUTNING- Barns medvirkning i barnevernet - honnørord eller rettesnor?

På bakgrunn av mine resultater og drøfting, vil jeg helt til slutt løfte fram noen tema og peke på utfordringer for barnevernet.

7.1. Sentrale funn

Barnevernarbeidere er i kontakt med klienter både i tale og skrift. Både dialogen i samtalen og det språket som benyttes til å snakke om barn i barnevernets dokumenter, er under innflytelse av ulike syn på barn. Endringer i synet på barn og barndom har bidratt til et fokus på barns rettigheter til deltakelse og er sentrale begrep i lovgivning, i barnevernets organisasjoner og i barnevernfaglige tilnærminger. Et viktig spørsmål er i hvilken grad dette er ord med reelt innhold i barnevernets praksis. Mye tyder på at barnevernets praktiserende barneperspektiv utelater en reell medvirkning av barnet.

Det sentrale spørsmålet mitt i studien var å se på om endringer i lovverk, organisasjon og fagverktøy med målsettinger som inkluderer å øke deltakelse fra barn, medførte ønsket deltakelse fra barna. Det jeg kom fram til i min studie var at tendensen går den motsatte vei. Der intensjonen var å fremme barnevernfaglige tilnærminger og organisasjonsstrukturer som vektlegger tilgjengelighet og nærhet brukeren, er barna mindre synlige i barnevernets vurderings og beslutningsgrunnlag. Her mener jeg det er viktig å stille spørsmål om hvor resultatene av de uttalte målsettingene tok veien.

Både organisasjon og fag, og samspillet de imellom, er sammenhenger som det pekes på her og som det er verdt å undersøke nærmere. Organisatoriske prosesser tar tid og ressurser. Til tross for høyt arbeidstempo synes konsekvensen av de ytre formkrav at barna ikke deltar eller nyter godt av intensiteten i arbeidet. Spørsmålet er om ikke manifestasjonen av arbeidet i barnevernarbeidernes fortellinger, vurderinger, og dokumenter setter seg primært organisatoriske spor og i mindre grad spor i familienes hverdagsliv (Egelund, 1997).

Faglige idealer om det gode sosiale arbeid med barn, lovgivningsmessige intensjoner om å styrke verdier vedrørende rettsikkerhet og samarbeide, samt organisatoriske og politiske målsettinger om velunderbygget planlegging og klare beslutningsgrunnlag slår ikke uten videre igjennom i det arbeidet som faktisk utføres (Egelund, 1997). Det er mulig at det er barnevernarbeidet som praktiseres på en annen måte enn det politikere, ledere og utøvere sier at det utøves, eller bør utøves (Egelund, 1997). Det er også mulig at de midlene som stilles til

disposisjon i organisasjonsstrukturer og fagverktøy tjener andre herrer enn de som uttales å stå til rådighet.

Å legge til rette for barns deltakelse krever refleksjoner over syn på barn og barndom både fra politikk, organisasjon, forskning og barnevernarbeidere. Samtidig som det må være et reelt rom for at barnet får sin deltakelse i barnevernet. Endringer i holdninger vil ikke alene gi et slikt rom. Kompetansen må opparbeides og vedlikeholdes, og det må være rom for å forholde seg til enda en stemme inn i arbeidet. Et større stemmemangfold, flere meninger og motsetninger må håndteres. Dialoger med barn vil kreve tid og ressurser, men det vil til gjengjeld ville kunne gi mer robuste vurderinger og beslutninger.

Barnekonvensjonen påpeker at det kan være nødvendig å gå grundig til verks om barnas perspektiv skal ivaretas. Det kan hende man må fjerne alle juridiske, politiske, økonomiske og kulturelle hindringer som står i veien for at barn skal få anledning til å bli hørt og tilgang til medvirkning i alle saker som angår dem. Det krever at man er beredt til å utfordre gamle forestillinger om barns evner og kapasitet, og oppmuntre til utvikling av miljø der barn kan utvikle og bruke sine evner. Det krever også at man sørger for ressurser og opplæring.

Jeg har i denne studien undersøkt i hvilken grad barnas stemme fremme i barnevernet og i hvilken grad de involveres i vurdering og beslutningsprosessene. Mine funn peker i retning av det som også andre undersøkelser viser, barnevernet snakker for lite med barn, og barna er lite synlige i barnevernets dokumenter. Barnas tanker og meninger er i alt for stor grad fraværende når utredninger konkluderes, tiltak iverksettes og evalueres.

7.2. Implikasjoner for videre forskning og praksis

Mitt viktigste funn er at barnevernet ikke fremmer barnets stemme i tråd med det juridiske og barnevernfaglige syn på barns kompetanse og rettigheter. Endring av lovverk, omorganisering og innføring av fagverktøy med intensjon om at barn som aktive aktører i eget liv skal delta i sine egne barnvernprosesser, synes ikke å ha ført til ønsket praksis. Det som er interessant å utforske videre er hva skal til for at sentrale politiske, organisatoriske og barnevernfaglige føringer gjenspeiles som ønsket utvikling i praksis?

Det er nødvendig å skaffe kunnskap om hva som i dagens barnevern er hindringer for mer inkluderende og utviklingsfremmende praksiser og hvordan slik kompetanse kan utvikles. Både Vis (2006) og Gamst, Langballe og Jacobsen (2010) har i sine prosjekter pekt på at dette

kan gjøres gjennom å utvikle kvalitativt bedre måter å samtale med barn på som må prioriteres ved at kommunene implementerer opplæringsprogrammer i større skala. Begge prosjektene erfarte at kunnskapen ikke vedvarte over tid etter prosjektenes avslutning. Dette indikerer at kunnskap på området barns medvirkning i barnevernet, bør følges opp over tid, med kontinuerlig kunnskapsutvikling i organisasjonen i samarbeid mellom forskning og praksis. Videre tyder det også på et behov for å undersøke hvordan barnas medvirkning i barnevernets saksbehandling setter spor etter seg.

Jeg stiller spørsmål om det skulle vært utviklet en prosedyre i barnevernet for å sikre at barnet blir involvert i større grad. For eksempel gjennom at barnet har sin egen del av journalen. Dette kunne ha løftet fram at barnets meninger også skal innhentes og nedfelles skriftlig.

Min undersøkelse kan være et bidrag til Barne- og likestillingsdepartementets etterlysning av bidrag til det kunnskapsbaserte barnevernet. Denne studien viser som også andre nyere norske studier har vist (Gamst, Langballe og Jacobsen 2010 og Vis 2006), at det er behov for kompetanseheving på samtale og samhandlingsferdigheter (NOU 2009:8 om kompetanseutvikling i barnevernet).

Barnevern befinner seg i et sammensatt felt og komplekst profesjonsutøvelse, som både har behov for strategier, prosedyrer og tilnærminger/metoder som gir oversikt, teknikker og som forutsetter at barnevernarbeidere har faglig og forvaltningsmessig kompetanse (NOU, 2009:8, Angel, 2010). Barnevernets profesjonelle ekspertise forutsetter i tillegg personlig kompetanse i form av egenskaper, som innlevelse og engasjement, kommunikativ kompetanse, som omfatter samtale og samhandlingsferdigheter og etisk kompetanse som omfatter innsikt og evne til å utøve reflektert dømmekraft (NOU 2009:8, Angel 2010).

Kunnskap og praksis i barnevernet må være gjenstand for stadig refleksjon og diskusjon. Arenaer for etisk refleksjon vil kunne møte noe av dette behovet.

LITTERATURLISTE

- Alanen, L. (2000). "Visions of a social theory of Childhood", *Childhood* 2000:11 Vol.7(4)
- Angel, B. Ø. (2010). Barnet som aktør og kunnskapsbærer. *Tidsskriftet Norges barnevern*, 87, (3) Ss 140-151.
- Archard, D (2009). Children`s rights: the central tension. *Nordic Child Welfare Congress 2009*. Bergen 9.-11. Sept 2009.
<http://www.barnevernsambandet.no/NBK2009/presentasjoner/Achard.pdf>
- Arnèr, E. og Tellgren, B. (2006). *Barns syn på vuxna- at komma nera barns perspektiv*. Danmark: Studentlitteratur
- Aune, Margrethe (udatert). *Lange timer og lyse øyeblikk*. Arbeidsutkast til bok kapittel, Trondheim: NTNU.
- Backe-Hansen, E. (2004). *God nok omsorg: riktige beslutninger i barnevernet*, Oslo Kommuneforlaget.
- Bjørnebekk, W. (2008). *Profesjonelt skjønn i barnevernets undersøkelse. Analyse av skjønnnsforståelser i barnevernets tekster*. Masteroppgave i sosialt arbeid. Høgskolen i Oslo, Avdeling for samfunnsfag.
- Cederborg, Ann-Christin (2000). *Barneintervjuer, vegledning vid utredningsarbeide*, Falkøping: Liber.
- Christensen, P. & James, A. (2000). Childhood diversity and commonality. Some methodological insights. I P. Christensen & A. James (red), *Research with Children. Perspectives and Practices* (160–178). London: Falmer Press.
- Christiansen, Ø., Havnen K. & Havik, T. (1998). Rett hjelp – til rett tid – til rett barn - visjon eller virkelighet? *Nordisk sosialt arbeid*, 18.
- Claussen, C. J. (2001). *Det er noe med den ungen - Fra bekymring til handling*, Oslo: SEBU forlag.
- Drugli, M. B. og Engen, M. (2004). *Spør barn får svar!- samtaler med barn om sosiale relasjoner*, Oslo: N.W. Damm.

- Egelund, T. (1997), *Beskyttelse av barndommen. Sosialforvaltningers risikovurdering og inngreb*. Lund: Hans Reitzels forlag.
- Egelund, T. og Hestbæk, A. (2003). *Anbringelse af børn og unge uden for hjemmet. En forskningsoversigt*. København 2003, Socialforskningsinstituttet 03:04.
- Engebretsen, E. (2006). Barnevernet som tekst. Nærlesning av 15 utvalgte journaler fra 1950- og 1980-tallet. Avhandling til graden dr. art. Oslo: Unipub.
- Gamst, K., Langballe, Å. og Jacobsen, M. (2010). Den vanskelige samtalen. Barneperspektiv på barnevernarbeid. Kunnskapsbasert praksis og handlingskompetanse. (Rapport 2/ 2010) Nasjonalt kunnskapssenter a/s.
- Gilje, N og Grimen, H. 1993. Samfunnsvitenskapenes forutsetninger. Innføring i samfunnsvitenskapenes vitenskapsfilosofi (10. opplag) Oslo: Universitetsforlaget a/s.
- Glistrup, K. (2002). *Hva barn ikke ved har de ondt af, familiesamtaler i voksenpsykiatrien*, København: Hans Reitzels forlag.
- Haarberg Aas, K. (2009). En nasjon de med...? Fontene, nr 10/09 s.16-19.
- Haavet, I. E. (1999). Da det private ble politisk. Om etableringen av norsk familiepolitikk. I A.(Red.), *Oppvekst i barnets århundre. Historier om tvetydighet*. (s. 46-62). Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Halvorsen, A. (2010). *Fag, ferdigheter og følelser*. Om kunnskapsutvikling i sosialt arbeid. Avhandling for graden philosophiae doctor (PhD) ved Universitetet i Bergen.
- Havik, T., Larsen, M.Y., Nordstoga, S. og Veland, J. (2004). *Barnevernet*. Forutsetninger og gjennomføring. Oslo: Universitetsforlaget.
- Husby I. S. D. (2000). "og så må jeg treffe barnet". En kvalitativ studie av klientarbeid med barn ved undersøkelser. Hovedoppgave ved Institutt for Sosialt arbeid. NTNU.
- Johannessen, Asbjørn (2004): *Introduksjon til SPSS, versjon 12*, Abstrakt forlag, Oslo.
- Jordan, B. and Jordan, C. (2000). *Social Work and the Third Way – Tough Love as Social Policy*. SAGE Publications.

- James, A. og James, A. (2001). "Childhood: Towards a Theory and Continuity and Change", *The Annals of the American Academy of political and social science*. 2001:575.
- James, A., Jenks, C. and Prout, A. (1999). *Den teoretiske barndom*, København: Socialpædagogisk bibliotek.
- Juul, R. (2004). *Barnevernsarbeideres barneperspektiv og praksiser i møte med barn og unge i vanskelige livssituasjoner*, Norges barnevern nr.1., 2004.
- King, M. (1997). *A better world for children? Explorations in morality and authority*. New York: Routledge.
- Kompendium 2005: *Kvantitative metoder og statistikk, en enkel innføring i SPSS H2005*, NTNU, Institutt for Sosiologi og Statsvitenskap, Fakultet for Samfunnsvitenskap og Teknologiledelse, Trondheim.
- Krange, O. og Øia, T. (2005). *Den nye moderniteten. Ungdom, individualisering, identitet og mening*. Oslo: Cappelen forlag A/S.
- Kristiansen, K. (2005). Forelesning 04.10.05. NTNU.
- Kvale, S. (2006). *Det kvalitative forskningsintervju*, Oslo: Gyldendal Norsk forlag AS.
- Landaas, L. (prosjektleder) (2003). *Fremtidig organisering av tjenester for barn, unge og familier*. Prosjektrapport 26.mai 2003. Trondheim kommune.
- Levin, I. (2004). *Hva er sosialt arbeid*. 2.utg. Oslo. Universitetsforlaget.
- Lonne, B., Parton, N., Thomson, J. og Harries, M. (2009). *Reforming child protection*. New York. Routledge.
- Lorenz, W. (2005). *Reconstruction Processes in Europe, Social work Theories and Methods*. I Littlechild, B., Erath P., Keller J., (eds). De- and reconstruction in European Social Work. Eichstätt. ISIS.
- Lurie, J. (2001). Barns rettigheter i barnevern etter innføring av lov om barneverntjenester: Er dagens praksis i samsvar med lovens intensjoner? I E. Marthinsen (Red.), *Sosialt arbeid – Refleksjoner og nyere forskning*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.

- Malterud, K. (2003). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning - en innføring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Marthinsen, E og Arntzen, K. (1999). "Fagtekst". *Forsøk med nye former for journalføring i hjelpetjenesten i Trondheim kommune*. Arbeidsrapport nr 9, mai 1999. Barnevernets utviklingscenter i Midt-Norge.
- Marthinsen, E. (2003). "Sosialt arbeid og symbolsk kapital i et senmoderne barnevern". Rapport nr. 9 i *Barnevernets utviklingscenters rapportserie*, Allforsk Midt-Norge/ISH, NTNU.
- Marthinsen, E. (2004). "Evidensbasert"- ideologi eller praksis" *Nordisk sosialt arbeid*, nr.4.
- Mathisen, Birgit Rød (2004): *På barns vis*, Embla nr.1 2004.
- Nordstoga, S. (2004). Del III Barnevernarbeiderens yrkesutøvelse. I T. Havik, M.Y. Larsen, S. Nordstoga og J. Veland: *Barnevernet - forutsetninger og gjennomføring*. (s. 119-159). Oslo: Universitetsforlaget.
- Nygren, P. (2009). *Att utvecklas genom att utveckla*. En modell för metod-och kompetensutveckling som utmaning i förhållande till att tillägna sig centralstyrda evidensbaserade förebyggande metoder inom HIV-området. Malmö 30.10.2008. Lastet ned 20. oktober 2010, fra <http://www.skane.se/pages/225979/Nygrenmaterial081030.pdf.pdf>
- Nybø, E. (2006). *Barnet i teksten. En studie av språk og fortellemåter i tekster om barnevern*. Masteroppgave i sosialt arbeid. Høgskolen i Oslo, avdeling for økonomi-, kommunal- og sosialfag.
- Oppedal, M. 2007. Barn og foreldres brukervedvirkning i barnevernet. I *Brukermedvirkning i barnevernet*. Oslo. Universitetsforlaget.
- Parton, N. 2000, "Some thoughts on the relationship between theory and practice in and for social work", *British Journal of Social Work*, nr.4, vol.30.
- Parton, N., Thorpe, D., Wattam, C. 1997, *Child Protection: risk and the moral order*. Basingstoke: Macmillan.

- Qvortrup, J. (1994). *Childhood matters: An Introduction*. I J. Qvortrup, M. Bardy, G. Sqrirta and Winterberger, H. (eds.) 1994: *Childhood matters. Social theory, Practice and Politics*. Aldershot, Avebury.
- Ringdal, K. (2001). *Enhet og mangfold*. Fagbokforlaget, Oslo.
- Roberts, H. (2000). *Listening to Children: and Hearing Them*. I P. Christensen and A. James (eds), *Research with Children. Perspectives and Practices*. (Utg. 2007). New York: Falmer Press.
- Rød Hansen, Bjørg (2002): "Klinisk intervjuing av barn i et intersubjektivt perspektiv", I Rønnestad, Michael Helge og A.Lippe, *Det kliniske intervjuet*, Oslo Gyldendal Akademisk.
- Røkenes, Odd Harald og Per Halvard Hansen (2002): *Bære eller Briste-Kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker*, Bergen: Fagbokforlaget
- Rønnestad, Michael Helge og Anna von der Lippe (red.) (2002): *Det kliniske intervjuet*, Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Sandberg, K. (2008). Barns rett til å bli hørt. I E.S. Kjørholt (Red), *Barnekonvensjonen: barns rettigheter i Norge*. (Kap. 5. s. 77-96). Universitetsforlaget.
- Sandbæk, M. 2002. *Barn og foreldre som sosiale aktører i møte med hjelpetjenester*. Avhandling for dr. polit. grad NTNU.
- Sandbæk, Mona (red.) (2001). *Fra mottaker til aktør*, Oslo Gyldendal Akademisk.
- Saasen, R. og Løkholm, T (2005). *Barneverntjenesten- Nye oppgaver-ny organisering*. Norges barnevern nr.1, 2004.
- Schøn, D. (2001). *Den reflekterende praktiker – Hvordan professionelle tænker når de arbejder*. Dansk udgave. Forlaget Klim.
- Sheldon, B. (2001). "The validity of evidence-based practice in social work: a replay to Stephen Webb", *British Journal of Social Work*, vol 31
- Seim, S. og Slettebø, T. (2007). "Brukermedvirkning i barnevernet". I S. Seim og T. Slettebø (Red): *Brukemedvirkning i barnevernet*. (s. 21-45). Oslo: Universitetsforlag

Skjervheim, H. (1996). *Deltagar og tilskodar og andre essays. Ide & Tanke*, Aschehoug, Oslo

Solberg, B. (2005). Forelesning NTNU 06.09 og 07.09.2005.

Strandbu, A.(2007). *Barns deltakelse og barneperspektivet i familierådsmodellen*. Tromsø: Institutt for pedagogikk og lærerutdanning, det samfunnsvitenskaplige fakultet, Universitetet i Tromsø.

Strandbu, A. og Vis, S. A. (2008). *Barns deltagelse i barnevernssaker*. Barnevernets utviklingscenter i Nord-Norge.

SSB. Barn med barnevernstiltak i løpet av året, per 31. desember og nye barn, etter tiltak, region og fylke. 1987-2009. <http://www.ssb.no/emner/03/03/barneverng/tab-2010-07-06-02.html>

Tetzchner, Stephen von (2002): *Utviklingspsykologi*, Oslo: Gyldendal Akademisk

Thagaard, Tove (2004). *Systematisk innlevelse- en innføring i kvalitativ metode*. Poland/Bergen: Fagbokforlaget

Thorpe, D. Forelesning, 16.02.07, risk and moral order in child protection

Tronvoll, I. M. 2006. "Barn av sosialt arbeids brukere - synlige eller usynlige barn?" *BARN* nr.2.

Tronvoll, I.M. og Marthinsen, E. (red). 2001. *Sosialt arbeid. Refleksjoner og nyere forskning*. Trondheim. Tapir akademisk forlag.

Vagli, Å. (2010). Middelklassen preger barnevernet. *Fontene*, nr. 05/10 s. 12-13.

Vis, S.A. (2004). *Samtaler med barn i barnevernet*. Tromsø: Barnevernets utviklingscenter i Nord-Norge.

Vis, S.A. (2006). *Samtale med barn i barnevernet: Utprøving og evaluering av implementeringsstrategier*. Prosjektrapport. [Tromsø]: Barnevernets utviklingscenter i Nord-Norge.

Wettrhus, A. (2009). *Barnesamtalen i barnevernet – hva fører den til? En kvalitativ studie av hvordan en dialogisk samtalem metode for barn i barnevernet virker inn på barneperspektivet i saksbehandlingen*. Master i sosialt arbeid, Høgskolen i Oslo, Avdeling for samfunnsfag.

Winswold, A. and Solberg, A. (2010). *Models for Children`s Involvement – A Collection of Case Studies*. TemaNord 2010:545. Nordic countries mark the 20th anniversary of the UN Convention on the Rights of the Child. Nordic Council of Ministers: Copenhagen.

Williams, F. (2001). Posisjonering av velferdsbrukeren innen forskning: Fra passiv mottaker til velferdsaktør. I Sandbæk, Mona (Red.), *Fra mottaker til aktør*. (1. utgave, s. 72-89), Oslo: Gyldendal Akademisk.

Øvreeide, H. (2002). *Fagetikk i psykologisk arbeid*. Kristiansand S.: Høyskoleforlaget.

Øvreeide, H. (2009). *Samtaler med barn: metodiske samtaler med barn i vanskelige livssituasjoner* (3. utg.). Kristiansand: Høyskoleforlaget.

Offentlige lover og dokumenter:

Barnekonvensjonen. (1989). *FNs konvensjon om barns rettigheter: Vedtatt i FNs generalforsamling 20. november 1989*. Ratifisert av Norge 8. januar 1991 og revidert oversettelse mars 2003 med tilleggsprotokoller.

Barneombudet. Supplerende rapport til FNs komité for barns rettigheter 2009. Lastet ned 20.10.2010 fra http://www.barneombudet.no/sfiles/51/44/1/file/supplerender-rapport-til-fn_norsk-web.pdf

Barnevernloven. (1996). *Lov av 17. juli 1992 om barneverntjenester*.

CRC 2009:12 United Nations Committee on the Rights of the Child. (2009). *General Comment No. 12 (2009): The right of the child to be heard*. (CRC/C/GC/12). Geneva: United Nations.

FNs konvensjon om barns rettigheter (1989). Lastet ned 20-10-2010 fra http://www.fn.no/fn_avtaler/barnerettigheter/fns_konvensjon_om_barnets_rettigheter

FN`s barnekomité, UN doc CRC/C/58. General guidelines for periodic reports: 20/11/96.

NESH 1999, Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, jus og humaniora, 15.februar 1999 (endringer 24.september 2003; ny revisjon 2005).

NOU 2000:12. *Barnevernet i Norge. Tilstandsvurderinger, nye perspektiver og forslag til reformer*. Barne- og familiedepartementet.

NOU 2009:8. *Kompetanseutvikling i barnevernet: Kvalifisering til arbeid i barnevernet gjennom praksisnær og forskningsbasert utdanning: utredning fra ekspertutvalg oppnevnt av Barne- og likestillingsdepartementet* 14. april 2008.

Webadresser:

barnevernnett.no

Vindegg, J. (2007). Barnevernnett - faglig nettverk. Innledning på den første samlingen i regi av barnevernnett. Lastet ned 02.02.2007 fra <http://barnevernnett.no/litteratur/jvindegg03.html>

SSB (2010). Barn med barnevernstiltak i løpet av året, per 31. desember og nye barn, etter tiltak, region og fylke. 1987-2009. Lastet ned 20.10.2010 fra <http://www.ssb.no/emner/03/03/barneverng/tab-2010-07-06-02.html>

VEDLEGG

- I. Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste, brev av 13.02.2008.
- II. Det Kongelige Barne- og likestillingsdepartement, brev av 20.02.2009.
- III. Det Kongelige Barne- og likestillingsdepartement, brev av 17.04.2009.
Rådet for taushetsplikt og forskning, brev av 26.03.2009.
- IV. Trondheim kommune, Rådmannen, kommunaldirektør for oppvekst og utdanning,
brev av 22.07.2009.
- V. Spørsmålsguide.

Edgar Martinsen
Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap
NTNU
Dragvoll
7491 TRONDHEIM

Vår dato: 31.03.2008

Vår ref:18576 / 2 / LT

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 13.02.2008. Meldingen gjelder prosjektet:

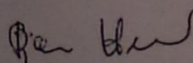
18576	<i>Barnas perspektiv i barnevernets samtaler med barn</i>
Behandlingsansvarlig	<i>NTNU, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Edgar Martinsen</i>
Student	<i>Berit Skauge</i>

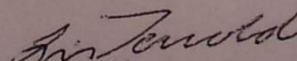
Etter gjennomgang av opplysninger gitt i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon, finner vi at prosjektet ikke medfører meldeplikt eller konsesjonsplikt etter personopplysningslovens §§ 31 og 33.

Dersom prosjektopplegget endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for vår vurdering, skal prosjektet meldes på nytt. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forsk_stud/skjema.html.

Vedlagt følger vår begrunnelse for hvorfor prosjektet ikke er meldepliktig. Prosjektet kan settes i gang.

Vennlig hilsen

Bjørn Henrichsen

Lis Tenold

Kontaktperson: Lis Tenold tlf: 55 58 33 77

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Berit Skauge, Even Lorengs vei 6, 7021 TRONDHEIM

DET KONGELIGE
BARNE- OG LIKESTILLINGSDEPARTEMENT

Rådet for taushetsplikt og forskning
c/o Institutt for offentlig rett
Pb. 6706
0130 OSLO

Deres ref

Vår ref
200803514-/CFH

Dato
20.02.09

Søknad om tilgang til taushetsbelagte opplysninger til bruk for forskning

Vi viser til vedlagte søknad fra mastergradsstudent Berit Skauge ved NTNU, Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap ved fakultetet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse. Søknaden gjelder tilgang til taushetsbelagte opplysninger til bruk for forskning. Søknaden ble opprinnelig mottatt av departementet 12. september 2008. På bakgrunn av søknaden ba departementet om ytterligere opplysninger i saken. Vi viste i den forbindelse til departementets rundskriv *Barnevernet og taushetsplikten, opplysningsretten og opplysningsplikten* kapittel 11. Fornyet søknad ble mottatt av departementet 12. november 2008.

Søknaden er knyttet til mastergradsprosjektet *Barnas perspektiv i barnevernets samtaler med barn*. Det fremgår av søknaden at professor Edgar Marthinsen er veileder. Hovedformålet med prosjektet er å belyse om endringer i regelverket, omorganisering av de kommunale tjenestene i Trondheim kommune, samt innføring av nytt fagdataverktøy har ført til økt brukermedvirkning og deltakelse fra barnet.

I følge søknaden skal deler av opplysningene innhentes fra barneverntjenestens journaler. I følge søknaden skal det ikke nedtegnes personsensitiv informasjon, men kun generell informasjon som alder kjønn og type barneverntiltak som er blitt iverksatt. Videre skal opplysningene innhentes gjennom intervju med ansatte i barne- og familietjenesten. I følge søknaden vil intervjuene ikke inneholde opplysninger om det enkelte barn.

Departementet ser at prosjektet kan bidra til nyttig kunnskap om hvordan barns rettigheter under saksbehandling blir ivaretatt av barneverntjenesten, jf.

Postadresse
Postboks 8036 Dep
0030 Oslo

Kontoradresse
Akersgt. 59

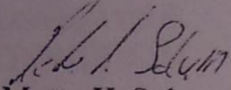
Telefon
22 24 90 90
Org no.
972 417 793

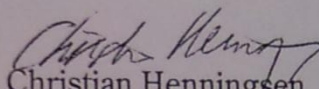
Barne- og ungdomsavdelingen
Telefaks
22 24 27 19

Saksbehandler
Christian Henningsen
22 24 24 46

barnevernloven § 6-3. Fordi det søkes om tilgang til personsensitive opplysninger legges søknaden frem for Rådet for taushetsplikt og forskning, jf. Kgl. res. 4 juni 1982.

Med hilsen

Mette K. Solum (e.f.)

Christian Henningsen

Vedlegg

Kopi: Berit Skauge, Even Lorengs vei 6, 7021 Trondheim.

DET KONGELIGE
BARNE- OG LIKESTILLINGSDEPARTEMENT

Berit Skauge
Even Lorengs vei 6
7021 TRONDHEIM

Deres ref

Vår ref
200803514-/CFH

Dato
17.04.09

Søknad om tilgang til taushetsbelagte opplysninger til bruk for forskning

Vi viser til Deres søknad av 26. oktober 2008 om tilgang til taushetsbelagte opplysninger til bruk for forskning i forbindelse med prosjektet "*Barnas perspektiv i barnevernets samtaler med barn*".

Søknaden er lagt frem for Rådet for taushetsplikt og forskning, som i brev av 26. mars 2009 samtykker til dispensasjon fra taushetsplikten i samsvar med søknaden. Brevet fra rådet ble mottatt av departementet 1. april 2009 og følger vedlagt.

Samtykket er gitt under forutsetning av at all innsamling, oppbevaring og bruk av taushetsbelagte opplysninger skjer på en faglig forsvarlig måte, og at alle personidentifiserbare opplysninger anonymiseres ved eventuell publisering.

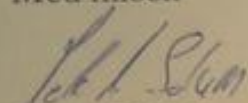
I medhold av forvaltningsloven § 13 d første ledd bestemmer departementet at det gis innsyn i opplysninger underlagt taushetsplikt i samsvar med søknaden. I medhold av § 13 d annet ledd stiller departementet følgende vilkår;

- At Berit Skauge og professor Edgar Marthinsen undertegner vedlagte taushetserklæring, der det vises til forvaltningsloven § 13 e om forskeres taushetsplikt.
- At all innsamling, oppbevaring og bruk av opplysninger underlagt taushetsplikt skjer på en faglig forsvarlig måte og at opplysninger til daglig bruk skal ligge forsvarlig nedlåst når de ikke er i bruk.
- At opplysninger underlagt taushetsplikt ved rapportering og annen bruk av materialet er tilstrekkelig anonymisert, slik at individualiserende kjennetegn er fjernet.

- At dokumenter med opplysninger underlagt taushetsplikt blir makulert så snart arbeidet er avsluttet.

Vi ber om at de vedlagte taushetserklæringene underskrives og returneres til departementet.

Med hilsen

Mette K. Solum (e.f.)

Christian Henningsen

Vedlegg

RÅDET FOR TAUSHETSPLIKT OG FORSKNING

c/o Institutt for offentlig rett
Postboks 6706
0130 Oslo

BARNE- OG LIKESTILLINGSDEP

Arkivkode: 410.8

Dato: 14-09

Saksnr: 2008/03514-004

Barne- og likestillingsdepartementet
Postboks 8036 Dep
0030 Oslo

Deres ref.: 200803514-/CFH

Oslo, 26.03.2009

Søknad om dispensasjon fra taushetsplikt – Barnas perspektiv i barnevernets samtaler med barn

Vi viser til brev av 20. februar 2009 fra Barne- og likestillingsdepartementet angående søknad om dispensasjon fra taushetsplikt fra mastergradsstudent Berit Skauge og veileder professor Edgar Marthinsen ved NTNU, Institutt for sosialt arbeid og helsevitenskap ved Fakultetet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse.

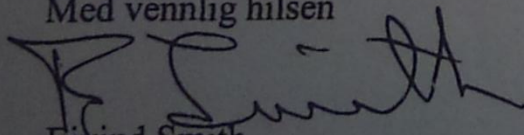
Formålet med prosjektet er å belyse om endringer i regelverket, omorganisering av de kommunale tjenestene i Trondheim kommune samt innføring av nytt fagdataverktøy har ført til økt brukermedvirkning og deltakelse fra barnet.

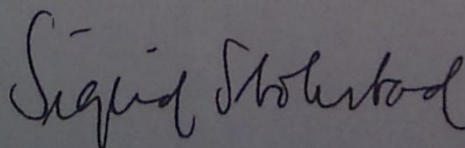
For å gjennomføre dette ønsker søker tilgang til Trondheim kommunes register over banevernsklienter, Trondheim kommunes barneverntjenestes journaler fra årene 1999 og 2005 og intervjuer med ansatte i barne- og familietjenesten i Trondheim kommune. Gjennomgangen av journaler skal gi kvantitativ informasjon om antall samtaler med barna, men også opplysninger om innholdet i samtalen. Intervjuene skal i følge søker ikke inneholde opplysninger om enkeltklienter.

Rådet samtykker til dispensasjon fra taushetsplikt. Samtykket er betinget av at all innsamling, oppbevaring og bruk av taushetsbelagte opplysninger skjer på en faglig forsvarlig måte, og at alle personidentifiserende opplysninger anonymiseres ved eventuell publisering.

På bakgrunn av søknaden legger vi til grunn at prosjektet ledes av en person med førstestillingskompetanse.

Med vennlig hilsen

Eivind Smith
leder

Sigrud Stokstad
sekretær

TRONDHEIM KOMMUNE

Rådmannen, kommunaldirektør for
oppvekst og utdanning

Berit Skauge
Even Lørengs vei 6

N-7021 TRONDHEIM

Vår saksbehandler
Lars Mostad

Vår ref.
09/31303/
oppgis ved alle henv.

Deres ref.

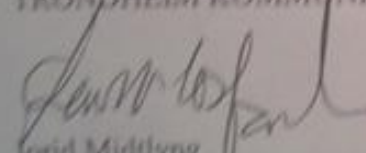
Dato
22.07.2009

Tilgang til opplysninger i forbindelse med masteroppgave i sosialt arbeid

Det vises til søknad.

Søknaden innvilges. Det forutsettes at datainnsamlingen skjer på faglig forsvarlig måte, at opplysninger anonymiseres ved eventuell publisering og at taushetsplikt overholdes i henhold til forvaltningslovens §13 e.

Med hilsen
TRONDHEIM KOMMUNE

for
Torid Midtlyng
kommunaldirektør for oppvekst og utdanning

Spørsmålsguide

I hvilken grad kommer barnets stemme fram i barnevernets dokumenter
I hvilken grad har dette endret seg mellom 2000 og 2009

Hvem snakker med barnet, om hva, hvordan og hvor ofte?

50 barn fra 3 grupper; under omsorg, under utredning og på tiltak(eventuelt skille mellom tiltak rettet mot foreldrene og tiltak rettet mot barna)

1. Alder
2. Kjønn
3. Etnisitet
4. Alder ved første gangs kontakt
5. Hvor lenge har barnet vært registrert som barnevernklient på undersøkelsestidspunktet(perioden det er innhentet data fra) (2000 og 2009)
Antall år
6. Antall dokumenter som er gjennomgått

I. Barnet og dets behov omtales

1. I logg
Tvil
Aldri
1-5 ganger (sjeldent)
6-10 (av og til)
mer enn 10 ganger (ofte)

Det henvises til samme hendelse mer enn 3 ganger

3. I Rapporter/planer
Tvil
Aldri
1-5 ganger (sjeldent)
6-10 (av og til)
mer enn 10 ganger (ofte)

Det henvises til samme hendelse mer enn 3 ganger

4. I Forslag til fylkesnemnda
Tvil
Aldri
1-5 ganger (sjeldent)
6-10 (av og til)
mer enn 10 ganger (ofte)

Det henvises til samme hendelse mer enn 3 ganger

5. I vedtak
Tvil
Aldri
1-5 ganger (sjeldent)
6-10 (av og til)
mer enn 10 ganger (ofte)

Det henvises til samme hendelse mer enn 3 ganger

6. I innkommende dokumenter

Tvil

Aldri

1-5 ganger (sjeldent)

6-10 (av og til)

mer enn 10 ganger (ofte)

Det henvises til samme hendelse mer enn 3 ganger

II. Barnet blir informert om barnevernsaken og tema knyttet til denne

1. Det fremkommer i logg

Tvil

Aldri

1-5 ganger (sjeldent)

6-10 (av og til)

mer enn 10 ganger (ofte)

Det henvises til samme hendelse mer enn 3 ganger

2. Det fremkommer at barnet er informert om barnevernsaken og tema knyttet til denne

Tvil

Aldri

1-5 (sjeldent)

6-10 (av og til)

mer enn 10 (ofte)

Det henvises til samme hendelse mer enn 3 ganger

3. Det fremkommer at barnet er informert om barnevernsaken og tema knyttet til denne i forslag til fylkesnemnda

Tvil

Aldri

1-5 (sjelden)

6-10 (av og til)

Mer enn 10 (ofte)

Det henvises til samme hendel mer enn 3 ganger

4. Hvor ofte fremkommer at barnet er informert om barnevernsaken og tema knyttet til denne i vedtak

Tvil

Aldri

1-5 (sjelden)

6-10 (av og til)

Mer enn 10 (ofte)

Det henvises til samme hendel mer enn 3 ganger

5. Hvor ofte fremkommer det at barnet er informert om barnevernsaken og tema knyttet til denne i innkommende dokumenter

Tvil

Aldri

1-5 (sjelden)

6-10 (av og til)

Mer enn 10 (ofte)

Det henvises til samme hendelse mer enn 3 ganger

III. Hvor ofte gjengis barnets synspunkt av andre/ det henvises til barnets synspunkt

1. Logg

Tvil

Aldri

1-5 (sjelden)

6-10 (av og til)

Mer enn 10 (ofte)

Det henvises til samme hendelse mer enn 3 ganger

2. Rapport/planer

Tvil

Aldri

1-5 (sjelden)

6-10 (av og til)

Mer enn 10 (ofte)

Det henvises til samme hendelse mer enn 3 ganger

3. I forslag til fylkesnemnda

Tvil

Aldri

1-5 (sjelden)

6-10 (av og til)

Mer enn 10 (ofte)

Det henvises til samme hendelse mer enn 3 ganger

4. I Vedtak

Tvil

Aldri

1-5 (sjelden)

6-10 (av og til)

Mer enn 10 (ofte)

Det henvises til samme hendelse mer enn 3 ganger

6. I innkommende dokumenter

Tvil

Aldri

1-5 (sjelden)

6-10 (av og til)

Mer enn 10 (ofte)

Det henvises til samme hendelse mer enn 3 ganger

IV. Hvor ofte henvises det til at det er snakket med barna/ at barna har uttalt seg(inngår i teksten at barnet er snakket med)?

1. Logg

Tvil

Aldri
1-5 (sjelden)
6-10 (av og til)
Mer enn 10 (ofte)

Det henvises til samme hendelse mer enn 3 ganger

2. Rapport/planer

Tvil
Aldri
1-5 (sjelden)
6-10 (av og til)
Mer enn 10 (ofte)

Det henvises til samme hendelse mer enn 3 ganger

3. I forslag til fylkesnemnda

Tvil
Aldri
1-5 (sjelden)
6-10 (av og til)
Mer enn 10 (ofte)

Det henvises til samme hendelse mer enn 3 ganger

4. I Vedtak

Tvil
Aldri
1-5 (sjelden)
6-10 (av og til)
Mer enn 10 (ofte)

Det henvises til samme hendelse mer enn 3 ganger

5. I innkommende dokumenter

Tvil
Aldri
1-5 (sjelden)
6-10 (av og til)
Mer enn 10 (ofte)

Det henvises til samme hendelse mer enn 3 ganger

V. Hvor ofte blir barnets utsagn nedfelt i dokumentene?

1. I logg

Tvil
Aldri
1-5 ganger (sjelden)
6-10 (av og til)
mer enn 10 ganger (ofte)

Det henvises til samme hendelse mer enn 3 ganger

2. I Rapporter/planer

Tvil

Aldri
1-5 ganger (sjeldent)
6-10 (av og til)
mer enn 10 ganger (ofte)

Det henvises til samme hendelse mer enn 3 ganger

3. I forslag til fylkesnemnda

Tvil
Aldri
1-5 ganger (sjeldent)
6-10 (av og til)
mer enn 10 ganger (ofte)

Det henvises til samme hendelse mer enn 3 ganger

4. I vedtak

Tvil
Aldri
1-5 ganger (sjeldent)
6-10 (av og til)
mer enn 10 ganger (ofte)

Det henvises til samme hendelse mer enn 3 ganger

5. I innkommende dokumenter

Tvil
Aldri
1-5 ganger (sjeldent)
6-10 (av og til)
mer enn 10 ganger (ofte)

Det henvises til samme hendelse mer enn 3 ganger

VI. Hva snakkes det med barna om? Mål for samtalen

1. Barnet får uttale seg om bakgrunn for barnevernsaken og tema knyttet til denne

Tvil
Aldri
1-5 (sjeldent)
6-10 (av og til)
Mer enn 10 (ofte)

Det henvises til samme hendelse mer enn 3 av gangene

2. Barnet får uttale seg om mål for samarbeidet mellom familien og barnevernet

Tvil
Aldri
1-5 (sjeldent)
6-10 (av og til)
Mer enn 10 (ofte)

Det henvises til samme hendelse mer enn 3 av gangene

3. Barnet får uttale seg om konklusjoner av utredningen

Tvil

Aldri

1-5 (sjeldent)

6-10 (av og til)

Mer enn 10 (ofte)

Det henvises til samme hendelse mer enn 3 av gangene

4. Barnet får uttale seg om tiltak som er aktuelle/ evaluere iverksatte tiltak

Tvil

Aldri

1-5 (sjeldent)

6-10 (av og til)

Mer enn 10 (ofte)

Det henvises til samme hendelse mer enn 3 av ganger

5. Barnet får uttale seg om andre ting som det er opptatt av

Tvil

Aldri

1-5 (sjeldent)

6-10 (av og til)

Mer enn 10 (ofte)

Det henvises til samme hendelse mer enn 3 av ganger

VII. Hvem er tilstede når det snakkes med barna

Saksbehandler

mor

far

skolen

barnehagen

helsesøster

Spesialisttjenesten(Bup, sykehus etc)

Barneverninstitusjon

Fosterhjemmet

andre

Barnevernet innsats er primært knyttet til barnets behov - det foreligger ingen omtalte

problemstillinger knyttet til foreldrenes fungering som begrunnelse for innsatsen

Barnevernets innsats er motivert av foreldrenes fungering/situasjon

Barnevernets innsats er innrettet i forhold til både foreldre og barn